

# امام علی (علیه السلام) از دیدگاه خلفاء

چه بگوئیم درباره کسی که خداوند - در آیه شریفه :  
(وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَسْتَ مَرْسَلًا قُلْ كَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَمَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ) سوره رعد: ۴۲/۱۳.  
خود و علی(علیه السلام) را به عنوان کسی که علم کتاب (یعنی اسرار و علوم قرآن) در نزد اوست، شاهد بر مقام نبوت  
پیامبر عظیم الشان اعلام فرموده و به حضرتش دستور می دهد: به کفاری که می گویند تو فرستاده خدا نیستی بگو:  
کافی است که خداوند و کسی که علم کتاب الهی نزد اوست شاهد بر مقام نبوت من باشد.



## فهرست مطالب

|   |    |
|---|----|
| پیشگفتار.....   | ۵  |
| مقدمه.....  | ۱۳ |
| مشکل گشایی ها و فضائل امیر مؤمنان علی (علیه السلام) از زبان معاویه..... | ۱۶ |
| چگونه از فضائل علی (علیه السلام) نگوییم.....                            | ۱۶ |
| معاویه هم فضائل علی (علیه السلام) را می پرسید.....                      | ۱۶ |
| مراجعه به علی (علیه السلام) در حل مشکلات.....                           | ۱۷ |
| علی (علیه السلام) گرامی ترین افراد است.....                             | ۱۸ |
| علی (علیه السلام) یگانه فصیح و سخنور قریش.....                          | ۱۹ |
| حدیث «منزلت» از زبان معاویه.....  | ۲۰ |
| حدیث «منزلت» از زبان معاویه.....  | ۲۲ |
| امیر مؤمنان علی (علیه السلام)، مشکل را حل نمود.....                     | ۲۳ |
| گریه معاویه در شهادت امیر مؤمنان (علیه السلام).....                     | ۲۴ |
| معاویه هم از علی (علیه السلام) می پرسید.....                            | ۲۴ |
| مسابقه «حق گوئی» درباره علی (علیه السلام).....                          | ۲۵ |
| فضل و برتری علی (علیه السلام) غیر قابل انکار است.....                   | ۲۷ |
| بهترین روش اداره حکومت از امیر مؤمنان (علیه السلام).....                | ۲۸ |
| امیر مؤمنان (علیه السلام) ارث خنثی را معین فرمود.....                   | ۲۹ |
| امیر مؤمنان علی (علیه السلام) «لا شیء» را بیان کرد.....                 | ۲۹ |
| اعتراف معاویه به شجاعت و کوبندگی علی (علیه السلام).....                 | ۳۰ |
| اعتراف معاویه به سخاوت و فصاحت و شجاعت علی (علیه السلام).....           | ۳۱ |
| از بین رفتن فقه و علم با از دنیا رفتن علی (علیه السلام).....            | ۳۲ |
| فضائل امیر مؤمنان (علیه السلام) از زبان عمر.....                        | ۳۳ |
| آزار علی (علیه السلام) آزدن پیامبر (صلی الله علیه وآله وسلم) است.....   | ۳۳ |
| گسستن پیوندها مگر پیوند با پیامبر (صلی الله علیه وآله وسلم).....        | ۳۴ |
| مولوئیت علی (علیه السلام) را بر هم نزنند مگر.....                       | ۳۵ |
| فضائل علی (علیه السلام) قابل شمارش نیست.....                            | ۴۰ |
| علی (علیه السلام) پیروانش را هدایت می کند.....                          | ۴۱ |
| خلقت فرشتگان از نور صورت علی (علیه السلام).....                         | ۴۱ |
| خلافت و وصایت بخاطر افضلیت.....   | ۴۲ |
| حدیث «من کنت مولاه» از زبان عمر.....                                    | ۴۳ |

- برادر، خلیفه، وصی و وارث پیامبر(صلی الله علیه وآله وسلم) علی(علیه السلام) است ..... ۴۴
- همسرش را خدا معین کرد ..... ۴۴
- نگاه عبادت ..... ۴۵
- مردی مثل پیامبر اکرم(صلی الله علیه وآله وسلم) ..... ۴۵
- علی(علیه السلام)! علمدار خیر ..... ۴۶
- علی(علیه السلام) بمنزله کعبه است باید به سویش رفت ..... ۴۷
- علی(علیه السلام) برترین ایمان آورندگان ..... ۴۸
- علی (علیه السلام) خاتم اولیاء ..... ۴۹
- عقد اخوت پیامبر(صلی الله علیه وآله وسلم) با علی(علیه السلام) ..... ۴۹
- سنگینی ایمان علی(علیه السلام) بر طبقات آسمان و زمین ..... ۵۰
- سرنوشت محبتان علی(علیه السلام) ..... ۵۱
- دست علی(علیه السلام) در دست پیامبر ..... ۵۳
- حدیث منزلت ..... ۵۴
- اگر همه مردم علی(علیه السلام) را دوست داشتند ..... ۵۴
- علی(علیه السلام) در تحت عرش الهی ..... ۵۵
- عقد اخوت پیامبر(صلی الله علیه وآله وسلم) و علی(علیه السلام) ..... ۵۷
- ولایت علی(علیه السلام) ولایت پیامبر است ..... ۵۷
- ولایت علی(علیه السلام) را عمر هم تبریک گفت ..... ۵۷

#### ۵۸ فضائل امیر مؤمنان علی(علیه السلام) از زبان ابابکر .....

- بر کناری ابوبکر و نصب علی بن ابی طالب(علیه السلام) ..... ۵۸
- برای ابلاغ برائت از مشرکین ..... ۵۸
- هدف از واقعه غدیر ..... ۵۹
- حدیث «من كنت مولاه» از زبان ابوبکر ..... ۶۰
- خلقت فرشتگان از نور صورت علی(علیه السلام) ..... ۶۱
- فریاد درخت خرما به وصایت علی(علیه السلام) ..... ۶۱
- بهترین کسی که خورشید بر او تابیده ..... ۶۱
- فقط به اذن علی(علیه السلام) ..... ۶۲
- نظر به صورت علی(علیه السلام) ..... ۶۳
- اولین بیعت کننده ..... ۶۴
- نشانه حلال زادگی ..... ۶۵

#### ۷۰ فضائل امیر مؤمنان علی(علیه السلام) از زبان عثمان .....

- نگاه به صورت علی(علیه السلام) عبادت است ..... ۷۰
- علی(علیه السلام) به داد عثمان رسید ..... ۷۰
- خلقت فرشتگان از نور صورت علی(علیه السلام) ..... ۷۱



- ۷۱..... حدیث غدیر از زبان عثمان
- ۷۲..... باز هم امیر مؤمنان علی(علیه السلام) مدد می کند
- ۷۳..... باز هم امیر مؤمنان علی(علیه السلام) مدد می کند
- ۷۳..... اگر علی(علیه السلام) نبود عثمان هلاک می شد
- ۷۴..... امیر مؤمنان پاسخ داد ولی ...
- ۷۵..... امیر مؤمنان علی(علیه السلام) مشکلات را حل می کرد
- ۷۵..... خلقت پیامبر و علی(علیهما السلام) از یک نور

## ۷۷ فضائل امیر مؤمنان علی(علیه السلام) از زبان دیگر خلفا

- ۷۷..... مأمون و اعتراف او به حدیث غدیر، منزلت و ...
- ۷۷..... حدیث سده ابواب توسط پنج نفر از خلفا نقل شده
- ۷۹..... حدیث «طیر مشوی» دلیل تقدّم علی(علیه السلام) در امر خلافت
- ۸۱..... حدیث منزلت از زبان عمر بن عبدالعزیز
- ۸۱..... تأثیر ایمان علی(علیه السلام) در قلب جبرئیل
- ۸۱..... اگر مردم فضائل علی(علیه السلام) را بدانند از ما متابعت نمی کنند
- ۸۲..... عمر بن عبدالعزیز کسی را زاهدتر از علی(علیه السلام) نمی شناسد
- ۸۳..... حدیث منزلت را سه نفر از خلفای بنی عباس نقل کرده اند

## ۸۳ امامت و اولویت امیر مؤمنان علی(علیه السلام) در اعترافات ابابکر

- ۸۳..... مراقبت از اهل بیت؟! ...
- ۸۴..... با وجود علی(علیه السلام) بیعت مرا رها کنید
- ۸۴..... تهنیت ابوبکر به علی(علیه السلام)
- ۸۵..... منبر پدر امام حسن(علیه السلام)
- ۸۵..... علی بن ابی طالب(علیه السلام)، عترت رسول الله
- ۸۶..... برترین فرد نزد پیامبر(صلی الله علیه وآله وسلم)
- ۸۶..... هم‌رتبه بودن علی با پیامبر(صلی الله علیه وآله وسلم)
- ۸۷..... ارجاع یهودیان به علی(علیه السلام)
- ۸۷..... ممانعت از علی(علیه السلام)
- ۸۷..... مراجعه به علی(علیه السلام) در پرسش ها
- ۸۹..... مراجعه به امیر مؤمنان(علیه السلام) در قضاوت
- ۸۹..... نظر امیر مؤمنان(علیه السلام) در جنگ با رومیان

## ۹۳ اعترافات عمر درباره امیر مؤمنان علی(علیه السلام)

- ۹۳..... چشم علی(علیه السلام) چشم خداست
- ۹۳..... پیامبر(صلی الله علیه وآله وسلم) از علی(علیه السلام) راضی بود
- ۹۴..... عمر گفت: پیامبر می خواست خلافت علی را مکتوب کند ولی ...
- ۹۵..... منبر حق پدر امام حسین(علیه السلام) است

- مراجعة به علی (علیه السلام) در حدّ شراب خوار..... ۹۶
- کسی که مولایش علی (علیه السلام) نیست مؤمن نیست ..... ۹۷
- فقط علی (علیه السلام) سزاوار خلافت بود ..... ۹۷
- عبادت از بنی هاشم واجب است ..... ۹۸
- علی (علیه السلام) مولای هر مسلمان ..... ۹۸
- علی (علیه السلام) مولای مؤمنان ..... ۹۹
- علی (علیه السلام) مولا و صاحب اختیار عمر ..... ۹۹
- علی (علیه السلام) راهنمای مردم به قرآن و سنت ..... ۱۰۰
- علی (علیه السلام) برترین قاضی بود ..... ۱۰۱
- علی (علیه السلام) او را از هلاکت رهائی بخشید ..... ۱۰۲
- علی (علیه السلام) آگاه ترین مردم است ..... ۱۰۳
- علی (علیه السلام) آگاه ترین فرد به قرآن و سنت پیامبر ..... ۱۰۳
- عبای خود را برای نشستن علی (علیه السلام) پهن کرد ..... ۱۰۴
- صلاحیت های همه جانبه علی (علیه السلام) از زبان عمر ..... ۱۰۴
- شمشیر علی (علیه السلام) سبب بقای اسلام ..... ۱۰۷
- خطاب عمر به علی با جمله: «بأبی أئتم و أُمّی...» ..... ۱۰۷
- خداوند عمر علی (علیه السلام) را طولانی کند ..... ۱۰۸
- توهین به علی (علیه السلام) آزدن پیامبر است ..... ۱۰۹
- تنها ولایت علی (علیه السلام) مایه شرف است ..... ۱۱۰
- باز هم علی (علیه السلام) مدد نمود ..... ۱۱۰
- عمر گفت: اگر علی (علیه السلام) نبود، حتماً عمر هلاک می شد ..... ۱۱۱
- أولویّت علی (علیه السلام) بر عمر و ابوبکر ..... ۱۲۳
- امتیازات سیزده گانه علی (علیه السلام) ..... ۱۲۴
- امتیازات سه گانه علی (علیه السلام) ..... ۱۲۴
- برتری علی (علیه السلام) بر صحابه ..... ۱۲۶
- از علی (علیه السلام) سؤال کن ..... ۱۲۶
- مراجعة به علی (علیه السلام) در جنگ با ایرانیان ..... ۱۲۷

هشدارها و پیشگوئی های خداوند و رسول او

درباره خلفا و امامان دروغین

نظر به اینکه از یک سو خداوند با بیان دو آیه شریفه:

۱ - (یوم ندعوا کلّ اناس بامامهم فمن اوتی کتابه بیمینه فأولئك یقرؤن کتابهم و لا یظلمون فتیلا)، (ومن کان فی هذه أعمی فهو فی الآخرة أعمی و أصل سیبلا)(۴)

خبر از امامهای متعدد و مختلفی داده است که پیروان گروهی از آنها پرونده اعمالشان در قیامت به دست راستشان داده می شود، برخلاف پیروان دسته مقابل که [همچنان که در این دنیا کور و گمراه بوده اند در قیامت هم نابینا و گمراه تر محسوس می شوند و طبعاً پرونده آنها به دست چپشان داده خواهد شد.

و با بیان آیه شریفه:

۲ - (فقاتلوا أئمة الکفر إنهم لا ایمان لهم)(۵)

پیشوایان کفر را مطرح و امر به مقاتله و کشتار آنان فرموده است.

و با بیان آیه شریفه:

۳ - (قال انی جاعلک للناس إماما قال و من ذریتی قال لاینال عهدی الظالمین)(۶)

هم خود را عطا کننده مقام امامت به حضرت ابراهیم اعلام فرموده و هم نائل نشدن افراد ظالم را بدین رتبه، قاطعانه اعلام نموده.

و با بیان آیه شریفه:

۴ - (وجعلناهم أئمة یدعون إلى النار و یوم القیامه لاینصرون)(۷)

از پیشوایان دعوت کننده به آتش دوزخ (که لازمه اش) یاری نشدن آنها در قیامت و پایان یافتن کارشان به جهنم است خبر داده.(۸)

و از سوی دیگر پیامبر اکرم(صلی الله علیه وآله وسلم) با بیان احادیث فراوانی از جمله:

۱ - انه سیکون علیکم أمراء یغشاهم غواش من الناس، فمن صدقهم بکذبهم و اعانهم علی ظلمهم فأنا بریء منه، و هو بریء منی... (۹).

و حدیث:

۲ - انه سیکون بعدی أئمة فسقه، یصلّون الصّلاه لغير وقتها.(۱۰)

و حدیث:

۳ - انّ بعدی ائمّه انّ اطعموهم اُکفروکم، و انّ عصیتموهم قتلوکم، ائمّه الکفر ورؤس الضّلاله.(۱۱)

و حدیث:

۴ - سیكون امراء بعدی، یقولون ما لا یفعلون و یفعلون ما لا یؤمنون.(۱۲)

و حدیث:

۵ - ألا إنّ سیكون بعدی امراء یكذبون و یظلمون فمن صدّقهم بکذّیهم و مالا هم علی ظلمهم فلیس منّی و لا أنا منه، و من لم یصدّقهم بکذّیهم و لم یمالئهم علی ظلمهم فهو منّی و أنا منه.(۱۳)

و حدیث:

۶ - اسمعوا هل سمعتم أنّ سیكون بعدی امراء فمن دخل علیهم فصدّقهم بکذّیهم، و اعانهم علی ظلمهم، فلیس منّی و لست منه و لیس بوارد علیّ الحوض، و من لم یدخل علیهم و لم یصدّقهم بکذّیهم و لم یعنهم علی ظلمهم فهو منّی و أنا منه و سیرد علیّ الحوض.(۱۴)

و حدیث:

۷ - من تقدّم علی قوم من المسلمین و هو یری أنّ فیهم من هو افضل منه، فقد خان الله و رسوله و المسلمین.(۱۵)

و حدیث خطاب به کعب بن عجره:

۸ - اعاذک الله یا کعب من اماره السّفهاء.

قال: و ما اماره السّفهاء یا رسول الله؟

قال: امراء یكون بعدی لایهدون بهدی، و لایستنون بستّی، فمن صدّقهم بکذّیهم و اعانهم علی ظلمهم فاولئک لیسوا منّی و لست منهم و لایردون علیّ حوضی.

ومن لم یصدّقهم بکذّیهم و لم یعنهم علی ظلمهم فاولئک منّی و أنا منهم سیردون علیّ حوضی.(۱۶)

ای کعب خدا تو را از زمامداری سفیهان پناه دهد .

کعب گفت: ای رسول خدا ! امارت سفیهان چیست ؟

فرمود: زمامدارانی بعد از من به صحنه درآیند که نه به رهنمود من راهنمایی شوند و نه به سنت من عمل کنند، پس کسانی که دروغ های آن ها را تصدیق کنند و آنان را بر ظلم به دیگران یاری نمایند از (امت) من نخواهند بود و من هم از آن ها نخواهم بود و سر حوض (کوثر) بر من وارد نشوند.

و کسانی که آنان را در رابطه با دروغگویی هایشان تصدیق نکنند و با آن ها همکاری در ظلم نمایند پس آنان از من باشند و من از ایشان.



پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله وسلم) در این روایات از روی کار آمدن یک عده امامان و زمامداران دروغین، فریبکار، دغل باز، فاسق، سردمدار کفر، رهبر سفیه و گمراه کننده، خائن به خدا و رسولش و مسلمانان، کشنده مخالفان خود به جرم مخالفت، و به بازی گیرندگان نماز و دیگر احکام اسلام پیشگویی نموده و هشدار می دهد که پیروان و تصدیق کنندگان و همکاران آنها از امت آن حضرت نباشند و حضرتش هم از آنان بیزار و آنان از پیامبر (صلی الله علیه وآله وسلم) بیزار و روز قیامت از حوض کوثر بهره مند نشوند.

ولی بر عکس، مخالفت کنندگان با اینگونه امامان و امیران دروغین، و خودداری کنندگان از تصدیق عملی ایشان، از وابستگان پیامبر (صلی الله علیه وآله وسلم) به شمار آیند و عاقبتشان به خیر و بر سر حوض کوثر بر پیامبر وارد شوند.

دیگر شکی نیست که همه مدعیان امامت و خلافت و متصدیان مقام «امیر المؤمنین» بعد از پیامبر جز تعداد کمی از آنها که - به موجب حداقل سی حدیث از فرموده های پیامبر - در عدد اثنا عشر (دوازده) خلاصه و محدود شده (۱۷) - بقیه واجد شرایط مربوط و برخوردار از صلاحیت های مختلف دینی و علمی در رابطه با امر رهبری و امامت و خلافت و واجب اطاعه بودن نبوده، بلکه مسلمانان همزمان مکلف به مبارزه با آن ها بوده و باید تا مرز کشتار به رویارویی آنها برمی خاستند.

کوتاه سخن آنکه: همانگونه که در دوران های قبل از اسلام و بعد از اسلام خدایان دروغین و پیامبران دروغین فراوانی، به وجود آمده و گروه های بی شماری از مردم ساده لوح دنیا را فریب داده و به کفر و شرک و بیراهه روی، و فساد گرایش دادند.

خداوند عزّ و جلّ و پیامبر گرامیش (صلی الله علیه وآله وسلم) هشدار داده اند که در دوران های بعد از نبوت، نیز امام ها و خلفای زوری، دروغین، کفر صفت، بی ایمان، گرایش دهنده به باطل و ستمگر، به طور فراوان (از موضع قدرت حکومتی یا عناوین و شئون دینی) سربلند نموده و به جان اسلام و مسلمانان می افتند که نه تنها نباید از آنان اطاعت و پیروی نمود، بلکه باید با آن ها مبارزه کرد و به مقاتله و کشتار آنان بپاخواست.

بر این اساس معلوم می شود ممکن است غیر از امامان راستین و خلفای واجد شرایط و بر حق، یک عده، امام های عوضی و خلفای باطل و ناحق هم در صحنه حاضر شوند و به خودنمایی درآیند و مردم را به انواع ظلم و زور و انحرافات عقیدتی گرفتار کنند، و آنچنان نیست که همه مدعیان خلافت و امامت، بر حق و واجب اطاعه باشند.

جالب توجه آنکه هشدارها و پیشگویی های خدا و رسولش، عینا یکی پس از دیگری بعد از رحلت پیامبر به وقوع پیوست و تاریخ گذشته اسلام نمایشگر بیش از یکصد پیشوا و خلیفه ادعایی (۱۸) می باشد.

همچنانکه معرف بیست و هفت نفر امام زمان ادعایی و مهدی موعود تقلبی است (۱۹) که مجموعاً از روز اول رحلت پیامبر تا قرن سیزدهم، یکی پس از دیگری در مناطق مختلف عربی و غیر عربی بپاخواستند و تا کنون که دهه دوم قرن پانزدهم هجری را طی می کنیم عده ای از آنها مطرح اند و بخش عمده ای از فرق مختلف اسلامی به پیروی از آنان اختصاص یافته است.

آنچنانکه از روی تعصب و عقده های درونی نسبت به خاندان رسالت و شیعیانشان، حتی احتمال گمراهی و لزوم پیگیری در زمینه امام شناسی را به خود راه نمی دهند و همانند آنها بعضی فرق شیعه نیمه راهی چون زیدیه (سه امامی)، اسماعیلیه (شش امامی) و صوفیه مدعی تشیع و پیروان محی الدین عربی و احمد غزالی و دیگر سردمداران تصوف و اقطاب سنی، تابع خلفای ادعائی که نمی توانند در رابطه با وظیفه امام شناسی از امام زمان عصر حاضر که در حدیث:

«من مات و لم یعرف امام زمانه مات میتة جاهلیة» (۲۰)

مطرح و شناختن او مستلزم مرگ جاهلی است، پاسخگو باشند.



آری پیامبر اکرم(صلی الله علیه وآله وسلم) در رابطه با شناخت عملی امام بر حق و واجد شرایط هر زمانی، و خودداری از پیروی امامهای دروغین و رهائی از وزر و وبالهای آن، با بیان این حدیث و دیگر احادیث مشابه، به امت خود هشدار می دهد. و آنها را از گمراهی بر حذر می دارد که:

«اگر بمیرند و امام زمان خود را نشناخته باشند سرنوشت آنان مرگ جاهلی و حشر و نشر با کفار و مشرکین بت پرست زمان جاهلیت خواهد بود».

اکنون در صورت طرح این سؤال که: مقصود از امام زمانی که بعد از پیامبر(صلی الله علیه وآله وسلم) منزه و مبرای از آن همه نقاط ضعف و انحرافی باشد و شناختش موجب مرگ جاهلی بوده کیست؟

می گوئیم اولاً: به گفته پیامبر اکرم(صلی الله علیه وآله وسلم) که فرموده است:

«ستكون بعدی فتنه ... فاذا كان ذلك فالزموا علی بن ابیطالب.

فانه اول من آمن بی و اول من یصافحنی یوم القیامه، و هو الصدیق الاکبر و هو فاروق هذه الأمه، یفرق بین الحق و الباطل، و هو یعسوب الدین»(۲۱)

بزودی پس از من فتنه ای برپا خواهد شد. پس هنگامی که چنین شد ملازم علی بن ابیطالب باشید.

زیرا او اول کسی است که به من ایمان آورده و اول کسی است که در روز قیامت با من مصافحه کند، او صدیق اکبر و فاروق این امت است، که میان حق و باطل جدائی افکند و او رهبر و پیشوای دین است.

او امام امیرمؤمنان علی بن ابیطالب(علیه السلام) است، که یک یک متون حدیثی و فرازهای تاریخی اهل تسنن (در رابطه با مسائل خلافت و امامت) شاهد و بیانگر منزه بودن حضرتش از آن همه نقاط ضعف و گمراهی است، و پیامبر اکرم(صلی الله علیه وآله وسلم) امر به همراهی و پیروی از او فرموده.

ثانیاً: قطع نظر از اختلاف غیر قابل انکار بین سنی و شیعه در امر خلافت و امامت، که شیعه (بر اساس دلائل گویا و فراوان قرآنی، حدیثی، تاریخی، اخلاقی و کلامی مندرج در منابع معتبر اهل تسنن) امام بر حق و خلیفه راستین و واجد شرایط اسلامی و منصوب از طرف پیامبر اسلام(صلی الله علیه وآله وسلم) را علی می داند و پس از ایشان یازده فرزند او یکی پس از دیگری، تا برسد به امام حیی غائب حضرت حجت بن الحسن العسکری عجل الله تعالی فرجه.

و سنی بر حسب عقاید کلامی اش همه مدعیان خلافت را (از ابوبکر تا معتصم عباسی آخرین زمامدار بنی عباس) خلیفه بر حق و واجب الاطاعه دانسته و از بین دوازده امام معصوم، تنها امام امیرمؤمنان علی(علیه السلام) را بعنوان خلیفه چهارم می شناسد و بس.

هر یک از متصدیان قبل از علی(علیه السلام) و چند نفر از متصدیان بعد از او خود به هر علت و انگیزه ای که بوده اعترافات فراوانی بر صلاحیت همه جانبه علی(علیه السلام) و حق تقدّم او در امر خلافت، بعد از پیامبر - در قالب نقل حدیث یا اعتراف شخصی - داشته اند، که محققاً و بدون شک اگر شیعه تمام دلائل حق تقدّم علی(علیه السلام) را در رابطه با امر خلافت بلافصل بعد از پیامبر نادیده انگارد و از مطرح نمودن آن دلائل در صحنه بحث و مناظره خودداری کند، تنها احادیث نقل شده و اعترافات شخصی این عده از رقبا و متصدیان (که پیروانشان یعنی علمای سنی آنها را ضبط و نقل کرده اند) بهترین دلیل و محکمترین سند بر مقام امامت مطلقه علی(علیه السلام) بعد از پیامبر(صلی الله علیه وآله وسلم) می باشد.



به دیگر عبارت اگر ما سیصد آیه از آیات قرآن مجید را (که به نقل صحابی عظیم الشأن پیامبر؛ ابن عباس و به گواهی منابع تفسیری سنی و شیعه در شأن امیرمؤمنان علی(علیه السلام) نازل شده) کنار گذاریم،

و اگر ده ها برابر این آیات قرآنی، احادیث وارد از ناحیه پیامبر(صلی الله علیه وآله وسلم) در کتب سنی را (که در بیان امتیازات و فضائل و مناقب علی(علیه السلام) خلاصه می شود) نادیده انگاریم،

و اگر صدها حدیثی را که در مصادر اهل تسنن، امیرمؤمنان علی(علیه السلام) در شئون امامتی خود از قول پیامبر اکرم(صلی الله علیه وآله وسلم) نقل فرموده به دست فراموشی سپریم،

و اگر تاریخ پرمحتوی و سرنوشت ساز دوران زندگانی آن امام مظلوم را - که به قلم علما و اساتید سنی تنظیم و ارائه شده - ورق نزده درهم بپیچیم، یا همانند کتابهای رمانی و جعلی پنداشته و ترتیب اثر ندهیم،

و اگر از انواع اعترافات ارزشمند با شخصیت ترین صحابه رسول خدا(صلی الله علیه وآله وسلم) که هر یک پیرامون شخصیت امیرمؤمنان علی(علیه السلام) و حق تقدّم آن حضرت بیان نموده اند دم نزنیم،

و بطور خلاصه بیش از نهصد جلد کتاب و رساله مفصل و مختصر علما و محققین روحانی و دانشگاهی سنی را که به زبانهای مختلف و سبک های گوناگون علمی، حدیثی و تاریخی در فضائل علی(علیه السلام) و شرح شخصیت آن حضرت - به تنهایی یا با دیگر ائمه اهل بیت(علیه السلام) در طول قرن های گذشته - تألیف نموده و اکثر آنها در کشورهای اسلامی به چاپ رسیده و منتشر گردیده، (۲۲) همه را به صندوق بایگانی تاریخ بسپاریم و در راستای امر امام شناسی فقط به احادیث نقل شده و اعترافات رقبای امام امیرمؤمنان(علیه السلام) - که این کتاب در ارائه بخشی از آنها خلاصه و تنظیم گردیده - اکتفا کنیم، و آنها را هر یک مدرک امام شناسی قرار دهیم کافی است، و چاره ای نداریم جز آنکه علی(علیه السلام) را یگانه خلیفه بر حق و امام راستین و واجب الاطاعه بعد از پیامبر(صلی الله علیه وآله وسلم) بدانیم و از آن پس ائمه معصومین(علیه السلام) از فرزندان او را به ترتیب خلیفه بر حق و امام واجب الاطاعه دانسته و به خط تشیع ادامه و استمرار دهیم.

همچنانکه اگر اهل تسنن، تمام آنچه را که در زمینه امر خلافت بلافصل علی(علیه السلام) مطرح است انکار و تخطئه یا توجیه کنند، تنها احادیث منقول و اعترافات خلفای قبل از علی(علیه السلام) برای آنها محکم ترین حجت است که باید عملاً بدان کردن نهند و آن را سرمشق عقیدتی و عملی خود قرار دهند و علی(علیه السلام) را خلیفه اول بدانند. و گر نه باید بدین حقیقت اعتراف نمایند که نه تابع ابوبکر و عمر و عثمانند، و نه پیرو امیرمؤمنان علی(علیه السلام)، و بالاخره دست به گریبان لوازم حدیث «من مات ولم يعرف امام زمانه...» شده و سرنوشتشان «مرگ جاهلی» خواهد بود.

و اینک تعدادی از احادیث و اعترافات علمی و غیر علمی خلفای مورد قبول اهل تسنن را که با مروری بر مصادر مربوطه جمع آوری و تنظیم گردیده تقدیم خوانندگان می کنیم تا که قبول افتد و چه در نظر آید.

مهدی فقیه ایمانی

نیمه صفر ۱۴۱۶ برابر ۱۳۷۴/۴/۲۲



۵ - سوره توبه ۱۲/۹.

۶ - سوره بقره ۱۲۴/۲.

۷ - سوره قصص ۴۱/۲۸.

۸ - توضیحا به موجب فرموده پیامبر اکرم(صلی الله علیه وآله وسلم): وِیَح عَمَّارُ تَقْتُلُهُ الْفُتَّهُ الْبَاغِیْهِ، عَمَّارُ یَدْعُوهُمْ اِلَى اللّٰهِ تَعَالٰی (اِلَى الْجَنَّةِ) وِیَدْعُوْنَهُ اِلَى النَّارِ

که عثمان بن عفّان و معاویه و عمر عاص و بیست و دو نفر دیگر از صحابه آن را روایت کرده اند و - به شرح مندرج در پاورقی النص والاجتهاد مرحوم شرف الدین ص ۵۰۶ - در بیش از سی مصدر تاریخی و حدیثی دست اول اهل تسنن نقل شده

شکی نیست که - با کشته شدن عمّار بدست لشکر معاویه در جنگ صفین - معاویه و دار و دسته اش طبق روایت فوق مصداق بی چون و چرای دعوت کننده به آتش بوده اند. همچنانکه عمّار مصداق دعوت کننده به خدا (به بهشت) بوده و خود هم محققاً اهل بهشت.

۹ - مسند ابویعلی موصلی: ۴۰۴/۲ شماره ۱۱۸۷ و ص ۴۶۵ شماره ۱۲۸۶

مسند احمد حنبل: ۲۴/۳ و ۹۲ از دو طریق،

مجمع الزوائد هیثمی: ۲۴۶/۵.

۱۰ - مسند ابویعلی: ۲۹۳/۷ شماره ۴۳۲۳

معجم کبیر طبرانی: ۲ / شماره ۱۶۳۳ و به سند دیگر: ۹۴۹۵/۹.

تاریخ بخاری: ۳۳۵/۳ و ۱۵۳/۶.

۱۱ - مسند ابویعلی: ۴۳۶/۱۳ شماره ۷۴۴۰، مجمع الزوائد: ۲۳۸/۵

کنز العمار متقی هندی: ۱۱۸/۱۱ شماره ۳۰۸۴۹ به نقل از طبرانی.

۱۲ - مسند احمد: ۴۵۶/۱.

۱۳ - مسند احمد: ۲۶۸/۴، معجم کبیر طبرانی: ۱۶۸/۳ شماره ۳۰۲۰ و با کمی اختلاف در بعضی الفاظ، تاریخ بغداد خطیب: ۳۶۲/۵، مجمع الزوائد: ۲۴۸/۵ از احمد.

۱۴ - تاریخ بغداد خطیب: ۱۰۷/۲، معجم کبیر طبرانی: ۳۴۵/۱۹.

۱۵ - تمهید باقلانی: ص ۱۹۰.

۱۶ - مستدرک حاکم: ۴۲۲/۴، معجم کبیر طبرانی: ۱۹ / شماره ۳۵۸ به طور مختصر.

۱۷ - جهت آگاهی بر متون مختلف سی حدیث مورد اشاره و اسناد و مدارک متعدّد هر یک رجوع شود به کتاب «شناخت امام، راه رهایی از مرگ جاهلی» از مؤلف، ص ۲۲۱ - ۲۲۵.



۱۸ - خلفای قبل از امیرمؤمنان تعداد سه نفر از سال یازدهم هجری به هنگام حادثه فوت پیامبر تا سال سی و ششم هجری.

خلفای اموی و مروانی شام، تعداد ۱۵ نفر، به مدت ۹۷ سال، از معاویه آغاز و به مروان حمار پایان یافت.

خلفای اموی اندلس (اسپانیای فعلی)، تعداد ۱۷ نفر به مدت ۲۹ سال از عبد الرحمان بن معاویه تا هشام بن عبد الملک.

خلفای عباسی عراق و خراسان، تعداد ۳۷ نفر به مدت ۵۱۹ سال از سفاح شروع و به مستعصم عباسی خاتمه یافت.

خلفای عباسی مصر، تعداد ۱۵ نفر، به مدت ۲۲۸ سال از مستنصر بالله آغاز و به متوکل علی الله پایان یافت.

خلفای فاطمی (عبیدیین) مصر، تعداد ۱۴ نفر به مدت ۲۷۱ سال از عبید الله مهدی آغاز و به عاضد لدین الله منتهی و برچیده شد.

خلفا و سلاطین عثمانی ترکیه (روم قدیم) که به شرح «شقایق النعمانیة فی علماء الدّوله العثمانیه» ص ۶ ط ۳۳۲، تعداد ۱۰ نفر آنها معرفی شده اند.

و بالاخره با تعدادی دیگر به سال ۱۹۲۳ میلادی به وسیله کمال آتاتورک از عمّال انگلیس بساط حکومتشان برچیده شد.

خلفا و ائمه زیدیه یمن که تنها امام امیرمؤمنان و امام حسن و امام حسین را به امامت می شناسند و از آن پس هر کسی را که قیام به سیف نموده و به مقاتله و رویارویی با خلفا و سلاطین برخاسته، خلیفه برحق می دانند ولی راه و رسم عقیدتی آن ها هیچ ارتباطی با شیعه ندارد و در فقه هم تابع ابوحنیفه اند.

۱۹ - به شرحی که در مقدمه ترجمه «المهدی» مرحوم آیت الله سید صدر الدین صدر به قلم اینجانب ملاحظه می شود از نیمه دوم قرن دوم هجری تا پایان قرن سیزدهم، تعداد بیست و هفت نفر امام زمان و مهدی دروغین در گوشه و کنار کشورهای اسلامی سربلند نموده که آخرین آنها احمد قادیانی در هند و همزمان با او علی محمد باب شیرازی در ایران و هر دو از عمّال انگلیس و ساخته شده آن بودند، و هر چند که مشّت خیانت همه آنها باز و نقشه های دروغینشان فاش و خود به زباله دان تاریخ روانه شدند، اما هنوز گروههای فراوانی از پیروان چند نفر از آنها که به انحراف و پشت نمودن به اسلام کشانده شدند، به راه و رسم کفر آئین آنها ادامه می دهند و هیچگونه سرنخی از عقیده و عمل به اسلام در راه و رسم آنها بدست نیامده و روش آنها در ضدیت با اسلام خلاصه می گردد.

۲۰ - توضیحا حدیث «من مات ولم یعرف امام زمانه...» تواتر و قطعی الصدور بودنش با روایت از هفت نفر از صحابه پیامبر(صلی الله علیه وآله وسلم) و به نقل از هفتاد و سه مصدر حدیثی، تاریخی و کلامی و دیگر کتابهای اهل تسنن از ناحیه رسول خدا(صلی الله علیه وآله وسلم) در کتاب «شناخت امام، راه رهایی از مرگ جاهلی» به قلم مؤلف کتاب حاضر اثبات و مفصلاً مورد بحث و بررسی قرار گرفته است.

۲۱ - الاستیعاب ج ۲ ص ۶۵۷، ذیل ترجمه ابولیلی غفاری

اسد الغابه ۵/۲۸۷

الاصابه ۴/۱۶۹ و در چ ۱۳ جلدی ۱۱/۳۲۶

انسان العیون فی سیره الامین و المأمون ۱/۳۸۰

تاریخ دمشق - بخش امام علی بن ابی طالب - ۱۵۷/۳ شماره ۱۱۷۴

شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ۲۲۸/۱۳ بلفظ «ستكون فتنه، فاتقوا الله وعليكم بالشيخ علي بن ابی طالب، فاتبعوه» به نقل از ابوذر غفاری

کفایه الطالب باب ۴۴ حدیث ۲ به نقل از امالی ابن عساکر

کنز العمال ۶۱۲/۱۱ شماره ۳۲۹۶۴ به نقل از ابونعیم -

لسان المیزان ۳۹۶/۱ ذیل نام اسحاق بن بشیر و در ج ۲ ص ۵۰۸ ذیل ذاهر بن یحیی قریب بدین مضمون

مجمع الزوائد ۱۲۳۶/۷ بنقل از حافظ بزاز

مناهج الفضلین ص ۳۱۹ بنقل از نزل السائرین فی احادیث سید المرسلین

مناقب خوارزمی باب هشتم ص ۵۷ چ نجف

مناقب السبعین مندرج در ینابیع الموده باب ۵۶ - حدیث ۱۲ از ابوذر غفاری

مناقب سیدنا علی ص ۵۹

موده القربی - چاپ مندرج در ینابیع الموده - موده ششم، حدیث ۵ به نقل از فردوس دیلمی

میزان الاعتدال ۱۸۸/۱ ذیل نام اسحاق بن بشیر شماره ۷۴۰

نظم در السمطین ص ۱۲۹

ینابیع الموده، باب پانزدهم، حدیث ۲۱ بنقل از اصابه ابن حجر.

۲۲ - رجوع شود به کتاب «اهل البيت فی المكتبة العربیة» نشر موسسه آل البيت قم، که بقلم علامه محقق مرحوم حاج سید عبدالعزیز طباطبائی بیانگر تعداد ۸۵۶ جلد کتابهای چاپی و نسخه های خطی در رابطه با موضوع فوق است.

و نیز «اصالت مهدویت در اسلام» از این مؤلف حقیر، شامل معرفی ۱۵۲ کتاب اختصاصی بقلم علما و اساتید سنی درباره حضرت مهدی(علیه السلام)، که تعداد ۶۶ جلد آن در کتاب فوق ذکر شده و مجموعاً بالغ بر ۹۴۲ عدد می شود.



## مقدمه

چه بگوئیم درباره کسی که خداوند - در آیه شریفه:

(وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَسْتَ مَرْسَلًا قُلْ كَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَمَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ) «سوره رعد: ۴۲/۱۳».

خود و علی(علیه السلام) را به عنوان کسی که علم کتاب (یعنی اسرار و علوم قرآن) در نزد اوست، شاهد بر مقام نبوت پیامبر عظیم الشان اعلام فرموده و به حضرتش دستور می دهد: به کفاری که می گویند تو فرستاده خدا نیستی بگو: کافی است که خداوند و کسی که علم کتاب الهی نزد اوست شاهد بر مقام نبوت من باشد. (۱)

خداوند در این آیه خود و علی را پشتوانه راستگویی پیامبر در امر پیامبری بیان فرموده و پیامبر عظیم الشان هم درباره او می فرماید:

انَّ الله تعالى جعل لآخى على فضائل لا تحصى كثره:

فمن ذكر فضيله من فضائله مقرأ بها، غفر الله له ما تقدّم من ذنبه و ما تأخّر و من كتب فضيله من فضائله، لم تنزل الملائكة تستغفر له ما بقى لتلك الكتابه رسم، ومن استمع الى فضيله من فضائله، غفر الله له الذنوب التي اكتسبها بالاستماع، ومن نظر الى كتاب من فضائله، غفر الله له الذنوب التي اكتسبها بالنظر

ثم قال: النظر الى أخى على عباده، و ذكره عباده، و لا يقبل الله إيمان عبد إلا بولايته و البرائه من أعدائه. (۲)

محققاً خدای تعالی فضائلی برای برادرم علی قرار داده که از حیث فراوانی بشمار در نیاید:

پس کسی که فضیلتی از فضائلش را ذکر کند در حالیکه اقرار به آن داشته باشد، خداوند گناهان گذشته و آینده اش را ببامرزد.

و کسی که فضیلتی از فضائلش را بنویسد، پیوسته فرشتگان - تا وقتی که اثری از آن نوشته باقی است - برای او طلب آمرزش نمایند.

و کسی که به فضیلتی از فضائلش گوش دهد، خداوند گناهی را که از راه گوش مرتکب شده ببامرزد.

و کسی که نظر کند به نوشته ای درباره فضائلش، خداوند گناهی را که از طریق نگاه مرتکب شده ببامرزد.

سپس فرمود: نگاه به برادرم علی عبادت، و یاد او هم عبادت است و خداوند ایمان هیچ بنده ای را قبول نکند مگر به ولایت علی و بیزاری از دشمنانش.

اکنون با توجه به اینکه دلائل فراوان و پرمحتوی و گویای قرآنی، حدیثی و تاریخی مندرج در منابع شیعه و سنی و حتی کتب خوارج در زمینه امام شناسی بطور عموم، و شناخت امیرمؤمنان علی(علیه السلام)، به عنوان خلیفه بلا فصل بعد از پیغمبر(صلی الله علیه وآله وسلم) بخصوص، هیچگونه نارسائی و کمبودی باقی نگذاشته، تا کسی آن را بهانه گمراهی از خط علی(علیه السلام) و سبب مخالفت و ضدیت با حضرتش قرار دهد.



و نیز با توجه به اینکه خداوند با بیان آیه شریفه (اَنْكَ لَا تَهْدِي مَنْ اَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ) (۳) به پیامبر عظیم الشان هشدار می دهد که تو نمی توانی هر که را که دوست داری هدایت کنی، بلکه خداوند هر کس را بخواهد هدایت می کند.

و هم امام امیرمؤمنان (علیه السلام) با بیان حدیث:

لو ضربت خيشوم المؤمن بسيفي هذا على أن يبغضني ما أبغضني، و لو صببت الدنيا بجوماتها على المنافق على أن يحبني ما أحبني، و ذلك أنه قضى فانقضى على لسان النبي الأُمي (صلی الله عليه وآله وسلم) أنه قال: يا على لا يبغضك مؤمن و لا يحبك منافق. نهج البلاغه، حکمت ۴۵

– باصطلاح عوام – آب صاف و پاک را روی دست همه ریخته و خاطرنشان فرموده است که: اگر با شمشیرم بینی مؤمنی را بزنم که با من دشمنی کند، با من دشمنی نخواهد کرد.

و اگر همه دنیا را در گلوی منافق بریزم که مرا دوست دارد، دوست نخواهد داشت، و رمز این ماجرا آن باشد که بر زبان پیامبر اُمی (صلی الله عليه وآله وسلم) جاری شده که فرمود:

ای علی هیچ مؤمنی با تو کینه توزی نکند، و هیچ منافقی هم ترا دوست ندارد.

و به این ترتیب با هیچگونه اقدام و فعالیت از جمله تألیف اینگونه کتابها، نمی توان عوض شدن افراد منحرف و تبدیل مخالفان و دشمنان را، به افراد موافق و دوست انتظار داشت. اما ...

بر اساس عبارت مشهور «الفضل ما شهدت به الأعداء»، و بر مبنای لزوم اتمام حجت در مسائل عقیدتی و عملی اسلامی و احتجاج به آنچه طرف متخاصم و درگیر ناگزیر از تن دادن به آن و تسلیم در برابر آن است، این مجموعه را که در اعترافات خلفای مورد قبول اهل تسنن به فضائل و مناقب و امتیازات همه جانبه امام امیرمؤمنان (علیه السلام) خلاصه می شود تنظیم، تا حداقل افراد تحصیل کرده و به دور از تعصب، آن را مورد مطالعه و بررسی قرار دهند و به تکلیف واقعی و سرنوشت ساز عقیدتی و عملی خود بهتر پی برند و بدانند که عاقبت تعصب یا بی تفاوتی نسبت به تکلیف واقعی، مرگ جاهلی و جهنم را در پیش خواهد داشت.

مندرجات کتاب

۱ – احادیثی که خلفای اهل تسنن و عده ای از خلفای اموی و عباسی، از پیامبر اکرم (صلی الله عليه وآله وسلم) درباره امیرمؤمنان (علیه السلام) نقل کرده اند.

۲ – اعترافات هر یک از خلفاء به امتیازات امیرمؤمنان (علیه السلام) در رابطه با خلافت بعد از پیامبر (صلی الله عليه وآله وسلم).

۳ – سؤالات علمی و دینی خلفا از امام و مشورتهای سیاسی آنها با حضرتش و درخواست حل مشکلات از ایشان.

۴ – ابراز عجز خلفاء از پاسخ گویی به سؤالات یهودیان، نصرانیان و مسلمانان و ارجاع آنان به امیرمؤمنان (علیه السلام).

تفسیر «الکشف و البیان» ثعلبی، عکس نسخه خطی کتابخانه شستریبتی ۲۵۸/۱

ما نزل من القرآن فی علیّ، حافظ ابونعیم اصفهانی [النور المشتعل آقای محمودی ص ۱۲۵]

مناقب ابن مغزلی ص ۳۱۳ شماره حدیث ۳۵۸

توضیح الدلائل، شهاب الدین احمد شیرازی شافعی، ص ۱۶۳ [ملحقات احقاق ۷۷/۲۰]

الاتقان سیوطی ۱۳/۱

جامع الاحکام قرطبی ۳۳۶/۹

مناقب مرتضوی کشفی ص ۴۹

روضه الاحباب عطاء الدین دشتکی شیرازی، ج ۱ ضمن وقایع سنه ۹

مفتاح النجا بدخشی، ص ۴۰ مخطوط

ینایع الموده قندوزی، ص ۱۰۲ چ اسلامبول

ارجح المطالب امرتسری، ص ۸۶ به نقل از ثعلبی و ابن مغزلی.

۲ - مناقب خطیب خوارزمی، حدیث شماره ۲

کفایه الطالب گنجی شافعی، باب ۶۲ ص ۲۵۲

فرائد السمطین جوینی، ج ۱ ص ۱۹

ارجح المطالب امرتسری، ص ۱۱. هر چهار نفر به نقل از مناقب حافظ حسن بن احمد عطار همدانی از مشایخ دار قطنی درگذشته ۵۶۹ هـ.

۳- سوره قصص آیه

## مشکل گشایی ها و فضائل امیر مؤمنان علی (علیه السلام) از زبان معاویه

### چگونه از فضائل علی (علیه السلام) نگوییم

ابن عساکر به نقل از جابر آورده است که گفت: نزد معاویه بودم که سخن از علی بمیان آمد.

فأحسن ذكره و ذكر أبيه و أمه، ثم قال: و كيف لا أقول هذا لهم (و) هم خيار خلق الله و عتره نبیّه، اخيار أبناء أخيار (و عنده بنیه اخيار أبناء اخيار). (۲۰۶)

پس معاویه از علی و پدر و مادر علی تمجید کرد، آنگاه گفت: چگونه دم از خوبی آنها نزنم در حالیکه آنها خوبان خلق خدا و عترت پیامبرش باشند، خوبان، فرزندان خوبان، (و نزد اوست: فرزندان خوب، فرزند خوبانند). (۲۰۷)

---

(۲۰۶) تاریخ دمشق ابن عساکر، بخش امام علی، ۷۷/۳.

(۲۰۷) در نسخه خطی ظاهریه چنین آمده.

### معاویه هم فضائل علی (علیه السلام) را می پرسید

سید رضی در نهج البلاغه و دیگر اعلام حدیثی و تاریخی قبل و بعد از او در کتابهای خود آورده اند: هنگامی که ضرار بن حمزه - و بقولی ضرار بن ضمره ضبائی، که از یاران امیرمؤمنان علی (علیه السلام) بود. پس از شهادت آن حضرت بر معاویه وارد شد، معاویه از وی خواست که قسمتی از حالات علی (علیه السلام) را برایش توصیف نماید و شمه ای از فضائل حضرت را بیان کند.

ضرار نخست از معاویه خواست که از این خواسته صرف نظر کند ولی معاویه نپذیرفت و اصرار ورزید تا اینکه این یار باوفای امام (علیه السلام) سخن حضرتش را که با فراز: «یا دنیا یا دنیا إلیک عنی، أبی تعرّضت أم إلی تشوّقت؟»

آغاز می شود بیان نمود، و بطور خلاصه شرح داد که: والله شهادت می دهم که وقتی در بعض مواقف همراه او بودم و شب پرده های تاریک خود را آویخته بود، او را دیدم در حالیکه در محراب عبادت ایستاده، محاسن خود را قبضه کرده و همچون مارگزیده به خود می پیچد و همانند محزون و غم زده گریه می کند و می گوید:

«ای دنیا! ای دنیا! از من دور شو! خود را بمن عرضه می کنی؟ یا می خواهی مرا مشتاق خود کنی؟!»

هرگز آن زمان که تو در من نفوذ کنی فرا نرسد، هیئات! دور شو، دیگری را فریب ده، من نیازی به تو ندارم، و تو را سه طلاقه کرده ام که دیگر رجوعی در آن نباشد، زندگی تو کوتاه، و ارزش تو بی مقدار و آرزوی تو پست و ناچیز است.



آه از کمی زاد و توشه و دوری راه و عظمت مقصد.(۲۰۱)

توضیح: در مصادر نهج البلاغه و شرح ابن ابی الحدید قبل از ذکر کلام امام مطالبی از ضرار نقل شده مبنی بر حالات اخلاقی و انسانی آن حضرت و بی اعتنائی او به دنیا و تشریفات زندگی و پاسخگوئی به سؤال ها و خواسته های مراجعین و انعطاف ناپذیری آن جناب در مقابل باطل و مقام علمی او و این که پس از پایان گفته های ضرار معاویه به گریه افتاد و گفت:

«رحم الله أبا الحسن، كان والله كذلك، فكيف حزنك عليه يا ضرار؟»

قال: حزن من دُبِحَ ولدُها و هو في حِجْرِها». (۲۰۲)

خدای رحمت کند ابا الحسن را، و الله چنین بود که شرح دادی.

اکنون ای ضرار! بگو بدانم غم و اندوه تو در حق علی چگونه باشد؟

ضرار گفت: همچون مادری که بچه اش را در دامش سر بریده باشند.

---

(۲۰۱) نهج البلاغه، بخش سوم، کلام ۷۷ به ترتیب صبحی .

(۲۰۲) مروج الذهب مسعودی، ۴۳۳/۳ . امالی الصدوق، ص ۱۷۱ . امالی قالی، ۱۴۳/۲ . ذریه الطاهره دولابی، به نقل از ینابیع الموده، ص ۲۵۶ . ربیع الابرار زمخشری، ۹۷/۱ . صفوه الصفوه ابن جوزی، ۱۲۱/۱ چ حیدر آباد . حلیه الاولیاء ابو نعیم، ۸۴/۱ . کنز الفوائد کراچکی، ص ۲۷۰ . استیعاب ابن عبدالبر، ۱۶۷/۸ چ ذیل اصابه . زهر الاداب ابو اسحاق حصری، چ حاشیه عقد الفرید، ۴۰/۱ . شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ۲۲۴-۲۲۶/۱۸ . نظم درر السمطین زرنندی، ص ۱۳۴ . ریاض النضره محب طبری، ۱۶۴/۱ چ بیروت، و ذخائر العقبی او، ص ۱۰۰ . صواعق المحرقه، ص ۷۸ . الاتحاف بحب الاشراف شبرای، ص ۷ چ مصر . المستطرف شهاب الدین محمد ابشیهی، ۱۲۷/۱ چ قاهره .

## مراجعه به علی(علیه السلام) در حل مشکلات

زین الدین عبد الرؤف مناوی شافعی نوشته است:

معاویه افرادی را به نزد علی(علیه السلام) می فرستاد تا درباره مشکلات از علی(علیه السلام) جواب بگیرند. و چون آن حضرت به آنها پاسخ می داد، یکی از فرزندانش گفت: به سؤال های دشمن خود جواب می دهی؟!

علی(علیه السلام) فرمود: آیا این برای ما کافی نیست که او محتاج و نیازمند به ما باشد و از ما سؤال کند؟! (۱۸۸)



---

(۱۸۸) فیض القدیر شرح جامع صغیر، ۳۵۶/۴، به نقل از شرح حمزیه.

## علی(علیه السلام) گرامی ترین افراد است

بیهقی آورده است که: روزی معاویه - در حالیکه اشراف مردم؛ از قریش و غیر قریش در نزد او حاضر بودند گفت: به من خبر دهید گرامی ترین مردم از حیث پدر و مادر، عمو و عمه، دایی و خاله، جدّ و جدّه کیست؟

پس مالک بن عجلان برخاست و با اشاره به حسن بن علی(علیهما السلام) گفت: همانا که آن شخص، این باشد که پدرش علی است، مادرش فاطمه، عمویش جعفر، عمه اش اُمّ هانی، داییش قاسم، خاله اش زینب دختر رسول خدا و جدّش پیامبر و جدّه اش خدیجه.

در این موقع حاضرین همه سکوت نمودند، پس حسن(علیه السلام) از جا برخاست - وگویا رفت - آنگاه ابن عاص به مالک گفت: آیا حَبّ بنی هاشم تو را وادار به باطل گوئی کرد؟!

ابن عجلان گفت: من جز حق گوئی نکردم آیا این چنین نیست ای معاویه؟

معاویه گفت: آری(۱۹۸)

ابن عساکر نیز ضمن معرفی امام حسن(علیه السلام) حدیثی قریب به این مضمون نقل کرده است.(۱۹۹)

و ابن عبد ربّه اندلسی این روایت را بدین گونه نقل نموده و شاید هم هر دو بوقوع پیوسته باشد.

«سأل معاویه يوماً جلسائه: من أكرم الناس أباً و أمّاً و جدّاً و جدّه، و عمّاً و عمّه، و خالاً و خاله؟

قالوا: أنت أعلم.

فاخذ بيد الحسن بن علي و قال: هذا أبوه علي بن ابي طالب، و أمّه فاطمه بنت رسول الله، و جدّه رسول الله، و جدّته خديجه زوجة رسول الله، و عمّه جعفر، و عمّته هاله بنت ابي طالب، و خاله القاسم ابن رسول الله، و خالته زينب بنت رسول الله»(۲۰۰)

روزی معاویه از هم نشینان مجلس پرسید: گرامی ترین و بزرگوارترین مردم از حیث پدر و مادر، و جدّ و جدّه و عمو و عمه، و دایی و خاله کیست؟

گفتند: تو خود از همه آگاه تری و بهتر می دانی. (و گویا سؤال و جواب به هنگام رفتن معاویه به مدینه و حاضر بودن امام مجتبی(علیه السلام) در مجلسش اتفاق افتاده)

پس دست حسن بن علی را گرفت و گفت:

این پدرش علی بن ابی طالب است، مادرش فاطمه دختر رسول الله، جدّش رسول خدا، جدّه اش خدیجه همسر رسول الله، عمویش جعفر، عمه اش هاله دختر ابوطالب، داییش قاسم پسر رسول الله، و خاله اش زینب دختر رسول الله، و خلاصه معاویه حسن بن علی را یگانه مصداق شخص مورد سؤال معرفی کرد .

توضیح: هر چند طرح سؤال و پاسخگوئی معاویه در این حدیث درباره حضرت مجتبی خلاصه شده، اما چون بیانگر اعتراف معاویه به شرافت و عظمت امیر مؤمنان علی(علیه السلام) است و مناسب با موضوع کتاب بود به ذکرش پرداختیم.



(۱۹۸) المحاسن و المساوی، ص ۸۲ - ۸۳ .

(۱۹۹) تاریخ دمشق ابن عساکر پاورقی ص ۱۲۱، ج ۳، بخش امام علی و بخش امام حسن حدیث شماره ۲۲۹، ص ۱۳۸، چ اول بعنوان نعمان بن عجلان.

(۲۰۰) عقد الفرید، ۸۷/۵، چاپ مصر ۷ جلدی .

### علی(علیه السلام) یگانه فصیح و سخنور قریش

ابن ابی الحدید نوشته است: هنگامی که محفن بن ابی محفن صبی بر معاویه وارد شد و آگویا از وی پرسید از کجا یا از نزد چه شخصی آمده ای که گفت: از نزد کسی آمده ام که ناتوان ترین کس در اداء سخن و گفتگو باشد. و مقصودش علی(علیه السلام) بود.

پس معاویه گفت: «یا بن اللّٰخناء اُلعلى تقول هذا؟! و هل سنّ الفصاحه لقریش غیره».

وای بر تو پسر گنده دهن، آیا درباره علی این چنین سخن می گوئی؟!

چگونه او ناتوان ترین شخص در بیان سخن است، در حالی که به خدا قسم جز علی، کسی فصاحت را در بین قریش رواج نداد.

نیز نوشته است به معاویه گفت: جئتک من عند أبخل الناس

از نزد بخیل ترین مردم به نزد تو آمدم.

پس معاویه گفت: «ویحک کیف تقول إنه أبخل الناس، لو ملک بیتاً من تبر و بیتاً من تبین، لانفذ تبره قبل تبینه»(۲۰۴)

وای بر تو، چگونه می گوئی علی بخیل ترین مردم است، در حالیکه اگر مالک خانه ای از طلا و خانه ای از کاه باشد، خانه طلا را قبل از خانه کاه می بخشد.

و ابن قتیبه چنین آورده که عبدالله بن ابی محجن بر معاویه وارد شد و گفت: یا امیرالمؤمنین! إني أتيتک من عند الغبی الجبان البخیل، ابن ابی طالب.

ای امیرالمؤمنین من از نزد شخصی کُند زبان، ترسو و بخیل به نزد تو آمده ام و او ابن ابی طالب است.

معاویه گفت: خدای را در نظر بگیر، تو فهمیدی چه گفתי؟!

اما این که گفתי: او کُند زبان است. پس بخدا سوگند اگر زبان های مردم را یکجا جمع، و همه را یک زبان قرار دهند، زبان علی به تنهایی در برابر آن خودنمایی کند و پاسخگو باشد.

و اما این که گفתי: او ترسو باشد. پس مادرت به عزایت بنشیند، آیا دیده ای او با کسی مبارزه کند و وی را نکشد.



و اما این که گفتی: او بخیل است. پس بخدا سوگند اگر او را دو انبار پر از طلا و کاه باشد، نخست انبار طلا را ببخشد و سپس انبار کاه را.

پس ابو محجن گفت: در این صورت چگونه به مقاتله و کشتار با وی برخاسته ای؟

معاویه پاسخ داد: به خاطر خونخواهی عثمان.(۲۰۵)

---

(۲۰۴) شرح نهج البلاغه، ج ۱، ص ۲۲.

(۲۰۵) الامامه و السیاسة، ص ۹۷.

### حدیث «منزلت» از زبان معاویه

امام احمد بن حنبل و دیگر محدثان و تاریخ نگاران از قیس بن ابی حازم (نقل کرده اند که گفت: مردی به نزد معاویه رفت و از مسئله ای سوال نمود.

اعتراف معاویه به اهمیت حدیث «منزلت»

ابن عساکر و دیگر اعلام حدیثی اهل تسنن نقل کرده اند: معاویه در سفر حج از مدینه عبور کرد، پس در مجلسی که ابن عباس، سعد بن ابی وقاص، و عبدالله بن عمر حضور داشتند شرکت نمود و پس از بحث و گفتگو با ابن عباس که: چرا حق مرا از باطل غیر نشناختی؟! و پاسخ تعجب آور او به معاویه، و نیز ایراد همین اعتراض به سعد بن وقاص، و پاسخ سعد به اینکه من خود شنیدم رسول خدا به علی می گوید:

«أنت مع الحق، والحق معك حیثما دار»

تو با حق هستی و حق هم با تو است، به هر جهرتی که حق دور زند.

معاویه گفت: باید برای این ادعا شاهد اقامه کنی.

سعد گفت: این اُمّ سلمه (زوجه پیامبر) حیّ و حاضر است و به آن شهادت می دهد.

پس همه برخاسته و به خانه اُمّ سلمه رفتند و اُمّ سلمه شهادت داد که رسول خدا این حدیث را در خانه من به علی(علیه السلام) فرمود.

در این موقع معاویه به سعد گفت: ای ابو اسحاق هم اکنون در نزد من از تو پست تر کسی نباشد، که خود این حدیث را درباره علی از رسول خدا شنیده ای و از بیعت و همکاری با او سرپیچی و تخلف نموده ای! همانا اگر من این سخن را از پیامبر شنیده بودم تا به هنگام مرگم خادم و نوکر علی بودم.(۱۹۱)



و مسعودی به نقل از محمد بن جریر طبری و او از محمد بن اسحاق بن ابی نجیح قضیه گفتگوی معاویه و سعد بن ابی وقاص را بدینگونه آورده است: که معاویه پس از طواف کعبه در دار الندوه سعد را پهلوی خود بر تخت نشانید و شروع کرد به بدگوئی از علی.

سعد از برخورد معاویه ناراحت شد و گفت: مرا بر تخت خود می نشانی و به علی ناسزا می گوئی! والله اگر یکی از سه خصلت و امتیاز علی(۱۹۲) برای من وجود داشت نزد من از آنچه آفتاب بر آن می تابد بهتر بود و تو - ای معاویه - به چنین کسی سبّ و ناسزا می گوئی؟!

آنگاه از جا برخاست و گفت: نه والله دیگر تا زنده ام با تو در خانه و محلی بسر نبرم.

بعداً مسعودی اضافه می کند که در کتاب علی بن محمد بن سلیمان نوفلی آمده: هنگامی که سعد این سخنان را به معاویه گفت و برخاست برو، معاویه صدای ناهنجاری از خود سر داد و گفت ای سعد بنشین تا جواب آنچه را گفتی بشنوی.

آری! هیچ گاه تو همچون حال نزد من لثیم و پست نبودی که فعلاً هستی، تو خود چرا (با آنچه درباره علی گفتی) او را یاری نکردی و از چه رو از بیعتش خودداری کردی؟!

«أَمَا إِنِّي لَوِ سَمِعْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ مَا سَمِعْتُ فَيَ عَلِيٍّ، لَكُنْتُ لَهُ خَادِمًا مَا عَشْتُ».

بدون شک اگر آنچه را تو در حق علی از پیامبر شنیدی، من شنیده بودم دوران حیاتم خادم علی بودم.(۱۹۳)

به خواست خدا، چه خوب ظالمان و متجاوزان با هم درگیر و دست بگریبان می شوند تا دیگران از شرشان در امان باشند.

و چه زیبا است جمله «الفضل ما شهدت به الاعداء» که فضیلت و برتری آن باشد که حتی دشمنان هم به آن گواهی دهند، معاویه و سعد بن وقاص که هر یک نهایت ظلم و حق کشی رادر حق علی مرتکب شدند، اینگونه با هم درگیر می شوند و به طرفداری از علی یکدیگر را تخطئه می کنند، هر چند که معاویه این فضائل را خود از پیامبر اکرم شنیده و مثل حدیث منزلت را هم - چنانچه در این بخش با بیش از ده مصدر بنظر می رسد - خود نقل نموده، اما برای کوبیدن سعد بن وقاص گفت: «اگر آنچه را گفتی، من شنیده بودم تا آخر عمر نوکر علی بودم».

راستی در رابطه با اعتراف معاویه به اهمیت و ارزش حدیث «أنت مع الحق» یا حدیث «منزلت» و اینکه سعد بن وقاص را به خاطر تمرّد از این دو حدیث، پست ترین افراد می شمارد، باید به او آفرین گفت.

اما بدون شک او خود از سعد لثیم تر و پست تر بود، چرا که اگر قبلاً از حدیث «أنت مع الحق» یا حدیث «منزلت» و دیگر احادیث مشابه بی خبر بود - که نبود - با شنیدن آن از امّ سلمه زوجه صالحه پیامبر(۱۹۴)، باخبر شد و در عین حال آن را نادیده گرفت و در طول حدود هفتاد سال لعن بر علی را بر فراز منابر اسلامی و در خطبه های نماز جمعه و دیگر نمازها رسمیت بخشید.(۱۹۵)

آن چنان که وقتی عمر بن عبد العزیز لعن بر فراز منابر و ضمن خطبه ها را ممنوع اعلام کرد، مردم فریب خورده از معاویه گفتند: [عمر بن عبد العزیز] سنت را ترک و تعطیل نمود.(۱۹۶)

آری وقتی حدیث «أنت مع الحق» یا حدیث «منزلت» دارای چنین اهمیتی باشد، بدون شک مخالفت با آن، پشت نمودن به حق و انکار حق باشد.



تا چه رسد به قیام مسلحانه علیه علی(علیه السلام) و یارانش و وادار نمودن مسلمانان به لعن و ناسزاگوئی به علی(علیه السلام)، که جز به کفر و ضدیت با اسلام و پیغمبرش به چیزی تفسیر نمی شود.

(۱۹۱) تاریخ دمشق، ج ۲۰، ص ۱۵۷ ذیل شرح حال و ترجمه سعد بن وقاص [تاریخ دمشق بخش امام علی، ج ۳، پاورقی ۱۵۶، ج ۲]. اعتقاد أهل السنّه عبد العزيز أشنهی شافعی [مناقب سروی، ۶۲/۳]. مجمع الزوائد هيثمی، ۲۳۶/۷، به نقل از حافظ بزار. مفتاح النجاء بدخشی مخطوط، ص ۶۶ [ملحقات احقاقی، ۶۳۱/۵]. ارجح المطالب امرتسری، ص ۶۰۰ به نقل از حافظ ابن مردویه اصفهانی.

(۱۹۲) دامادی پیامبر، علمداری و فتح خیبر به دست ایشان، خلافت و جانشینی پیامبر.

(۱۹۳) مروج الذهب ضمن شرح خلافت معاویه، ج ۱، ص ۶۱ و در چاپ حاشیه کامل ابن اثیر ۸۱/۶، تذکره الخواص سبط ابن جوزی، ص ۱۹ بطور مختصر.

(۱۹۴) صداقت و وثاقت أم سلمه مورد اتفاق عموم محدثین شیعه و سنی می باشد.

(۱۹۵) شرح ابن ابی الحدید، ۲۲۰/۱۳ و ۲۲۱.

(۱۹۶) شرح ابن ابی الحدید، ۲۲۲/۱۳.

## حدیث «منزلت» از زبان معاویه

امام احمد بن حنبل و دیگر محدثان و تاریخ نگاران از قیس بن ابی حازم (۱۸۹) نقل کرده اند که گفت: مردی به نزد معاویه رفت و از مسئله ای سوال نمود.

معاویه گفت: «سل عنها علی بن ابی طالب فإنه أعلم».

از علی سؤال کن که او أعلم و آگاه تر است.

آن مرد گفت: ای امیرالمؤمنین به نظر من جواب تو از این مسئله خوشایندتر از جواب علی باشد.

معاویه گفت: چه بد حرفی زدی و به انگیزه کار ناشایسته ای آمدی!!

«لقد کرهت رجلاً کان رسول الله(صلی الله علیه وآله) یغره بالعلم غراً»

تو از مردی کراهت می ورزی که رسول خدا(صلی الله علیه وآله) - همانند مرغی که جوجه اش را غذا می دهد - وی را از علم و دانش فراوان سیراب می نمود.

هم حضرتش به او گفت: «انت منی بمنزله هارون من موسی، إلا أنه لا نبی بعدی».



همانا عمر بن خطاب از وی سؤال می نمود و از او علم فرا می گرفت، من خود شاهد بودم که هرگاه دچار مشکل می شد سراغ علی را می گرفت و از وی درخواست حل مشکل می نمود.

سپس به آن مرد گفت: از اینجا برخیز برو که خدا پاهایت را برنخیزاند و براه نیندازد، آنگاه دستور داد نامش را از دفتر دیوان (لیست حقوق بگیران از بیت المال) حذف نمایند. (۱۹۰)

---

(۱۸۹) او یکی از راویان معتبر صحاح سته اهل تسنن می باشد.

(۱۹۰) فضائل الصحابه احمد حنبل، ۶۷۵/۲، شماره ۱۱۵۳. فضائل - یا مناقب - امیرالمؤمنین نیز از احمد حنبل، حدیث ۲۷۵. مناقب ابن مغزلی، ص ۳۴، شماره ۵۲. تاریخ دمشق ابن عساکر، بخش امام علی، ج ۱، ص ۳۶۹، شماره ۴۱۰، و ص ۳۷۰، شماره ۴۱۱، و ج ۲، ص ۴۸۳. نظم در السمطین زرنندی، ص ۱۳۶. ذخائر العقبی محب طبری، ص ۷۹. ریاض النضره نیز از طبری، ۱۹۵/۲، و در ج بیروت، ۱۴۲/۲. جواهر العقدین سمهودی، بخش ۲، ص ۲۰۵. فرائد السمطین حموی، باب ۲۸، ج ۱، ص ۳۷۱. فتح الباری عسقلانی، ۷۴/۷ یا ۷۶/۸ تنها حدیث منزلت را آورده است. صواعق المحرقه ابن حجر، ذیل آیه ۱۴، مقصد پنجم، ص ۱۰۷. فیض القدیر مناوی، ۴۶/۳، به نقل از کلاباذی. و نسبت فراز آخر حدیث و دستور حذف نام سؤال کننده را از لیست حقوق بگیران به عمر.

### امیر مؤمنان علی (علیه السلام)، مشکل را حل نمود

حسام الدین متقی از ابی الوضین روایت می کند که: مردی با دختر آزاده ای ازدواج کرد، اما پدر دختر، خواهر او را که گویا کنیز زاده بوده به خانه داماد فرستاد، داماد بعد از آمیزش با آن کنیز زاده از وی پرسید تو دختر کیستی؟

گفت: دختر فلان زن و مقصودش مادرش بود.

آن مرد گفت: من دختر آزاده پدرت را به همسری گرفتم نه تو را، و این قضیه را به نزد معاویه مطرح و از وی نظر خواهی کردند؟

معاویه گفت: مانعی ندارد زنی را به زن دیگر تبدیل کرده و این زن بجای آن زن.

آن مرد گفت: ما را به علی بن ابی طالب ارجاع ده.

معاویه گفت: بروید به نزد علی.

پس همینکه در محضر حضرتش حاضر شدند و موضوع شکایت را مطرح نمودند، چیزی از زمین برداشت و فرمود: داوری درباره این قضیه از این کار آسان تر است. آنگاه فرمود: دختری را که بخاطر حلال شدن آمیزش با وی اقدام کرده بودی و به او دست نیافتی، بر عهده پدر اوست که وی را آماده روانه شدن به نزد تو کند، ولی باید با او در نیامیزی تا عده آن دیگری بگذرد. سپس راوی گفت: بگمانم امیر مؤمنان پدر آن زن را حد زد یا می خواست که حد بزند (۲۱۱)، (۲۱۲)



---

(۲۱۱) دو خواهر نمی توانند با هم به عقد یک مرد در آیند و اگر مردی با یک خواهر هم بستر شد و خواست با دیگری ازدواج کند باید صبر کند تا عده اولی تمام شود.

(۲۱۲) کنز العمال، ج ۵، ص ۸۳۶، و در چاپ قدیم، ۱۸۰/۳ نقل از ابن ابی شیبہ . مناقب سروی، ۳۷۶/۲.

### گریه معاویه در شهادت امیر مؤمنان (علیه السلام)

ابن عساکر با سه سند مختلف و دیگران با یک تا سه سند آورده اند هنگامی که امیر مؤمنان علی (علیه السلام) به شهادت رسید در حالی که معاویه با همسرش فاخته خواب بود او را بیدار نموده و خبر شهادت آن حضرت را به وی گزارش دادند.

پس معاویه برخاست، نشست و شروع کرد به گریه و گفت: «أنا لله وإنا إليه راجعون».

فاخته هم که بیدار شده بود گفت: تو دیروز بر او طعن می زدی و در حق وی ناسزاگویی می کردی و امروز برای او گریه می کنی؟!

معاویه گفت: «ویحک أنا أبکی لما فقد الناس من علمه و حلمه» و به دیگر روایت گفت: «ویلک لاتدرین ما ذهب من علمه و فضله وسوابقه وما فقد الناس من حلمه و علمه» (۲۲۳) وای بر تو، نمی دانی آن چه را که از علم و فضل و سوابقش از بین رفت و آنچه را که مردم از حلم و علمش از دست دادند.

---

(۲۲۳) تاریخ دمشق، ۴۰۶/۳ - ۴۰۹ شماره های ۱۵۰۵ - ۱۵۰۷. مناقب خوارزمی، فصل ۲۶، ص ۲۸۳. فرائد السمطين ۳۷۲/۱.

توضیحاً علامه محمودی محقق فرائد السمطين در این باره کلامی دارد که در ذیل صفحه فوق درج شده و چه بهتر مراجعه شود.

### معاویه هم از علی (علیه السلام) می پرسید

مالک، شافعی، سعید بن منصور بن شعبه مروزی، عبدالرزاق، و بیهقی به نقل از سعید بن مسیب آورده اند که: مردی شامی بنام جبیر، مردی را با زن خود دید و او را کشت. چون برای داوری در امر قصاص یا پرداخت دیه به معاویه رجوع کردند معاویه از حل این مشکل درماند و ناگزیر با نوشتن نامه به ابو موسی اشعری، از وی خواست این مسئله را از امیر مؤمنان علی (علیه السلام) سؤال کند. چون ابو موسی به امیر مؤمنان (علیه السلام) مراجعه و موضوع را مطرح کرد امام فرمود: چنین ماجرائی در بلاد ما نباشد، به من خبر ده قضیه از چه قرار است؟

ابو موسی گفت: راستش، معاویه به من نوشته این مسئله را از شما سؤال کنم.



امام(علیه السلام) فرمود: «أنا أبو الحسن القرم» (۲۱۳) من ابو الحسن قرم هستم، این مرد باید خون بهای کامل مقتول را بپردازد، مگر آنکه چهار شاهد اقامه کند که شخص مقتول با زنش ارتباط برقرار نموده (در این صورت نه قصاص دارد، نه خون بها). (۲۱۴)

و در روایت ابن شهر آشوب آمده: اگر زانی همسر داشته باشد چیزی بر قاتل نیست، زیرا کسی را کشته که بخاطر زنا محصنه قتلش واجب بوده. (۲۱۵)

---

(۲۱۳) مقصود از قرم - بنوشته ابن اثیر - کسی است که در اظهار نظر و صدور رأی بر دیگران حق تقدّم دارد [نهایه، ۴/۴۸ وّاه «قرم»].

(۲۱۴) موطاء مالک، ۱۱۷/۲، و در چاپ دیگر، ۱۲۶/۲ کتاب الاقضیه . مسند شافعی ص ۲۰۴ کتاب الجائر و الحدود . سنن بیهقی، ۲۳۰/۸، و بطریق دیگر، ۲۳۷، و بطریق سوّم، ج ۱۰، ص ۱۴۷ . کنز العمال متقی هندی، ۸۴/۱۵ - ۸۳، به نقل از شافعی، عبد الرزاق، سعید بن منصور و بیهقی . تیسیر الوصول ابن دبیح، ۸۳/۴ . سیره حلبی، ۱۴۹/۳ چ قاهره . (۲۱۵) مناقب، ۵۰۷/۱ .

### مسابقه «حق گوئی» درباره علی(علیه السلام)

حموینی با ذکر سند نقل کرده است: سه نفر از شعرای نامی عرب به نام های «طرماح طائی»، «هشام مرادی»، «محمّد بن عبدالله حمیری» نزد معاویه حاضر شدند، پس معاویه کیسه ای از سکه های طلا، نزد خود نهاد و گفت: ای شعرای عرب نظر خود را درباره علی بن ابی طالب با سرودن شعر ارائه دهید و جز حق چیزی نگوئید، که من فرزندی ام را با صخر بن حرب (جذّم) نفی می کنم اگر این کیسه زر را به غیر کسی که درباره علی حق گوئی کند جایزه دهم.

در این موقع طرمّاح از جا برخاست و اشعاری در مذمت و اهانت به علی سرود.

پس معاویه گفت: بنشین که خدا نیت تو را دانست و از موقعیت تو نسبت به علی آگاه شد.

آنگاه هشام مرادی برخاست و او هم با سرودن اشعاری علی را مورد مذمت و نکوهش قرار داد. پس معاویه به او گفت: بنشین که خداوند نیت هر دو نفر شما را دانست و از نظر شما درباره علی آگاه شد.

در این موقع عمرو عاص که حاضر در مجلس بود و با حمیری ارتباط خاصی داشت به او گفت اکنون تو سخن بگو و جز حق چیزی در حقّ علی مگو.

حمیری هم از جا برخاست و گفت: ای معاویه تصمیم گرفته ای این کیسه زر را عطا نکنی مگر به کسی که درباره علی حق گوئی کند؟

معاویه گفت: آری من از فرزندی صخر بن حرب نفی خواهم شد اگر این بدره را به غیر کسی که درباره علی حق گوئی کند عطا کنم.

پس محمد بن عبدالله حمیری - که یکی از اجداد مادری سید مرتضی بود - از جا برخاست و قصیده جالبی در مدح و منقبت امیر مؤمنان (علیه السلام) سرود، آن چنان که معاویه از شنیدن آن به وجد آمد و گفت: تو راستگوترین اینها در گفتاری، پس این کیسه پر از سکه طلا را بگیر و آن را به وی جایزه داد. (۱۹۷) و آن قصیده بدین قرار است:

بحق محمد قولوا بحق \*\*\* فانّ الافک من شیم اللّام  
ابعد محمد بابی و امّی \*\*\* رسول الله ذی الشرف التهامی  
ألیس علیّ افضل خلق ربّی \*\*\* واشرف عند تحصیل الانام؟!  
ولایته هی الایمان حقاً \*\*\* فذرّنی من اباطیل الکلام  
وطاعه ربّنا فیها وفیها \*\*\* شفاء للقلوب من السّقام  
علیّ امامنا بابی و امّی \*\*\* ابوالحسن المطهر من حرام  
امام هدیّ اتاه الله علماً \*\*\* به عرف الحلال من الحرام  
ولو انّی قتلّت النفس حبّاً \*\*\* له ما کان فیها من اثم  
یحلّ النار قوم ابغضوه \*\*\* وان صلّوا وصاموا الف عام  
ولا والله لاترکوا صلاه \*\*\* بغير ولایه العدل الامام  
امیر المؤمنین بک اعتمادی \*\*\* وبالغرّ المیامین اعتصامی  
فهذا القول لی دین وهذا \*\*\* الی لقیاک یا ربّی کلامی  
برأت من الذی عادی علیّاً \*\*\* وحاربه من اولاد الطغام  
تناسوا نصبه فی یوم «خمّ» \*\*\* من الباری ومن خیر الانام  
برغم الانف من یشنأ کلامی \*\*\* علیّ فضله کالبحر طامی  
وابراً من اناس اخرّوه \*\*\* وکان هو المقدم بالمقام  
علیّ هزم الابطال لما \*\*\* رأوا فی کفه برق الحسام



توضیح: در «فرائد السمطین» چاپی این قصیده بدون پنج بیت ذیل آن ضبط شده ولی نسخه فرائد السمطین خطی مورد استفاده علامه امینی (الغدیر، ۲/۱۷۷) شامل ۱۷ بیت است که حموینی مؤلف آن از «خصائص العلویه علی سایر البریه» حافظ ابو عبدالله محمد بن احمد نطنزی آن را روایت نموده.

(۱۹۷) فرائد السمطين، ۳۷۵/۱. نیز بشاره المصطفی، ص ۱۲. بحار الانوار، ج ۸، ص ۵۸۰، چاپ کمپانی، و در چاپ جدید، ج ۳۳، ص ۲۵۸. الغدير علامه امینی، ۱۷۷/۲.

## فضل و برتری علی(علیه السلام) غیر قابل انکار است

زمخشری می نویسد:

معاویه درباره داستان آهن سرخ شده در آتش از عقیل، برادر امیر مؤمنان سؤال کرد؟

عقیل به گریه افتاد و گفت: ای معاویه! من نخست از علی می گویم و سپس از آنچه پرسیدی.

آنگاه عقیل داستانی در رابطه با عدالت علی نقل نمود و معاویه پس از شنیدن آن گفت: سخن از کسی گفتم که فضل و برتریش مسلم و غیر قابل انکار است.

رحم الله أبا حسن فلقد سبق من كان قبله و اعجز من يأتي بعده....

خداوند رحمت کند ابو الحسن را، پس همانا که برگزشتگان خود سبقت گرفت و آیندگان را ناتوان از روش خود نمود. اکنون داستان آهن سرخ شده را بگو.

عقیل گفت: آری من دچار فقر شدیدی شدم و به سراغ علی رفتم ولی او ترتیب اثر نداد.

پس بچه های خود را جمع نموده و در حالیکه فقر و گرسنگی از شکل های آنان نمایان بود به نزد او بردم،

در این موقع به من گفت: شب به نزد من بیا تا چیزی به تو بدهم.

شب هنگام در حالی که یکی از بچه ها دست مرا گرفته و راهنمایی می کرد به نزد علی رفتم، او دستور داد بچه همراهم از محل دور شود، و بمن گفت: این را بگیر - یا برادر -

پس من از روی حرص و فقر پنجاه کیسه پولی است، اما همین که دست دراز کردم و آن را برداشتم متوجه شدم آهنی است که حرارت آتش از آن شعله ور است. و آن چنان دست مرا ناراحت کرد که آنرا انداختم و همانند گاو نری که در زیر دست ذبح کننده خود ناله می کند، صدای ناله ام بلند شد.

پس به من گفت: مادرت به عزایت بنشیند تو از حرارت آهنی که از آتش دنیا داغ شده این گونه ناله می کنی پس چگونه من و تو فردای قیامت [در صورتیکه با غل های آتشین جهنم دست بگیریم] عکس العمل نشان خواهیم داد.

و آیه: (إِذِ الْأَغْلَالُ فِي أَعْنَاقِهِمْ وَالسَّلَاسِلُ يُسْحَبُونَ) (۲۲۴) را خواند.

سپس گفت: برای تو بیش از حقّی که خدا [از بیت المال] مقرر فرموده نزد من چیزی نباشد مگر آنچه دیدی، پس برگرد بسوی عائله ات.

معاویه با شنیدن این داستان به تعجب درآمد و گفت: هیهات، هیهات. عقت النساء ان تلدن مثله ؛ زنها از زائیدن همانند علی عقیم و نازا باشند.(۲۲۵)

(۲۲۴) سوره غافر، ۷۱/۴۰، این آیه بیانگر کشیده شدن افراد خطاکار با غل و زنجیرهای آتش به سوی جهنم است.

(۲۲۵) شرح ابن ابی الحدید، ۲۵۳/۱۱ ذیل کلام ۲۱۸. ربیع الأبرار زمخشری، ج ۳، باب ۵۲، ص ۶۰۶.

## بهترین روش اداره حکومت از امیر مؤمنان(علیه السلام)

به نوشته ابن ابی الحدید هنگامی که جاسوسان به معاویه اطلاع دادند؛

مالک اشتر از طرف امیر مؤمنان(علیه السلام) با سمت استانداری به طرف مصر در حرکت است، معاویه مأمور مالیاتی قلم(۲۱۶) را وادار نمود، تا مالک را قبل از رسیدن به استانداری مصر بکشد.

او هم با تظاهر به دوستی علی(علیه السلام) مالک را مورد پذیرائی قرار داد و با عسل مسموم او را کشت و عهدنامه او را(۲۱۷) عیناً برای معاویه فرستاد.

چون معاویه این اساسنامه را مورد مطالعه و بررسی قرار داد آن را سرشار از علم و حاوی عالی ترین فرازهای قانونی و سرنوشت ساز کشور داری یافت و تصمیم به نگهداری از آن گرفت.

ولید بن عقبه که حاضر در مجلس بود، پیشنهاد سوزاندن اساسنامه و دیگر نامه های ارسالی از مالک و امیر مؤمنان را مطرح کرد.

معاویه گفت: بس است، تند مرو که رأی قابل قبول نداری.

ولید گفت: آیا رأی صحیح این باشد که اعلام شود چنین اثری بدست آمده، تا مردم بدانند احادیث و نوشته های ابو تراب نزد تو است و تو از آن بهره برداری علمی و حکومتی می کنی؟!

معاویه گفت: وای بر تو آیا دستور می دهی یک اثر علمی همانند این اسناد را به آتش کشم، «والله ما سمعت بعلم هو أجمع منه و لا أحکم» به خدا قسم علمی جامع تر و حکیمانه تر از این آثار و نوشته ها به گوشم نرسیده است.

ولید گفت: اگر این چنین از مقام علمی علی(علیه السلام) به شگفت آمده ای، پس از چه رو به جنگ و کشتار با وی برخاسته ای؟!

معاویه بعد از قدری صحبت درباره زمامداران قبل از امیر مؤمنان(علیه السلام) و سکوت گفت: بگذارید من در عهدنامه مالک تأمل و بررسی نمایم، زیرا من علمی را نخوانده ام که جامع تر و حکیمانه تر از آن باشد.

و اثری ندیده ام که از حیث اشاره به احکام و سیاست این چنین پر محتوی باشد.(۲۱۸)



اکنون باید طرفداران معاویه پیرامون اعتراف و اظهار نظر او درباره اساسنامه حکومت اسلامی امیرالمؤمنین(علیه السلام) و نقشه کشتن مالک اشتر قدری دقت کنند، تا هم علی(علیه السلام) را با ویژگی های علمی و صلاحیت همه جانبه حکومتی و برخورداری از حق تقدّم بر دیگران در امر خلافت بشناسند و هم بیش از پیش از جنایات معاویه آگاه شوند.

---

(۲۱۶) یکی از مناطق مصر قدیم در جهت شمالی دریای سرخ و محل حرکت کشتی ها از مصر به حجاز.

(۲۱۷) عهدنامه مالک در حقیقت یک اساسنامه کامل تنظیم شده از ناحیه امیر مؤمنان علی(علیه السلام) بود که برای اداره حکومت مصر به او داده بود.

(۲۱۸) شرح ابن ابی الحدید، ۷۲/۶ - ۷۴ .

### امیر مؤمنان(علیه السلام) ارث خنثی را معین فرمود

علامه متقی به نقل از حافظ سعید بن منصور و روایت شعبی از امیرمؤمنان علی(علیه السلام) آورده است که فرمود:

«الحمد لله الذي جعل عدوتنا يسألنا عما نزل به من أمر دينه، ان معاوية كتب إلى يسألني عن الخنثى؟ فكتب إليه: أن ورثته من قبل مباله».(۲۲۱)

حمد خدای را که وادار نمود دشمن ما را تا از پیشامدهای امر دینش از ما سؤال کند.

معاویه با نوشتن نامه به من از مقدار ارث خنثی(۲۲۲) سؤال نمود، پس من به او نوشتم: ارث او از ناحیه بولش می باشد یعنی در صورتی که همانند مردان [از آلت رجولیت] ادرار کند مرد قلمداد می شود و ارثش دو برابر زن است و اگر همانند زنان [از آلت زنیّت] ادرار نماید زن محسوب گردد و ارثش نصف ارث مرد باشد.

---

(۲۲۱) کنز العمال، ج ۱۱، ص ۸۲ کتاب الفرائض، میراث الخنثی.

(۲۲۲) خنثی طبق این روایت به کسی گویند که دارای علائم مرد و زن با هم است.

### امیر مؤمنان علی(علیه السلام) «لا شیء» را بیان کرد

علامه سروی آورده است که سلطان روم ضمن نامه ای از معاویه چند مطلب را سؤال کرد، از جمله نوشته بود: «لا شیء» چیست؟

معاویه از پاسخ به این سؤال عاجز شد.

در این موقع (۲۰۸) عمرو عاص گفت: اسب جوان و با نشاطی را به سوی لشکر علی بفرست تا در معرض معامله قرار گیرد، و به سوار آن بگو چون از قیمت آن سؤال شود بگوید: به «لا شیء» آنرا می فروشم، و امید است به این وسیله به معنای «لا شیء» [از ناحیه علی] پی ببریم.

پس وقتی متصدی این کار به لشکر علی نزدیک شد و امام او را دید به قنبر فرمود: از قیمت آن سؤال کند، و چون قنبر از قیمت آن سؤال کرد آن مرد گفت: قیمت آن «لا شیء» می باشد.

امام فرمود: ای قنبر! اسب را تحویل بگیر. و چون فروشنده مطالبه «لا شیء» کرد، حضرتش وی را به سمت صحرا برد و سرابی را به او نشان داد و فرمود این «لا شیء» است.

آن مرد گفت: چگونه این سراب «لا شیء» باشد؟

امام فرمود: مگر نشنیده ای که خداوند می فرماید:

(کسراب بقیعه یحسبه الظمان ماءً حتی إذا جاءه لم یجدہ شیئاً) (۲۰۹)، (۲۱۰)

همانند سرابی که شخص تشنه آن را از دور آب پندارد، اما هنگامی که به سراغ آن می رود چیزی نمی یابد، پس «لا شیء» یعنی «آب نما» یا سراب.

---

(۲۰۸) که گویا ایام جنگ صفین بوده است .

(۲۰۹) سوره نور، ۳۹/۲۴ .

(۲۱۰) مناقب، ۳۸۲/۲ .

### اعتراف معاویه به شجاعت و کوبندگی علی (علیه السلام)

ابن ابی الحدید نوشته است: هنگامی که در جنگ صفین علی (علیه السلام) معاویه را به مبارزه طلبید، تا مردم با کشته شدن یکی از آنها از جنگ راحت شوند، عمرو عاص به معاویه گفت: علی با تو انصاف بخرج داد [و چه بهتر که خود با او روبرو شوی ]

معاویه گفت: هیچ گاه از موقعی که مرا نصیحت می کردی فرییم نداده بودی مگر امروز، آیا مرا وادارمی کنی به مبارزه ابوالحسن بروم، در حالی که تو می دانی او شجاع، کوبند و متلاشی کننده است.

چنان می بینم که تو بعد از من چشم طمع به امارت و حکومت شام دوخته ای! (۲۲۰)



### اعتراف معاویه به سخاوت و فصاحت و شجاعت علی(علیه السلام)

ابن عساکر با ذکر سند به نقل از ابواسحاق آورده است که: ابن اجور تمیمی به نزد معاویه آمد و گفت: یا امیرالمؤمنین جنتک من عند الله الناس و أبخل الناس و أعيان الناس و أجبن الناس!!!

ای امیرالمؤمنین! از نزد کسی آمدم که لثیم ترین و تنگ نظرترین و کُند زبان ترین و ترسوترین مردم باشد[مقصودش امیرمؤمنان علی(علیه السلام) بود].

پس معاویه به او گفت: «ویلیک و ائی اتاه اللثوم، و لکننا نتحدث أن لو کان لعلی بیت من تبین و آخر من تیر، لأنفد التبر قبل التبن .

و ائی اناه العی و این کنا لتتحدث أنه ما جرت المواسی علی رأس رجل من قریش أفصح من علی.

ویلیک و ائی اناه الجبن و ما برزله رجل قط إلا صرعه،

والله یابن اجور لولا أن الحرب خدعه لضربت عنقک [کذا] أخرج فلا تقیمن فی بلدی»(۲۰۳)

معاویه به او گفت: وای بر تو لثامت کجا و علی کجا؟ اگر برای علی انباری از کاه باشد و انباری از شمش طلا، پیش از بخشیدن انبار کاه انبار طلا را می بخشد.

و هیچگاه تیغ سرتراشی بر سر مردی از قریش، به سر تراشی قرار نگرفته که فصیح تر و گویاتر از علی باشد.

وای بر تو چه زمان ترس بسراغ علی رفته؟ در حالیکه هیچ مردی [از شجاعان] به رویارویی او برنخاست، مگر آنکه علی او را هلاک ساخت.

ای ابن اجور! والله اگر حرب خدعه و نیرنگ نبود گردنت را می زدم، هم اکنون (از این محل) بیرون رو که در شهر من اقامت نکنی .



## از بین رفتن فقه و علم با از دنیا رفتن علی(علیه السلام)

ابن عبدالبر قرطبی نوشته است: معاویه درباره مسائلی که برای او اتفاق می افتاد یا از وی سؤال می شد، با فرستادن نامه به آشنایان خود از آنها می خواست تا از علی بن ابی طالب سؤال کنند.

چون خبر قتل ان حضرت به اطلاع او رسید گفت:

«ذهب الفقه و العلم بموت ابن ابی طالب». (۲۱۹)

با مرگ پسر ابو طالب فقه و علم از میان رفت.

در این هنگام برادرش عتبه که حاضر در مجلس بود گفت: مردم شام این حرف را از تو نمی پذیرند.

معاویه گفت: مرا به خود واگذار و به طور خلاصه گفت: فضولی موقوف، واقعیات را نمی توان انکار کرد.

---

(۲۱۹) استیعاب، ۴۶۳/۲، و در چاپ حاشیه اصابه، ۸/۱۶۹. الف باء ابو حجاج بلوی، ۲۲۲/۱ [الغدير، ۹۸/۳]. درر السمطين زرندي، ص ۱۳۴. فتح الملك العلي غماری، ص ۴۴. الشرف المؤيد نبهانی، ص ۹۵.

## فضائل امیر مؤمنان (علیه السلام) از زبان عمر

### آزار علی (علیه السلام) آزدن پیامبر (صلی الله علیه وآله وسلم) است

شیخ بهاء الدین ابوالقاسم قفطی شافعی به روایت از جابر انصاری آورده است که عمر بن خطاب گفت: من علی را جفا و اذیت می کردم، پس پیامبر مرا دید و فرمود: «آذیتنی یا عمر». مرا اذیت کردی ای عمر.

گفتم: به چه چیز و چگونه تو را اذیت کردم، یا رسول الله؟

فرمود:

«تجفوا علیاً، مَنْ أذى علیاً فقد آذانی»

بخاطر آنکه علی را آزرده نمودی، کسی که علی را اذیت کند مرا اذیت کرده.

پس من گفتم (والله) دیگر هیچ گاه او را اذیت نکنم و نرنجانم. (۸۶)

مؤلف: راستی آفرین بر عمر که به قسم والله اش عمل نمود و اگر به شرح مصادر تاریخی در خانه علی را آتش زد و وارد شد خود علی را آتش نزد! (۸۷)

دوستی علی (علیه السلام) سبب رهایی از آتش

ابن شیرویه دیلمی همدانی از اعلام محدثین سنی با ذکر سند از عمر بن خطاب نقل نموده که رسول خدا (صلی الله علیه وآله وسلم) فرمود:

«حُبُّ عَلِيٍّ بَرَاءَةٌ مِنَ النَّارِ» (۸۸)

دوستی علی سبب رهایی از آتش است.

---

۸۶ - انباء المستطابه، ص ۶۴ نسخه خطی کتابخانه شسترییتی [ملحقات احقاق الحق ۵۴۲/۲۱]

التدوین فی أخبار قزوین، عبدالکریم رافعی قزوینی، ج ۴، ص ۳۷، نسخه مخطوط یا عکسی کتابخانه آیت الله مرعشی در قم [ملحقات ۵۹۲/۱۶]

۸۷ - جهت آگاهی بر شرح احراق باب و آتش زدن درب خانه علی و مصادر آن از محدثین و مورخین سنی رجوع شود به کتاب «حق با علی است» مؤلف کتاب حاضر، ص ۱۴۶ - ۱۴۸.



کنز الحقائق مناوی، ص ۶۷، چ پولاق

موده القری همدانی، ص ۶۳، چ لاهور

ینابیع الموده قندوزی چاپ اسلامبول، ص ۱۸۰ و ص ۳۰۲، چ نجف

نزل السائرین سید محمود درگزینی تفرشی [احقاق الحق ۱۴۸/۷].

### گسستن پیوندها مگر پیوند با پیامبر(صلی الله علیه وآله وسلم)

محدث عالقدر طبرانی و دیگر محدثان و تاریخ نگاران از عمر بن خطاب نقل نموده که گفت: رسول خدا(صلی الله علیه وآله وسلم) فرمود:

«کل سبب و نسب يوم القيامة منقطع إلا سببی و نسبی» (۸۹)

هرگونه ارتباط سببی و نسبی روز قیامت از هم گسیخته خواهد شد، مگر ارتباط سببی و نسبی با من.

ناگفته پیداست که ادامه و استمرار بُعد سببی و نسبی پیامبر اکرم(صلی الله علیه وآله وسلم) - تا اکنون که چهارده قرن و اندی از دوران حیاتش گذشته - تنها به برکت امیرمؤمنان و فاطمه زهرا(علیها السلام) تحقق پیدا کرده.

شایسته دقت است پیامبر اکرم همسرهای متعددی داشت و چند فرزند هم از آنها بوجود آمد اما هیچ اثر سببی و نسبی از حضرتش باقی نماند جز ده ها میلیون فرزندزادگان علی و فاطمه(علیها السلام) از جمله یازده امام معصوم و خلفای واقعی بعد از امیر مؤمنان(علیه السلام).

---

۸۹ - فضائل الصحابه احمد حنبل ۶۲۵/۲ - ۶۲۶ شماره های ۱۰۶۹، ۱۰۷۰

معجم کبیر طبرانی ۳/ شماره ۲۶۳۴

معجم اوسط او - بنقل مجمع الزوائد -

مصنف عبدالرزاق صنعانی ۱۶۳/۶

طبقات الکبری ابن سعد واقدی ۳۴۰/۸ ط لیدن و ۴۶۳ ط بیروت

مستدرک حاکم ۱۴۲/۳

شواهد التنزیل حسانی ۱۷۷

حلیه الاولیاء ابونعیم ۳۴/۲ و ۳۱۴/۷

تاریخ اصفهان او ۱۹۹/۱ - ۲۰۰

مناقب ابن مغزلی ص ۱۰۸ - ۱۱۰ به سه سند شماره های ۱۵۰، ۱۵۲، ۱۵۳

تاریخ خطیب بغدادی ۱۸۲/۶ با اضافه جعلی

سنن بیهقی ۶۳/۷ - ۶۴

شرح ابن ابی الحدید ۴۳۱/۲ و ۱۲۴/۳ چهار جلدی

تذکره الحفاظ ذهبی ۹۱۰/۳ شماره ۸۷۳

ذخائر العقبی محب طبری ص ۱۶۸ - بنقل از مناقب احمد - با اضافه داستان جعلی

مجمع الزوائد هیثمی ۲۷۲/۴، ۲۷۳ و ۱۷۳/۹

تلخیص الحبیر عسقلانی ۱۴۳/۲ - به نقل از معرفه الصحابه ابونعیم -

مطالب العالیه او ۸۰/۴ و ۱۷۷

کنز العمال متقی - بنقل از معرفه الصحابه ابونعیم و تاریخ ابن عساکر -

سراج المنیر - شرح جامع صغیر - عزیزی ص ۸۹

الف باء ابوالحجاج بلوی ۳۴۷/۲

فیض القدر محمد حسن ضیف الله ۶۱/۲

ازاله الخفاء شاه ولی الله دهلوی ۶۸/۲ ط کراچی.

## مولویّت علی (علیه السلام) را بر هم نزنند مگر ...

علامه سید شهاب الدین همدانی و محمد صالح ترمذی حدیث غدیر را با اضافه ای بدینگونه از عمر بن خطاب نقل نموده اند که گفت:

رسول خدا (صلی الله علیه وآله وسلم) علی را بمقام عِلْمِیَّت و پیشوائی نصب کرد، آنگاه فرمود:

«من كنت مولاه فعليّ مولاه، اللَّهُمَّ وال من والاه و عاد من عاداه، و اخذل من خذله وانصر من نصره، اللَّهُمَّ أنت شهيدی عليهم».

سپس نوشته اند:

قال عمر بن الخطاب: يا رسول الله - و كان في جنبى شاب حسن الوجه طيب الريح قال لى: يا عمر لقد عقد رسول الله عقداً لا يحلّه إلا منافق، فاخذ رسول الله بيدي فقال: يا عمر انه ليس من ولد آدم، لكنّه جبرائيل يؤكّد عليكم ما قلته فى على (١٠١)

عمر گفت: یا رسول الله در حالیکه شما سرگرم خطبه خواندن بودید جوان خوش سیمای خوشبوئی پهلوی من نشسته بود، پس بمن گفت: ای عمر! بدون شک رسول الله قرار دادی را منعقد فرمود که هیچ کس آنرا بر هم نزد مگر منافق.

رسول خدا دست مرا گرفت و فرمود: ای عمر! بدون شک او از فرزندان آدم نبود، همانا جبرئیل بود که خواست آنچه را من درباره علی گفتم بر شما تأکید نماید.

توضیح اینکه: پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله وسلم) پس از خطبه خواندن، و اعلام مقام خلافت مطلقه و بلا فصل علی (علیه السلام) با ایراد «من كنت مولاه فعليّ مولاه» و دیگر فرازهای مربوطه، از حاضران در صحنه غدیر خواست یک یک آنها با علی (علیه السلام) دست بیعت دهند، تا از طریق بیعت عملاً اعلام تسلیم و قبولی خلافت او کرده باشند.

حتّی زن ها با زدن دست در طشت آبی - که به دستور پیامبر کنار خیمه ای نهاده شد و دست علی (علیه السلام) از داخل خیمه در آن قرار داشت - مراسم بیعت را انجام دادند و همه ملتزم به پیروی و اطاعت از امام علی بن ابی طالب (علیه السلام) شدند.

خوب است حق جویان بدانند به نوشته حداقل چهل نفر از اعلام مورخین و محدّثین، ابوبکر و عمر هر دو به هنگام بیعت با امام امیرمؤمنان علی (علیه السلام) با کلماتی از قبیل «بخّ بخّ» یا «هنیئاً لک» و امثال آن، مقام ولایت و خلافت را به ایشان تبریک و تهنیت گفتند.

اینک بخاطر آگاهی خوانندگان به ذکر نمونه هائی از تعبیراتی که درین زمینه نقل شده و بیانگر اهمیت مراسم غدیر خم است می پردازیم.

اما تعبیری که از ابوبکر و عمر با هم نقل شده عبارت است از:

أَمْسَيْتَ يَا بَنِي أَبِي طَالِبٍ، مَوْلَى كُلِّ مُؤْمِنٍ وَ مُؤْمَنَةٍ.

که ناقلان آن:

۱ - حافظ احمد بن عقده کوفی (متوفای ۳۳۳) در «کتاب الولاية» شامل معرفی یکصد و پنج نفر از صحابه ناقل حدیث غدیر [تهذیب التهذیب ابن حجر ۳۳۷/۷ و دیگر مصادر مندرج در الغدير ۱/۱۵۳]

۲ - حافظ علی بن عمر دار قطنی بغدادی (متوفای ۳۸۵) [صواعق المحرقة ابن حجر، ص ۲۶]

۳ - حافظ احمد بن محمد عاصمی از اعلام قرن پنجم در «زین الفتی» ج ۲ ص ۲۶۳

۴ - حافظ ابوعبدالله گنجی شافعی (۶۵۸) در «کفایه الطالب - باب اول ص ۶۲» به نقل از ابن عقده.

۵ - احمد بن حجر هیثمی (۹۳۲) در «صواعق المحرقة»، ص ۲۶

۶ - شمس الدین مناوی شافعی (۱۰۳۱) در «فیض القدير»، ۶/۲۱۸

۷ - ابوعبدالله زرقانی مالکی (۱۱۲۲) در «شرح المواهب ۱۳/۷» هرسه بنقل از دارقطنی



۸ - سید احمد زینی دحلان مالکی شافعی (۱۳۰۴) در «فتوحات الاسلامیه»، ۳۰۶/۲.

و اما تعییراتی که از عمر به تنهائی نقل شده بدین قرار است:

۱ - أصبحت مولى كل مؤمن.

۲ - بخ بخ لك يا ابن ابي طالب، أصبحت مولای و مولى كل مؤمن و مؤمنه.

۳ - بخ بخ لك يا على، أصبحت و أمسیت.

۴ - بخ بخ لك يا ابا الحسن، لقد أصبحت مولای و مولى كل مؤمن و مؤمنه.

۵ - بخ بخ يا ابن ابي طالب، أصبحت مولای و مولى كل مسلم.

۶ - بخ بخ يابن ابي طالب، أصبحت مولای و مولى كل مؤمن و مؤمنه.

۷ - طوبى لك يا ابا الحسن! أصبحت مولای و مولى كل مؤمن و مؤمنه.

۸ - طوبى لك يا على! أصبحت مولى كل مؤمن و مؤمنه.

۹ - هنيئاً لك، أصبحت مولى كل مؤمن و مؤمنه.

۱۰ - هنيئاً لك أصبحت و أمسیت مولى كل مؤمن و مؤمنه.

۱۱ - هنيئاً لك يا ابا الحسن، أصبحت مولى كل مسلم.

۱۲ - هنيئاً لك يابن ابي طالب، أصبحت مولى كل مؤمن و مؤمنه.

۱۳ - هنيئاً لك يابن ابي طالب، أصبحت مولای و مولى جميع المؤمنين والمؤمنات.

۱۴ - هنيئاً لك يابن ابي طالب، أصبحت مولای و مولى كل مؤمن و مؤمنه.

۱۵ - هنيئاً لك يابن ابي طالب، أصبحت اليوم ولى كل مؤمن.

۱۶ - هنيئاً لك يابن ابي طالب، أصبحت اليوم ولى كل مؤمن و مؤمنه.

۱۷ - يابن ابي طالب أصبحت اليوم ولى كل مؤمن.

و اما مصادر تعییراتی که از عمر به تنهائی نقل شده بدین شرح است:

۱ - مصنف ابوبکر بن ابی شیبہ [الغدیر، ۲۷۲/۱].

۲ - المعیار و الموازنه ابوجعفر اسکافی، ص ۲۱۲.

۳ - مسند احمد حنبل، ۲۸۱/۴ ج ۶ جلدی و ۳۵۵/۵ بشماره ۱۸۰۱۱ ج ۹ جلدی.

۴ - مسند کبیر ابویعلی موصلی - به نقل صراط السوی فی مناقب آل النبى، محمود شیخانی قادری -



- ۵ - تفسیر محمد بن جریر طبری، ۴۲۸/۳.
- ۶ - شرح المصطفی ابوسعید خرگوشی [الغدیر، ۲۷۴/۱].
- ۷ - الكشف و البیان ثعلبی [نیز الغدیر، ۲۷۴/۱].
- ۸ - تاریخ بغداد خطیب، ۲۹۰/۸.
- ۹ - مناقب ابن مغازلی، ص ۱۹.
- ۱۰ - شواهد التنزیل حسکانی ص ۱۵۷، شماره ۲۱۰ و ص ۱۵۸، شماره ۲۱۳.
- ۱۱ - زین الفتی در تفسیر سوره هل أتى أبو محمد عاصمی، ج ۲ ص ۲۶۵.
- ۱۲ - سرّ العالمین ابوحامد غزالی، ص ۹.
- ۱۳ - ملل و نحل ابو الفتح شهرستانی، ۱۹۱/۱ زیر عنوان «الإمامیه».
- ۱۴ - مناقب خطیب خوارزمی، باب ۱۴، ص ۹۳.
- ۱۵ - تاریخ دمشق ابن عساکر ۷۶/۲ - ۷۸ شماره های ۵۷۷، ۵۷۹، ۵۸۰.
- ۱۶ - مفاتیح الغیب فخر رازی - ذیل یا أئمة الرسول - ۴۴۳/۳.
- ۱۷ - نهایه مجد الدین ابن اثیر شیبانی، ۲۴۶/۴.
- ۱۸ - اسد الغابه عزالدین ابن اثیر، ۲۸/۴.
- ۱۹ - تذکره الخواص سبط ابن جوزی، ص ۲۹.
- ۲۰ - ریاض النضره محب الدین طبری، ۱۱۳/۲.
- ۲۱ - ذخائر العقبی محب الدین طبری، ص ۶۷.
- ۲۲ - فرائد السمطین شیخ الاسلام حموینی، باب ۱۳، ج ۲، ص ۷۷.
- ۲۳ - تفسیر نیشابوری، ۱۷۰/۶.
- ۲۴ - مشکاه المصابیح ولی الدین خطیب، ص ۵۵۷.
- ۲۵ - نظم درر السمطین جمال الدین زرنندی مدنی، ص ۱۰۹.
- ۲۶ - البدایه والنهایه، ابوالفداء، ابن کثیر شامی، ۲۱۰/۵.
- ۲۷ - موده القری، سیدعلی همدانی، موده پنجم - چاپ مندرج در ینابیع الموده، ص ۲۹۷.
- ۲۸ - بدیع المعانی، نجم الدین اذرعی - معروف به ابن عجلون - شافعی، ص ۷۵.

۲۹ - جامع الاحادیث، جلال الدین سیوطی [بشرح کنز العمال].

۳۰ - وفاء الوفاء باخبار دار المصطفی، نور الدین سمهودی شافعی، ۱۷۳/۲.

۳۱ - مواهب اللدینه، شهاب الدین قسطلانی، ۱۳/۲.

۳۲ - تفسیر سید عبدالوهاب بخاری ذیل آیه (قل لا أسئلكم...) .

۳۳ - کنز العمال، متقی هندی، ۱۳۴/۱۳.

۳۴ - روضه الصفاء ابن خاوند شاه، جزء دوم از ج ۱، ص ۱۷۳.

۳۵ - حبیب السیر غیاث الدین خاندیمیر، جزء سوم از ج ۱، ص ۱۴۴.

۳۶ - صراط السوی فی مناقب آل النبی سید محمود شیخانی قادری مدنی [الغدير ۲۸۱/۱].

۳۷ - مرافض الروافض حسام الدین سهارنپوری [الغدير، ۱۴۲/۱-۱۴۳].

۳۸ - مرآه المؤمنین فی مناقب سید المرسلین، ولی الله سهاوی لکهنوی [الغدير، ۲۸۲/۱].

۳۹ - مجمع بحار الأنوار، محمد طاهر فتنی هندی، ۴۶۵/۳.

۴۰ - ذخائر الموارث، عبدالغنی نابلسی، ۵۷/۱ .

اکنون با توجه به شرحی که در رابطه با پایه گذاری مسئله خلافت در غدیر خم اجمال آن به نظر رسید و مشروح همه جانبه آن از صدها مصدر حدیثی، تفسیری، تاریخی، کلامی و ادبی اهل تسنن با ذکر آدرس دقیق در ده جلد «عبقات الانوار» محقق بی نظیر میرحامد حسین لکهنوی، و یازده جلد «الغدير» علامه بزرگوار امینی و تعداد ۱۶۲ کتاب مفصل و مختصر دیگر به زبان های مختلف از این قبیل (۱۰۲) خلاصه شده، این سؤال مطرح است که:

اگر فراز گویا و ارزنده «من کنت مولاة فعلى مولاة» - با مشخصات و ویژگی های محلی و تاریخی و تجمع حجاج برای ابلاغ به آنها، و بیعت همه افراد مرد و زن حاضر - بیانگر مقام امامت مطلقه و خلافت بلافصل علی بعد از پیغمبر (صلی الله علیه وآله وسلم) نبود و نقش سرنوشت سازی برای امت اسلامی نداشت و قضیه یک قضیه عادی و معمولی و فاقد خاصیت دینی بود، دیگر تهنیت گوئی ابوبکر و عمر و دیگران در قالب «بخ بخ» یا «طوبی لک» یا «هنیئاً لک» چه معنایی داشته؟!

این سؤالی است که اهل تسنن بدون طفره و درجاذدن باید پاسخگوی آن باشند.

ومؤید این موضوع، که هدف اصلی از مراسم غدیر خم، ابلاغ مقام خلافت بلافصل علی (علیه السلام) بوده است، آنکه حافظ ابن حجر عسقلانی به نقل از ابن جوزی می نویسد:

هنگامی که رسول خدا (صلی الله علیه وآله وسلم) فرمود: «من کنت مولاة فعلى مولاة» ابوبکر و عمر تغییر چهره دادند و قیافه شان دگرگون شد و در همین موقع آیه شریفه:

(فلما رأوه زلفه سیئت وجوه الّذین کفروا) (۱۰۳)

نازل گردید. (۱۰۴)

وعلامه مناوی در شرح حدیث «من کنت موله فعلی موله» که از مندرجات جامع صغیر سیوطی است، کلام ابن حجر عسقلانی را مبنی بر تغییر چهره ابوبکر و عمر بیان نموده، آنگاه به بحث پیرامون اسناد حدیث غدیر پرداخته و به نقل از دارقطنی روایت «امسیت یابن ابی طالب مولی کل مؤمن و مؤمنه» را از ابوبکر و عمر نقل کرده است. (۱۰۵)

اکنون باز این سؤال مطرح است که: اگر ایراد کلمه «من کنت موله» در رابطه با خلافت بلافصل پیامبر نبود و مربوط به یک امر ساده [مثلاً ابلاغ دوستی خشک و خالی علی (علیه السلام)] بود، از چه رو ابوبکر و عمر با شنیدن آن ناراحت شده و رنگ صورتشان سرخ و سیاه شد؟!

---

۱۰۱ - موده القربی، موده پنجم حدیث ۴ و در چاپ نجف مندرج در ینابیع الموده، ص ۲۹۷

کوکب الدری ترمذی، ص ۱۳۱، منقبت ۱۵۴ .

۱۰۲ - جهت آگاهی و شناخت ۱۸۴ جلد کتابهای اختصاصی درباره غدیرخم رجوع شود به کتاب ارزنده «الغدیر فی التراث الاسلامی» علامه محقق حاج سید عبدالعزیز طباطبائی اُفست قم، چاپ بیروت.

۱۰۳ - سوره ملک، ۲۷/۶۷.

۱۰۴ - لسان المیزان، ج ۱، ص ۴۳۲، ضمن ترجمه اسفندیار بن موفق، شماره ۱۲۲۰.

۱۰۵ - فیض القدیر شرح جامع صغیر، ۲۱۷/۶ - ۲۱۸.

### فضائل علی (علیه السلام) قابل شمارش نیست

علامه سید علی بن شهاب الدین همدانی (متوفای ۶۸۷) از عمر بن خطاب نقل کرده است که پیامبر خدا (صلی الله علیه وآله وسلم) به علی فرمود:

«لو کان البحر مداداً، و الریاض اقلاماً و الانس کُتّاباً و الجنّ حساباً، ما أحصوا فضائلک یا أبا الحسن» (۹۵)

اگر دریاها مرکب شود و روئیدنی ها (از جمله درختان) قلم گردد و انسانها همه نویسندگان و جن ها همه حسابگر، نتوانند فضائل تو را محاسبه کنند ای ابوالحسن .

---

۹۵ - موده القربی موده پنجم، ص ۵۵، چ لاهور، حدیث ۶ و در چاپ مندرج در ینابیع الموده ص ۲۹۷.



## علی(علیه السلام) پیروانش را هدایت می کند

محب الدین طبری و دیگران به روایت از طبرانی (صاحب معجم های سه گانه) از عمر بن خطاب نقل کرده اند که گفت: رسول خدا فرمود:

«مَا اكْتَسَبَ مُكْتَسِبٌ مِثْلَ فَضْلِ عَلِيٍّ، يَهْدِي صَاحِبَهُ إِلَى الْهَدْيِ وَ يَرُدُّهُ عَلَى الرَّدِّ» (۹۶)

هیچ کاسی همانند علی در کسب فضیلت کاسی نکرد، او رفیقش را به راه راست هدایت کند و از بیراهه روی برگرداند.

---

۹۶ - ذخائر العقبی، ص ۶۱، ریاض النضره ۲/۲۱۴ چ خانجی و ۲/۱۶۶ چ بیروت

ینابیع الموده قندوزی، ص ۲۰۳، چاپ اسلامبول

ارجح المطالب امرتسری، ص ۹۸

وسيله المال باکثیر حضر می شافعی، ص ۱۱۰ مخطوط [ملحقات احقاق الحق ۲۹/۱۲]

مناقب سیدنا علی، عینی حیدر آبادی، ص ۴۰ و ۴۷

جالب توجه آنکه - بر خلاف نقل و نوشته قاطعانه نامبردگان که بدون شک از روی یک یا چند نسخه خطی معجم این حدیث را عیناً نقل کرده اند - متصدی چاپ معجم صغیر طبرانی (ص ۲۸۶ شماره ۶۷۷) با استفاده از متن تحریفی مجمع الزوائد (ج ۱ ص ۱۲۱) بجای کلمه «علی» کلمه «علم» را جا اندازی و ثبت نموده.

## خلقت فرشتگان از نور صورت علی(علیه السلام)

خطیب خوارزمی با ذکر سند از عثمان بن عفان نقل نموده و او از عمر بن خطاب و او از ابوبکر بن ابی قحافه که گفت: شنیدیم رسول خدا(صلی الله علیه وآله وسلم) می فرماید:

انَّ الله تعالى خلق من نور وجه علي بن ابي طالب ملائكة يسبحون (الله) و يقَدِّسون (الله) و يكتُبون ثواب ذلك لمحبيّه و محبّي ولده. (۷۳)

همانا که خداوند تعالی از نور صورت علی بن ابی طالب فرشته هایی را آفرید که خدا را تسبیح گویند و تقدیس نمایند و ثواب آن را برای دوستان او و دوستان فرزندانش ثبت می کنند.



۷۳ - مقتل الحسين: ج ۱ ص ۹۷. نیز در مناقب اواخر فصل نوزدهم، ص ۲۳۶ بدون کلمه «یسبحون» تا آخر حدیث.

## خلافت و وصایت بخاطر افضلیت

محمد صالح ترمذی حنفی نقل می کند؛ عمر بن خطاب از سلمان روایت نموده که گفت: من در لحظه های درگذشت رسول خدا(صلی الله علیه وآله وسلم) به خدمتش رسیدم، پس گفتم: یا رسول الله آیا وصیت فرموده ای؟

فرمود: ای سلمان آیا می دانی اوصیاء (پیامبران) کیانند؟

گفتم: خدا و رسولش بدان آگاه ترند.

فرمود: همانا که آدم وصی شیت بود و او برترین فرزند وی بود که برجای گذارد.

و وصی نوح سام بود که برترین کسی بود که بعد از خود برجای گذارد.

و وصی موسی یوشع بود که بهترین کسی بود که پس از خود برجای گذارد.

و وصی سلیمان آصف بن برخیا بود که افضل افراد بعد از وی بود.

و وصی عیسی شمعون بن فرخیا بود که برترین افراد بجای مانده بعد از او بود.

آنگاه فرمود: «وَأَنِّي أوصيتُ إلى عليٍّ وهو أفضل من أترکه بعدی».

همانا من علی را وصی خود قرار دادم که او افضل افراد بعد از من باشد.(۱۱۰)

مؤلف: از این روایت استفاده می شود که مقصود از وصی همان خلیفه و جانشین واجب الاطاعه و ادامه دهنده دین و آیینی است که پیغمبر از طرف خدا برقرار نموده و تنها شخص پیامبر بود که می توانست خلیفه و جانشین بعد از خود را با الهام گیری از خدا تعیین و معرفی کند.

---

۱۱۰ - کوکب الدرری ترمذی ص ۱۳۳ منقبت ۱۵۸

مناقب المرتضویه او، ص ۱۲۸

موده القربی همدانی، موده هفتم و در چاپ مندرج در ینابیع الموده ص ۳۰۱ به نقل از ابن عمر.



## حدیث «من کنت مولاه» از زبان عمر

به شرحی که ذیل نام ابوبکر پیرامون غدیر خم و حدیث «من کنت مولاه فعلی مولاه» بنظر رسید طبق مدارک موجود، عمر نیز یکی از حاضران در صحنه غدیر خم بوده که حدیث «من کنت مولاه» را با فرازهای قبل و بعدش از پیغمبر(صلی الله علیه وآله وسلم) شنیده و نقل کرده است.(۱۰۰)

---

۱۰۰ - مناقب امیرالمؤمنین، احمد حنبل - بنقل ابن کثیر و محب طبری

کتاب الولایه، ابن جریر طبری، بیانگر نقل ۷۵ نفر صحابی از جمله عمر حدیث غدیر را - بنقل ابن کثیر -

کتاب الولایه، ابن عقده، شامل معرفی ۱۰۵ نفر صحابی ناقل حدیث غدیر که عمر بن خطاب دومین آنها می باشد. بنقل طرائف ابن طاوس، ص ۱۴۰

نخب المناقب، ابوبکر جعابی، شامل معرفی ۱۲۵ نفر ناقلان حدیث غدیر از جمله عمر

الغدیر، منصور آبی رازی، بنقل الغدیر علامه امینی ۱۵۵/۱ بعنوان لائی رازی

مناقب ابن مغازلی شافعی، ص ۲۲ به دو طریق

فضائل الصحابه سمعانی، بنقل الغدیر علامه امینی ۵۶/۱ و ملحقات احقاق ۲۵۰/۶

مقتل الحسین، خطیب خوارزمی، ص ۴۷ بیانگر اسامی ۳۰ نفر صحابی ناقل حدیث غدیر که عمر اولین آنها باشد.

مناقب خوارزمی، ص ۱۹

تاریخ دمشق ابن عساکر - بخش امام علی - ۷۹/۲ شماره ۵۸۱

ریاض النضره محب طبری، ۱۶۱/۲، چ مصر و ۲۴۴/۲ چ بیروت بنقل از احمد و ابن سمان

ذخائر العقبی محب طبری، ص ۶۷ بنقل از احمد و شعبه

البدایه والنهایه ابن کثیر، ۲۱۳/۵ و ۳۴۹/۷، چ مصر و ۳۵۰ چ بیروت

موده القری سید علی همدانی، موده پنجم، حدیث ۴ و در چاپ مندرج در ینابیع الموده، ص ۲۹۷

فصل الخطاب، خواجه پارسا، بنقل الغدیر، ۵۶/۱

اسنی المطالب، شمس الدین جزری، ص ۳

مناقب المرتضویه، محمد صالح کشفی ترمذی، ص ۱۲۵ چ بمبی

لثالی المنشوره فی الاحادیث المتواتره، محمد مرتضی زبیدی ص ۲۰۵، شامل معرفی ۲۱ نفر ناقل حدیث از جمله عمر.

تشیف الأذان، احمد بن محمد صدیق غماري، ص ۷۷ شامل معرفی ۵۴ نفر صحابی ناقل حدیث غدیر از جمله عمر

ارجح المطالب عبيداله امرتسرى حنفی، ص ۴۲۵ و ۵۶۵ .

## برادر، خلیفه، وصی و وارث پیامبر(صلی الله علیه وآله وسلم) علی(علیه السلام) است

علامه سید علی بن شهاب همدانی و دیگران قضیه وصایت را نیز از قول عمر بن خطاب بدین گونه نقل کرده اند که گفت: هنگامی که رسول خدا(صلی الله علیه وآله وسلم) عقد اخوت و برادری بین اصحاب خود جاری کرد [با اشاره به علی] فرمود:

«هذا علیّ أخی فی الدنیا و الآخرة، و خلیفتی فی أهلی، و وصیّی فی أمتی، و وارث علمی، و قاضی دینی، ما له منی، ما لی منه، نفعه نفعی، و ضرّه ضرّی، من أحبه فقد أحبّنی و من ابغضه فقد ابغضنی» (۱۱۱)

این علی برادر من در دنیا و آخرت است، و خلیفه من در بین خاندانم، و وصی من در میان اُمت، و وارث علمم و ادا کننده دین و بدهیم، آنچه برای اوست متعلق به من باشد و آنچه برای من است متعلق به اوست، نفع او نفع من است و ضرر و زیانش هم مربوط به من، کسی که او را دوست بدارد مرا دوست داشته، و کسی که با او کینه توزی نماید بدون شک با من کینه توزی نموده.

---

۱۱۱ - موده القربى، موده ششم حدیث ۴، ص ۶۰ و در چاپ مندرج در ینابیع الموده، ص ۲۹۹

مناقب المرتضویه محمد صالح کشفی ترمذی حنفی، ص ۱۲۹، چ بمبئی کوکب الدری او، ص ۱۳۴.

## همسرش را خدا معین کرد

محب الدین طبری به نقل از «الموافق» ابن سمان آورده است: در نزد عمر سخن از علی بمیان آمد، عمر گفت: این داماد رسول خدا است.

نزل جبرئیل فقال: یا محمد إنّ الله یأمرک أن تزوّج فاطمه إبتک من علی(۱۰۶)

جبرئیل نازل شد و فرمود: ای محمد براستی که خداوند امر می کند تو را به اینکه دختری فاطمه را به همسری علی درآوری.

توضیح: باید عبارت نزل جبرئیل ... تا آخر حدیث، فرموده پیامبر باشد که عمر بدون قال رسول الله آنرا بیان کرده.



## نگاه عبادت

ابن کثیر دمشقی به نقل از بعض صحابه از جمله عمر بن خطاب آورده است که رسول خدا (صلی الله علیه وآله وسلم) فرمود:

«النظر إلى وجه عليّ عباده» (۱۰۷)

نگاه به صورت علی عبادت است.

---

۱۰۷ - البدایه والنهایه، ۳۵۸/۷

کفایه الطالب گنجی شافعی باب ۳۴، ص ۱۶۱ - بنقل از تاریخ دمشق ابن عساکر ۱۰۸ - لسان المیزان عسقلانی ۲۶۳/۱ بلفظ النظر إلى علی عباده و بنقل از عایشه.

## مردی مثل پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله وسلم)

امام احمد بن حنبل با ذکر سند نقل کرده است: هنگامی که گروهی از قبیله ثقیف به خدمت پیامبر رسیدند، حضرتش فرمود:

«والله لتسلمنَّ أو لأبعثنَّ إليکم رجلاً منی - أو قال مثل نفسی - فلیضربنَّ أعناقکم و لیسبینَّ ذراریکم ولیأخذنَّ أموالکم»

به خدا سوگند باید تسلیم شوید و گرنه مردی از خودم (یا همانند خودم) را می فرستم که گردنهای شما را بزند و زن و فرزندان شما را اسیر کند و اموال شما را تصرف نماید.

بعداً عمر که حاضر در مجلس بود - پس از نقل قضیه - گفت: فوالله ما تَمَنَّيْتُ الإِمَارَه إِلَّا یَوْمَئِذٍ. والله هیچگاه تمایل به امارت و فرماندهی پیدا نکرده بودم مگر در آن روز که پیامبر قبیله ثقیف را این گونه مورد تهدید قرار داد. پس من سینه پیش داده بودم به امید آن که مرا به عنوان آن مرد معرفی کند، که متوجه علی شد و با گرفتن دست او فرمود: این همان باشد که گفتم.

این همان باشد که گفتم: - با شمشیر گردن های شما را بزند - (۱۰۸)

ابن ابی الحدید نیز این قضیه را برای قبیله بنی ولیعہ یمن آورده و شاید هر دو به حقیقت پیوسته باشد. (۱۰۹)

نیز مراجعه شود به:

مصنف عبد الرزاق ۲۲۶/۱۱

انساب الاشراف بلاذری شماره حدیث ۸۵

استیعاب ابن عبدالبر ۴۶۲/۲ و در چاپ ذیل اصابه ۱۷۱/۸

مناقب علی بن ابی طالب از مسند ابن اخی تبوک - چاپ ضمیمه مناقب ابن مغازلی ص ۴۲۸

مناقب خوارزمی، باب ۱۴، ص ۸۱، حدیث ۴

شرح ابن ابی الحدید، ۱۶۷/۹

مجمع الزوائد هیثمی ۱۳۴/۹ به نقل از ابویعلی

ذخائر العقبی، ص ۶۴ - بنقل از جامع عبدالرزاق و ابوعمر ثمری و ابن سمان

ریاض النضره محب طبری ۱۵۳/۳ به نقل از عبدالرزاق و ابوعمر (ابن عبدالبر) و ابن اسحاق

مطالب العالیه ابن حجر ۵۷/۴ به نقل از ابن ابی شیبه از عبدالرحمن بن عوف.

۱۰۹ - شرح ابن ابی الحدید، ۲۹۶/۱.

## علی(علیه السلام)! علمدار خیبر

خطیب خوارزمی با ذکر سند از عمر بن خطاب نقل نموده که گفت رسول خدا(صلی الله علیه وآله وسلم) در روز - جنگ - خیبر فرمود:

«لَأُعْطِينَ الرَّايَةَ غَدًا رَجُلًا يُحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيُحِبُّهُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ، كَرَّارًا غَيْرَ فَرَّارٍ، يَفْتَحُ اللَّهُ عَلَيْهِ، جَبْرِئِيلُ عَنْ يَمِينِهِ وَمِيكَائِيلُ عَنْ يَسَارِهِ، فَيَاتِ الْمُسْلِمُونَ كُلُّهُمْ يَسْتَشْفُونَ لَذَلِكَ

فَلَمَّا أَصْبَحَ قَالَ: أَيْنَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ؟

قَالُوا: أُرْمِدَ الْعَيْنَ.

قال: آتُونِي بِهِ فَلَمَّا آتَاهُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ): ادْنُ مِنِّي. فَدَنَا مِنْهُ، فَتَقَلَّ فِي عَيْنِهِ وَمَسَحَهُمَا بِيَدِهِ، فَقَامَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عَلَيْهِ السَّلَام) فِي بَيْنِ يَدَيْهِ وَكَأَنَّهُ لَمْ يَرْمِدْ وَأَعْطَاهُ الرَّايَةَ، فَقَتَلَ مَرْحَبًا وَاخَذَ مَدِينَةَ خَيْبَرَ» (۹۰)

فردا پرچم را بدست مردی خواهم داد که خدا و رسولش را دوست دارد و خدا و رسولش هم او را دوست دارند، او بطور جدی به رویارویی دشمن رود، نه اینکه فرار کند، خداوند بوسیله او پیروزی عنایت فرماید، جبرئیل طرف راستش باشد و میکائیل سمت چپش، پس مسلمانان شب را گذراندند در حالیکه آرزوی تشریف بدین مقام و مأموریت را در سر می پروراندند.



و چون صبح شد پیامبر اکرم(صلی الله علیه وآله وسلم) فرمود: علی بن ابی طالب کجاست؟

گفتند او دچار چشم درد شده.

فرمود: وی را بیاورید، پس هنگامی که حضرتش را آوردند رسول خدا(صلی الله علیه وآله وسلم) فرمود: نزدیک من بیا. و چون نزدیک پیامبر شد به آب دهان چشمانش را مسح نمود، در این موقع علی با دیدگان سالم از جا برخاست آنچنان که گویا سابقه چشم درد نداشته،

پس پیامبر(صلی الله علیه وآله وسلم) پرچم را به او داد، او هم مرحب(۹۱) را کشت و خیبر را فتح نمود.

---

۹۰ - مناقب، ص ۱۰۵ فصل ۱۶

کنز العمال ۱۲۳/۱۳ بشرح فوق عیناً و بنقل از سنن دار قطنی، تاریخ بغداد خطیب، و تاریخ دمشق ابن عساکر

و در ص ۱۱۶ بشماره ۳۶۳۷۷ بطور مختصر و نقل از تاریخ اصبهان ابن منده

بريقه المحمودیه ابوسعید خادمی ۲۱۱/۱ چ قاهره

توضیحاً روایت اعطاء پرچم از طرف پیامبر به علی و نقش علی در قتل مرحب یهودی و فتح قلعه خیبر با اسناد فراوانی بطور مفصل در مصادر حدیثی و تاریخی شیعه و سنی نقل شده و جلد نهم عیقات الانوار علامه محقق میر حامد حسین به بحث و بررسی اسناد و دلالت آن بر خلافت بلا فصل امام امیرمؤمنان از دیدگاه اهل تسنن اختصاص یافته ولی ظاهراً چاپ نشده، همچنانکه در ملحقات احقاق الحق بنقل از ده ها نفر از صحابه و بیش از صد مصدر حدیثی و تاریخی نقل شده.

۹۱ - بزرگ پهلوانان و جنگ جویان یهود در جنگ خیبر.

### علی(علیه السلام) بمنزله کعبه است باید به سویش رفت

سید محمود بن محمد درگزینی در «نزل السائرین فی أحادیث سید المرسلین» (۱۱۴) به نقل از عمر بن خطاب آورده است که گفت: من و ابوعبیده و ابوبکر و گروهی از صحابه - در حضور پیامبر - نشسته بودیم که ناگهان حضرتش دست به شانه علی زد و فرمود:

«یا علی أنت أول المؤمنين إيماناً وأول المسلمين اسلاماً، و أنت مني بمنزلة هارون من موسى، و إنما أنت بمنزلة الكعبة تؤتی و لاتاتی. فإذا أتاک هؤلاء القوم فسلّموا إلیک الأمر فاقبله منهم، و إن لم یأتوک فلا تأتهم».

ای علی تو اول مؤمنی باشی که ایمان آورد و نخستین مسلمانی باشی که اسلام آورد و تو نسبت به من بمنزله هارونی نسبت به موسی، و همانا که تو بمنزله کعبه ای که باید به نزد تو آیند و نباید تو بسوی آنها بروی. پس اگر این مردم - صحابه و مسلمانان - به سراغ تو آمدند و امر - خلافت - را به تو تسلیم کردند بپذیر، و گرنه، تو هم به سراغ آنها مرو.



۱۱۴ - کتاب فوق از سید محمود بن محمد بن محمود درگزینی (درگذشته در «درگزین همدان» سال ۷۴۳ هـ) نسخه خطی آن در کتابخانه بلدیه (شهرداری) اسکندریه مصر بشماره و علامت (ن ۲۲۷۱ ج) موجود است [اعلام زرکلی ۱۸۳/۷] ، و ما روایت فوق را بواسطه ملحقات احقاق الحق ج ۱۷، ص ۷۹ - که از «درر المناقب» نقل کرده آوردیم. و نقل آن از دیگر صحابه غیر عمر هم فراوان و در مصادر چاپی ذکر شده، جهت اطلاع بیشتر مراجعه شود به ملحقات ۱۶۴/۴ و ۷۹/۱۷.

### علی(علیه السلام) برترین ایمان آورندگان

حافظ شهیر ابن عساکر دمشقی و دیگر اعلام حدیثی و تاریخی با ذکر سند از ابراهیم بن سعید جوهری (وصی مأمون) نقل نموده اند که گفت:

امیرالمؤمنین مأمون برای من نقل کرد از امیرالمؤمنین هارون الرشید و او از امیرالمؤمنین مهدی و او از امیرالمؤمنین منصور و او از پدرش از جدش از عبدالله بن عباس که گفت شنیدم:

عمر بن خطاب (در حالیکه عده ای نزد وی جمع بودند و سخن از سابقین و پیشقدمان در اسلام مطرح بود) گفت: اما علی، پس شنیدم رسول خدا(صلی الله علیه وآله وسلم) می فرمود: در علی سه خصلت است که من - عمر بن خطاب - دوست داشتم یکی از آنها متعلق به من باشد و اگر [یکی از آن خصلتها در من] بود از آنچه خورشید بر آن تابیده در نزد من محبوب تر بود.

- پس اضافه کرد - من و ابوعبیده و ابوبکر و گروهی از صحابه در حضور پیامبر بودیم که دست به شانه علی زد و فرمود:

«یا علی أنت أوّل المؤمنین ایماناً و أوّل المسلمین إسلاماً و أنت منی بمنزله هارون من موسی» (۱۱۲)

ای علی تو نخستین ایمان آور از مؤمنین باشی و اولین اسلام آور از مسلمانان و تو نسبت به من همانند هارونی نسبت به موسی.

و ابن صباغ مالکی بنقل از «خصایص العلویه علی سائر البریه» ابوالفتح، محمد نطنزی - باضافه:

«کذب من زعم أنّه یحبّنی وهو مبغضک. یا علی من أحبّک فقد أحبّنی و من أحبّنی أحبّه الله و من أحبّه الله أدخله الجنّه، و من أبغضک فقد أبغضنی، و من أبغضنی أبغضه الله تعالی و أدخله النّار» (۱۱۳) -

آنها آورده است که بطور خلاصه حبّ و بغض علی را حبّ و بغض با خدا و رسولش بیان کرده و سرنوشت دوستان علی را بهشت و دشمنان و کینه توزان علی را جهنّم اعلام فرموده.

فردوس دیلمی، ج ۵، شماره ۸۲۹۹ باب الیاء بدون ذکر اسامی خلفای راوی حدیث - الأسماء والکنی محمد نیشابوری کرابیسی معروف به حاکم کبیر، ج ۴، ورق ۱۸/ب / تاریخ دمشق، ج ۱، ذیل ص ۳۶۱].

مناقب خطیب خوارزمی، فصل چهارم، ص ۱۹، شماره ۶

خالصه الحقائق عماد الدین محمود فاریانی (درگذشته ۶۰۷)، این کتاب مختصرش بنام «اخلص الخالصه» یا «خلاصه الخالصه» بقلم علی راض بدخشانی در سنه ۱۸۵۱ م در قازان روسیه چاپ شده [معجم المطبوعات، ص ۵۴۰ اعلام زرکلی ۲۰/۵]

ریاض النضره محب طبری ۱۶۳/۲ از طریق حافظ ابن سمان و ذخائر العقبی او، ص ۵۸ - کنز العمال متقی هندی ۱۲۴/۱۳ شماره ۳۶۳۹۵ بنقل از ذیل تاریخ بغداد ابن نجار و در ص ۱۲۲ شماره ۳۶۳۹۲ بنقل از «فیما رواه الخلفاء» حسن بن بدر و «الأسماء و الکنی» حاکم کرابیسی و «اللقاب» شیرازی و ذیل «تاریخ بغداد» ابن النجار با اضافه جمله «و کذب علی من زعم أنه یحبنی و ینغضک»

سمط النجوم اللثالی، عبد الملک عصامی ۴۷۶/۲ از طریق ابن سمان، شماره ۶

مناقب الثلاثه یوسف حسین عبدالله مصری (درگذشته بعد ۱۳۵۲) ص ۱۰۷.

۱۱۳ - فصول المهمه، ص ۱۲۶.

## علی (علیه السلام) خاتم اولیاء

علامه عینی به روایت از تاریخ ابن عساکر از عمر بن خطاب نقل نموده که رسول خدا (صلی الله علیه وآله وسلم) به علی فرمود: «أنا خاتم الأنبياء و أنت یا علی خاتم الأولیاء» ؛ من خاتم پیامبرانم و تو ای علی خاتم اولیاء. (۱۱۵)

---

۱۱۵ - مناقب سیدنا علی، ص ۲۶ شماره ۱۲۶.

## عقد اخوت پیامبر (صلی الله علیه وآله وسلم) با علی (علیه السلام)

محدث اهل تسنن احمد حنبل، آورده است که عمر گفت: پیامبر (صلی الله علیه وآله وسلم) مراسم اخوت و برادری را بین مسلمانان برقرار کرد و علی را ترک نمود تا کار به پایان رسید و برادری برای علی معرفی نشد.

پس علی گفت: یا رسول الله! اخوت را بین افراد مسلمانان برقرار نمودی اما مرا ترک کردی!

پیامبر فرمود: از چه رو پنداری تو را ترک کردم؟ همانا تو را ترک نمودم برای خودم. آنگاه فرمود:

أنت أخی و أنا أخوک، فإن ذاکرک أحد فقل: أنا عبد الله و أخو رسوله، لا یذعیها بعدی إلا کذاب. (۷۴)



تو برادر منی و من برادر تو، پس اگر کسی - در این باره - با تو سخن گفت، بگو: من بنده خدا و برادر رسولش هستم، هرگز کسی بعد از من ادعای این مقام را نکند مگر کذاب دروغگو.

---

۷۴ - فضائل الصحابه: ۶۱۷/۲ شماره حدیث ۱۰۵۵، ریاض النضره: ۱۱۲/۲ به نقل از مناقب احمد حنبل.

### سنگینی ایمان علی(علیه السلام) بر طبقات آسمان و زمین

ابن عساکر با ذکر دو سند و دیگران با اسناد مختلف نقل کرده اند که در دوران حکومت عمر بن خطاب دو نفر مرد به نزد او رفتند و از تعداد طلاق کنیز (که مانع رجوع می شود) از وی سؤال کردند.

پس وی از جا برخاست و به همراه آنها وارد حلقه ای از مردان که در مسجد نشسته بودند و بالای سر مردی اصلع ایستاد و گفت: ای اصلع نظر تو درباره طلاق کنیز چیست؟

آن مرد سر بلند کرد و با اشاره به دو انگشت سبابه و وسطی پاسخ داد - دو مرتبه - عمر هم به آن دو مرد گفت: با دو مرتبه طلاق نمی توان به کنیز رجوع کرد.

پس یکی از آنها گفت: سبحان الله ما آمده ایم از تو نظر خواهی و سؤال کنیم که امیرالمؤمنین هستی، و تو به سراغ این مرد رفتی و از وی سؤال کردی و بدون آنکه با تو حرف بزند با اشاره به انگشتانش پاسخ داد و تو به این جوابگوئی راضی شدی!

عمر گفت: آیا شناختید که او کیست؟

گفتند: نه.

گفت: این علی بن ابی طالب است. گواهی می دهم از رسول خدا(صلی الله علیه وآله وسلم) شنیدم که فرمود:

«لو أن السَّمَاوَاتِ السَّبْعَ و الْأَرْضِينَ (السبع) وُضِعْنَ فِي كَفِّ مِيزَانٍ وُضِعَ إِيْمَانُ عَلِيٍّ فِي كَفِّهِ مِيزَانٍ، لَرَجَحَ بِهَا إِيْمَانُ عَلِيٍّ» (۹۳)

اگر طبقات هفتگانه آسمان و زمین را در یک کفه ترازو نهند و ایمان علی را در کفه دیگر، پس ایمان علی برتری و سنگینی کند.

توضیح: عده ای از محدثین تنها کلام پیغمبر(صلی الله علیه وآله وسلم) را از عمر بدون سؤال و جواب نقل کرده اند.(۹۴)



---

۹۳ - تاریخ دمشق - بخش امام علی - ۳۶۵/۲ - ۳۶۴ بشماره های ۸۷۱ و ۸۷۲ از فضائل الصحابه دار قطنی

مناقب خوارزمی، فصل سیزدهم، ص ۷۷ - ۷۸ با دو سند به نقل از ابن سمان و دار قطنی

مناقب ابن مغازلی، ص ۲۸۹ شماره ۳۳۰

کفایه الطالب گنجی شافعی باب ۶۲ ص ۲۵۸ به نقل از دار قطنی

موده القریبی همدانی، موده هفتم ص ۷۳، چ لاهور و چاپ ضمن ینابیع الموده باب ۵۶ ص ۳۰۲

سعد الشوموس و الاقمار شیخ عبد القادر و ردیفی مصری، ص ۲۱۱ چ قاهره

شرح وصایا ابوحنیفه، ابوسعید محمد خادمی، ص ۱۷۷ چ اسلامبول

ارجح المطالب امرتسری، ص ۴۷۶ - به روایت از ابن سمان و حافظ سلفی

و فضائلی و دیلمی و خوارزمی

جامع الاحادیث عباس احمد صقر و احمد عبد الجواد ۴۱۱/۵، چ دمشق.

۹۴ - فردوس دیلمی ۳۶۳/۳ شماره ۱۵۰۰

نهج البلاغه شرح ابن ابی الحدید، ج ۳ ص ۱۷۰ چ چهار جلدی قاهره و مقایسه ایمان علی را با ایمان اهل زمین

میزان الاعتدال ذهبی، ۴۹۴/۳ شماره ۲۷۸۸ بنقل از دار قطنی

ذخائر العقبی طبری، ص ۱۰۰ و ریاض النضره او ۱۸۱/۲ به نقل از منابع ارجح المطالب و ص ۲۰۴ بطور اشاره

کنز العمال متقی هندی ۶۱۷/۱۱ به نقل از دیلمی و منتخب آن - چاپ حاشیه مسند احمد ۳۴/۵

لسان المیزان ابن حجر ۱۱۱/۵ ذیل نام محمد بن تسنیم وراق - به نقل از دار قطنی

مناقب المرتضویه محمد صالح کشفی حنفی، ص ۱۱۸

نزهه المجالس صفوری ۲۰۷/۲ و ص ۲۴۰ ط مصر ۱۳۲۰ و ص ۱۷۶ ط مصر ۱۳۰۷

فتح المبین زینی دحلان، در حاشیه سیره او، ۱۶۶/۲ به نقل از حافظ سلفی و ابن سماک

مناقب سیدنا علی عینی حیدر آبادی، ص ۴۶

بريقه المحمودیه محمد خادمی، ۲۱۱/۱، چ حلبی مصر

و دیگر مصادر حدیثی و عقیدتی اهل تسنن و مندرج در ملحقات احقاق الحق ۵۸۰/۲۱ - ۵۸۵.

## سرنوشت محبان علی (علیه السلام)

ابن عساکر با ذکر سند از ابن عباس نقل نموده که گفت: با عمر بن خطاب در کوچه های مدینه می رفتم، پس به من گفت: ای ابن عباس پندارم قوم (یعنی قبیله قریش) رفیقت (علی) را کوچک قلمداد کردند که او را متصدی زعامت در امور شما نکردند.

من گفتم: والله خداوند او را کوچک قلمداد نکرد هنگامی که وی را (با عزل ابوبکر) برای ابلاغ سوره براءت و خواندن آن بر اهل مکه انتخاب نمود.

پس عمر گفت: درست همین است که می گوئی، والله شنیدم که رسول خدا(صلی الله علیه وآله وسلم) به علی بن ابی طالب می گوید:

«من أحبَّك أحبَّني، و من أحبَّني أحبَّ الله، و من أحبَّ الله أدخله الجنة مدلاً» (۹۷)

کسی که ترا دوست بدارد مرا دوست داشته، و کسی که مرا دوست بدارد خدا را دوست داشته، و کسی که خدا را دوست بدارد، خدا او را داخل بهشت نماید.

توضیح: به شرحی که علامه محمودی نوشته عده ای از اعلام محدثین از جمله ابن عساکر این روایت را بدون حدیث «من أحبَّك» در جای دیگر با کمی اختلاف نقل کرده اند. (۹۸)

دوستان علی(علیه السلام) با پیامبران(علیهم السلام) و دشمنانش با یهود یا نصاری

سید محمد صالح کشفی ترمذی از عمر بن خطاب نقل نموده که گفت پیغمبر(صلی الله علیه وآله وسلم) فرمود:

«من أحبَّك يا عليَّ كان مع النبيين في درجتهم يوم القيامة، و من مات بغيض فلا يبالي مات يهودياً أو نصرانياً» (۹۹)

کسی که ترا دوست دارد ای علی، روز قیامت با پیامبران در درجه آنها خواهد بود، و کسی که بمیرد در حالیکه بغض و کینه تو را در دل داشته باشد پس او را باکی نباشد که یهودی بمیرد یا نصرانی.

---

۹۷ - تاریخ دمشق ۹۸۵/۴۳ (به نقل از پاورقی علامه محمودی، ج ۲، ص ۳۸۸)

کنز العمال متقی هندی ۱۰۹/۱۳، چ حلب و ۹۵/۱۵ چ حیدر آباد به نقل از ابن عساکر.

۹۸ - یعقوبی در تاریخ خود ج ۲، ص ۱۵۸ بطور مفصل

مرزبانی در اخبار شعراء الشيعة ص ۳۱

راغب در محاضرات ۲۱۳/۷، حموی در فرائد السمطين باب ۶۲ حدیث شماره ۲۵۸

ابن عساکر در تاریخ دمشق - بخش امام علی - ۳۸۷/۲ شماره ۸۹۳

ابن ابی الحديد ۴۵/۶ و نزدیک بدین مضمون، ص ۵۰

محب طبری در ریاض النضره ۱۷۳/۲

سید بن طاوس در کتاب الیقین ص ۲۱۵

بحرانی در غایه المرام باب ۷، حدیث ۱۵، ص ۴۶۲

علامه امینی در الغدير ۳۸۹/۱.

۹۹ - کوكب الدرې، ص ۱۲۵

مناقب المرتضويه، ص ۱۱۷

## دست علی (علیه السلام) در دست پیامبر

ابن عساکر دمشقى و دیگران از ابن عمر روايت نموده و او از پدرش عمر که گفت: شنیدم پیامبر به علی می فرمود: «یا علی یدک فی یدی تدخل معی یوم القیامه حیث أدخل» (۱۱۶) ای علی روز قیامت در حالیکه دست تو در دست من باشد، داخل شوی با من هر کجا که من داخل شوم.

---

۱۱۶ - تاریخ دمشق - بخش امام علی - ۳۳۷/۲ و ج ۱۸، ص ۱۶۰ ضمن شرح حال زبیر و ج ۵۰ ص ۶۸۷ ضمن معرفی محمد بن عبدالله بن سلیمان

اربعین الطوال ابن عساکر - به نقل محب طبری -

ذخائر العقبی محب طبری، ص ۸۹

ریاض النضره او ۱۶۰/۲ - بنقل از اربعین ابن عساکر

کفایه الطالب گنجی شافعی باب ۴۱، ص ۱۸۲ با اضافه جمله هذا حدیث حسن عال و فيه فضیله سامیه و رتبه عالیّه لعلی (علیه السلام)

مطالب العالیّه ابن حجر ۸۲/۴

کنز العمال متقی هندی ۶۲۷/۱۱ شماره ۳۳۰۵۶ و منتخب آن (چاپ حاشیه مسند احمد) ۳۵/۵ - به نقل از الغیلانیات ابوبکر شافعی، و فضائل الصحابه ابو نعیم اصفهانی و ابن عساکر -

وسيله المال باکثير حضرمی، ص ۱۳۱ [ملحقات احقاق ۴۰/۱۷]

القول الفصل سیّد علوی حداد حضرمی ۳۰/۲ چ جاوه،

روض الأثر شاه نقی کاظمی، ص ۹۸،

مناقب عینی، ص ۹۰.

## حدیث منزلت

خطیب بغدادی و دیگر محدثان و تاریخ نگاران با ذکر سند از سوید بن غفله از عمر بن خطاب نقل کرده اند که مردی را دید به علی دشنام می دهد، و در بعض مصادر آمده که با علی مخاصمه و دشمنی می کند، پس عمر گفت: پندارم تو از منافقین باشی، شنیدم رسول خدا (صلی الله علیه وآله وسلم) می فرمود:

«أَنَا عَلَى مَنْى بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى إِلَّا أَنَّهُ لَا نَبِيَّ بَعْدِي» (۸۵)

محققاً علی نسبت به من همانند هارون باشد نسبت به موسی (که شریک نبوت موسی، همکار و خلیفه او به هنگام رفتن به کوه طور بود) جز آنکه بعد از من پیامبری نباشد.

۸۵ - تاریخ بغداد ۴۵۳/۷. حافظ ابوعلی، محمد بن احمد صواف (متوفای ۳۵۹) در فوائده مخطوط ظاهریه شام. حافظ عبدالله بن عدی (متوفای ۳۶۵) در الکامل فی الجرح و التعديل ۳۰۱/۱. علامه خطیب خوارزمی در مقتل الحسین ص ۴۸ با نقل آن از بیست و چهار نفر از صحابه از جمله عمر بن خطاب. حافظ محب الدین طبری (۶۹۴) در ریاض النضره ۱۶۳/۲ - بنقل از ابن سمان - حافظ ابن عساکر دمشقی (۵۷۱) در تاریخ دمشق - بخش امام علی بن ابی طالب - ۳۶۰/۱ بشماره ۳۹۸ و بسند دیگر شماره ۳۹۹ و بسند ثالث ص ۳۶۱ شماره ۴۰۰. حافظ ابن حجر عسقلانی در فتح الباری شرح صحیح بخاری ۷۴/۷ یا ۷۶/۸ از عمر و بعداً از سیزده نفر دیگر. حموی در فرائد السمطين ۳۶۱/۱ - ۳۶۰ با سه سند از عمر. متقی هندی (۹۷۵) در کنز العمال (ترتیب جامع الاحادیث سیوطی) ۶۰۷/۱۱ بشماره ۳۲۹۳۴ - بنقل از خطیب - علامه بدخشی (۱۱۲۶) در مفتاح النجا خطی، از طریق خطیب علامه اسماعیل بن عبدالله اسکواری نقشبندی (۱۱۸۲) در مناقب العشره - بنقل ملحقات احقاق الحق ۲۴/۱۶ از نسخه کتابخانه ظاهریه شام - مولوی سید شاه تقی علی کاظمی (۱۲۸۰) در روض الازهر ص ۹۸.

## اگر همه مردم علی (علیه السلام) را دوست داشتند..

علامه سید علی بن شهاب الدین همدانی از عمر بن خطاب نقل می کند که گفت: پیامبر خدا (صلی الله علیه وآله وسلم) فرمود:

«لو اجتمع الناس على حبّ عليّ بن ابي طالب لما خلق الله النّار» (۹۲)

اگر همه مردم تجمع بر دوستی علی بن ابی طالب می کردند خداوند آتش (دوزخ) را خلق نمی کرد.

## علی(علیه السلام) در تحت عرش الهی

خطیب خوارزمی و دیگران با ذکر سند از عمر بن خطاب نقل کرده اند که گفت: رسول خدا(صلی الله علیه وآله وسلم) فرمود:

«إِنَّ عَلِيًّا وَفَاطِمَةَ وَالحَسَنَ وَالحُسَيْنَ فِي حُظِيرَةِ الْقُدُسِ، فِي قَبَةِ بَيْضَاءَ، سَقْفُهَا عَرْشُ الرَّحْمَنِ عَزَّ وَجَلَّ». (۷۵)

به درستی که علی، فاطمه، حسن و حسین در بالاترین جایگاه بهشت زیر گنبد سفید رنگی هستند که سقفش عرش خداوند رحمان است.

احتجاج به امتیازات ایراد شده از ناحیه پیامبر(صلی الله علیه وآله وسلم) برای علی(علیه السلام) و اعتراف باینکه یکی از آنها از آنچه آفتاب بر آن تابیده بهتر بود

متقی هندی با ذکر سند از مأمون (خلیفه عباسی) و او از پدرش هارون و او از مهدی و او از منصور (دوانیقی) و او از پدرش محمد - و او از پدرش عبدالله بن عباس نقل نموده که گفت: شنیدم عمر بن خطاب می گفت: از بدگویی درباره علی بپرهیزید چون من از پیامبر درباره او ویژگی هایی را می دانم که اگر یکی از آنها در آل خطاب بود برای من دوست داشتنی تر از تمام دنیا بود.

من و ابوبکر و ابوعبیده همراه چند نفر از اصحاب رسول الله(صلی الله علیه وآله وسلم) می رفتیم تا رسیدیم به درب خانه اُمّ سلمه(۷۶) در حالیکه علی دم در ایستاده بود.

پس گفتیم می خواهیم به خدمت پیامبر برسیم. علی گفت: هم اکنون حضرتش از خانه بیرون می آید، که بیرون آمد و ما از دیدنش خوشحال شدیم.

آنگاه در حالیکه تکیه بر علی بن ابی طالب کرد با دست به شانه او زد و فرمود:

«انک مخاصم تخاصم، أنت أول المؤمنين إيماناً، و أعلمهم بأيام الله، و أوفاهم بعهد، و أقسم بالسَّوِيَّةِ، و أرفاههم بالرَّعِيَّةِ، و أعظمهم رزِيَّةً، و أنت عاضدي، و غاسلي، و دافني، و المتقدّم الی کلّ شدة و کریهه، و لن ترجع بعدی کافراً، و أنت تتقدّمنی بلواء الحمد و تذود عن حوضی» (۷۷)

همانا تو ای علی! با دشمن دست بگیریان شوی و دشمن به رویارویی تو برخیزد، در حالیکه تو نخستین مؤمنی باشی که ایمان آورده، و آگاه ترین مؤمنان به رخدادهای جهان، و وفادارترین مؤمنان به عهد الهی، و عادل ترین مؤمنان در تقسیم بیت المال بطور مساوی و مهربان ترین مؤمنان نسبت به زیردستان و بزرگترین مؤمنان در ابتلا به مصائب و گرفتاریها.

و تو ای علی! بازوی کمک کار من و غسل دهنده و دفن کننده ام، و پیشرو و دست به گریبان با هرگونه سختی و امر ناخوشایندی باشی، و هرگز پس از من به کفر گرایش نجوئی و تو در قیامت جلو دار من با پرچم حمد باشی و بیگانگان را از حوض کوثر برانی.

توضیح: عده ای از اعلام محدّثین و تاریخ نگاران از جمله: اسکافی(۷۸)، ابن عساکر(۷۹)، ابن ابی الحدید(۸۰) و سیوطی(۸۱) این گونه نقل کرده اند:

«أبشُر یا علی بن ابی طالب انک مخاصم و انک تخصم الناس بسبع لایجاریک احد فی واحده منهن»

و خطیب خوارزمی (۸۲) و محب طبری (۸۳) با اضافه کردن حدیث ذیل نقل کرده اند:

«أنت مَنى بمنزلة هارون من موسى إلا أنه لانبى بعدى»

و امرتسرى با اضافه کردن فراز ذیل نقل کرده است:

«يا على من أجبك فقد أحبني و من أحبني فقد أحب الله، و من أحب الله تعالى دخله الجنة. و من أبغضك فقد أبغضني و من أبغضني فقد أبغضه الله تعالى و أدخله النار» (۸۴)

– ای علی هر کس ترا دوست بدارد مرا دوست داشته، و کسی که مرا دوست بدارد خدا را دوست داشته، و کسی که خدا را دوست بدارد داخل بهشتش کند. و کسی که نسبت به تو بغض و کینه داشته باشد، پس با من بغض داشته و کسی که بغض مرا داشته باشد خداوند هم نسبت به او بغض ورزد و داخل آتشش نماید.

---

۷۵ – مناقب: ص ۲۱۴، فصل ۱۹

تاریخ دمشق ابن عساکر، بخش امام حسن، ص ۱۲۲، به نقل از علی بن عمر دار قطنی،

فرائد السمطين حموی: ۴۹/۱ شماره ۱۴

کنز العمال متقی هندی – بشرح مندرج در منتخب آن چاپ حاشیه مسند احمد ۹۲/۵ به روایت از ابن عساکر

القول الفصل سید علوی حداد حصرمی، ص ۲۹، چاپ جاوه به نقل از ابن عساکر، دار قطنی، و طبرانی

اهل البيت توفیق ابوعلم مصری، ص ۱۲۵

مناقب سیدنا علی، عینی حنفی، ص ۲۰

ارجح المطالب امرتسری، ص ۳۱۱.

۷۶ – او یکی از زنان پیامبر بود.

۷۷ – کنز العمال ۱۱۷/۱۳ شماره ۳۶۳۷۸.

۷۸ – نقض العثمانیه جاحظ، ص ۲۱ چاپ مصر نیز ص ۲۹۲ رجوع شود.

۷۹ – تاریخ دمشق، بخش امام علی، ۱۳۲/۱ – ۱۳۳.

۸۰ – شرح نهج البلاغه، ۳۳۰/۱۳، به نقل از نقض العثمانیه ابوجعفر اسکافی.

۸۱ – لثالی مصنوعه ۱۶۷/۱.

۸۲ – مناقب، فصل ۵، ص ۱۹.

۸۳ - ریاض النضره، ۱۸/۲ و ۱۰۶ بنقل از الموافقه ابن سمان.

۸۴ - ارجح المطالب، ص ۵۱۸.

## عقد اخوت پیامبر(صلی الله علیه وآله وسلم) و علی(علیه السلام)

### ولایت علی(علیه السلام) ولایت پیامبر است

### ولایت علی(علیه السلام) را عمر هم تبریک گفت

جمال الدین محمد موصلی حنفی مشهور به ابن حسویه (متوفای ۶۸۰) روایتی با ذکر سند آورده است که انس بن مالک گوید: چون پیامبر اکرم(صلی الله علیه وآله وسلم) مراسم اخوت بین مهاجران و انصار برقرار کرد، علی(علیه السلام) در مجلس حاضر بود که بین او و دیگری مراسم اخوت را انجام نداد.

پس علی ناراحت شد و به خانه رفت و حتی به گریه افتاد که مبدا مورد بی اعتنایی پیامبر واقع شده، اما فاطمه گفت: غمگین مباش، شاید مراسم اخوت تو را به خاطر خودش به تأخیر انداخته. در این موقع بلال از طرف پیامبر به سراغ علی آمد، چون علی به خدمت آن حضرت رسید پیامبر از علت ناراحتی و گریه اش سؤال فرمود، علی جواب داد: به خاطر برقراری عقد اخوت بین افراد مهاجر و انصار و ترک آن نسبت به من.

پیامبر اکرم(صلی الله علیه وآله وسلم) فرمود: من تو را به فرمان پروردگارم برای خود انتخاب و کار اخوت را به تأخیر انداختم. آنگاه فرمود: برخیز ای ابوالحسن. پس دست او را گرفت و بر فراز منبر رفت و فرمود:

اللَّهُمَّ إِنَّ هَذَا مَنِّي وَأَنَا مِنْهُ، إِلَّا أَنَّهُ بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى، أَيُّهَا النَّاسُ أَلَسْتُ أُولَى بِكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ؟ قَالُوا بَلَى.

قال: مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلَى مَوْلَاهُ، وَ مَنْ كُنْتُ وَلِيَّهُ فَعَلَى وَلِيِّهِ، اللَّهُمَّ إِنِّي قَدْ بَلَغْتُ مَا أَمَرْتَنِي بِهِ، ثُمَّ نَزَلَ وَ قَدْ سَرَّ عَلِيَّ(علیه السلام) فَجَعَلَ النَّاسُ يَبِيعُونَهُ، وَ عَمَرَ خُطَابَ يَقُولُ: بَيْعُ بَخٍ لَكَ يَا ابْنَ أَبِي طَالِبٍ، أَصْبَحْتَ مَوْلَانَا وَ مَوْلَى كُلِّ مُؤْمِنٍ وَ مُؤْمَنَةٍ، إِمْرَأَهُ مِنْ يُعَادِيكَ طَالِقٌ طَلَقَهُ. (۷۲)

خداوندا! این (علی) از من است و من از او، جز آن که او - نسبت به من - به منزله هارون باشد نسبت به موسی.

ای مردم! آیا من سزاوارتر از خود شما نسبت به شما نیستم؟

گفتند: بلی.

فرمود: هر کسی را که من مولای او و برتر از او نسبت به خودش هستم، پس علی هم مولای اوست،

و کسی را که من ولی و صاحب اختیار او هستم، علی هم ولی و صاحب اختیار او باشد، خداوند آنچه را که به من دستور داده بودی ابلاغ نمودم.

سپس از منبر پایین آمد و علی هم خوشحال و مسرور شد.

در این موقع مردم با علی بیعت نمودند و عمر گفت: آفرین بر تو باد ای پسر ابوطالب! که به صبح درآمدی در حالی که مولای ما و مولای هر مرد و زن مؤمنی باشی، همسر و زن کسی که با تو دشمنی ورزد مطلقه باد.

اکنون عمر باید سر از خاک برآورد و ببیند دشمنی ها و کارشکنی هایی که در حق علی روا داشته در طول چهارده قرن با شدت هر چه بیشتر در حال جریان است و بفهمد کسی جز او عامل اصلی و زمینه ساز ابدی و آغازگر عملی آن نبوده است.

و بالاخره چه کسی عنوان مولویت علی(علیه السلام) را به بازی گرفت و حریم مولویت او را درهم شکست که منتهی به بیست و پنج سال خانه نشینی علی(علیه السلام) گردید؟ و از آن پس در طول حدود چهارده قرن گذشته عنوان مولویت علی(علیه السلام) در بین اکثریت مسلمانان به دست فراموشی سپرده شد و این همه اختلاف زبان بخش بین شیعه و سنی به بار آورد؟.

---

۷۲- در بحر مناقب: ص ۴۳، نسخه مخطوط موجود در کتابخانه آیت الله مرعشی (ملحقات احقاق الحق: ج ۶ ص ۴۶۸ و ۴۶۹)، ارجح المطالب امرتسری: ص ۴۲۵، چاپ لاهور، به نقل از طریق ابن مغازی با کمی اختلاف.

## فضائل امیر مؤمنان علی(علیه السلام) از زبان ابابکر

### برکناری ابوبکر و نصب علی بن ابی طالب(علیه السلام)

#### برای ابلاغ برائت از مشرکین

امام احمد حنبل و دیگر اعلام محدثین و تاریخ نگاران سنی، از ابوبکر نقل نموده اند که: پیامبر اکرم(صلی الله علیه وآله وسلم) نخست او را برای رفتن به مکه و شرکت در مراسم حج و ابلاغ تعدادی از آیات سوره توبه - مبنی بر برائت و بیزاری خدا و رسولش از مشرکین و ممنوعیت آنان، از شرکت در مراسم حج و طواف کعبه مقدسه، عریان و برهنه و دیگر دستوراتی که در مصادر مربوطه به تفصیل ذکر شده - مأمور فرمود.

آنگاه پس از سه روز از رفتن ابوبکر به سمت مکه برای انجام این مأموریت، حضرتش علی(علیه السلام) را مأمور رفتن به سمت مکه و برگرداندن ابوبکر و انجام این ابلاغ های سرنوشت ساز فرمود.

و چون ابوبکر برگشت و به خدمت پیامبر(صلی الله علیه وآله وسلم) رسید از روی ناراحتی و در حال گریه از علت این عزل و نصب سؤال کرد.

پیغمبر خدا(صلی الله علیه وآله وسلم) فرمود:

«امرت أن لا يبلغها إلا أنا أو رجلٌ مني».(۲۳)

«به من امر شد که این مأموریت را کسی جز من یا مردی از بستگان من انجام ندهد».

به عبارت دیگر : «من خودم انجام دهم یا کسی از من باشد»

به شرحی که علامه امینی نوشته اند، حداقل تعداد ۷۳ نفر از علما و مفسرین و تاریخ نگاران سنی ماجرای این عزل و نصب را نقل و ثبت نموده اند. اضافه بر تعداد زیادی از دیگر علما و مؤلفین سنی که در ملحقات احقاق الحق معرفی شده اند.

همچنانکه غیر از ابوبکر دوازده نفر از بزرگان صحابه آن را روایت کرده اند. و به اعتراف خود ابوبکر وی از یک مأموریت سرنوشت ساز اسلامی و افتخار آمیز از طرف پیامبر اکرم(صلی الله علیه وآله وسلم) به امر الهی کنار گذاشته شد، و انجام آن به امیرمؤمنان علی(علیه السلام) واگذار شد، و علی(علیه السلام) هم به بهترین وجه آن را انجام داد.(۲۴) ففداه روحی و ارواح من یعزّ علیّ.

### هدف از واقعه غدیر

بنا به روایت یکصد و ده نفر از بزرگان صحابه پیغمبر(صلی الله علیه وآله وسلم) و هشتاد و چهار نفر از تابعین (طبقه بعد از صحابه).

و نقل حداقل چهار صد نفر از اعلام حدیثی، تفسیری، تاریخی، رجالی و دیگر شخصیت های علمی و ادبی معتبر اهل تسنن(۲۵)، و اختصاص ۱۸۴ جلد کتاب و رساله به زبان های مختلف عربی، فارسی، اردو، انگلیسی درباره واقعه «غدیر» که اکثراً چاپ و منتشر گردیده و گاهی برای پنجمین بار چاپ شده،(۲۶)

پیامبر اکرم(صلی الله علیه وآله وسلم) هنگام برگشتن از حجه الوداع در سال دهم هجری، به منظور اكمال دین (که در امر سرنوشت ساز تعیین خلیفه بعد از خود و رهبری مسلمانان خلاصه می شد) دستور داد که مسلمانان در آن موضع فرود آیند. به فرمان حضرت، آن دسته از کاروان ها که گذشته بودند برگشتند و آنان که هنوز به آن جا نرسیده بودند، رسیدند. و بالاخره تجمع و گردهمایی حدود یکصد و بیست هزار نفر از حجاج مناطق مختلف در گرمای شدید نمیزور حجاز و در روی ریگ های داغ بیابان تشکیل شد. به فرمان پیامبر(صلی الله علیه وآله وسلم) منبری از چهار شترها فراهم کردند تا آن حضرت به هنگام خطبه بر همه حاضران مشرف باشند.

آنگاه بر فراز منبر ایستادند و امیرمؤمنان علی(علیه السلام) را فراخواندند و خطبه مفصلی که شامل جمله:

«من كنت مولاه فهذا عليّ مولاه، اللهمّ وال من والاه و عاد من عاداه و انصر من نصره و اخذل من خذله...»

ایراد فرمودند و علی(علیه السلام) را همانند خود به عنوان مولی و صاحب اختیار و واجب الطاعه و خلیفه بعد از خود معرفی و اعلام فرمود.

و به خاطر پیشگیری از شیطنت و شبهه افکنی منافقان و دشمنان درباره «مولی» و خلیفه معرفی شده، علی(علیه السلام) را بر سر دست بالا برد و به حاضرین نشان داد، آنگاه در حق موالیان علی(علیه السلام) و یاری کنندگان او دعا کرد و در حق دشمنان و خوار کنندگان نشان نفرین.

سپس از حاضران در صحنه خواست یک یک آن ها با علی(علیه السلام) دست بیعت دهند، تا از طریق «بیعت» اعلام تسلیم و تن دادن به خلافت او کرده باشند، و این کار از ظهر تا غروب به طول انجامید، و حتی زوجات پیغمبر که همراه آن حضرت



وحاضر در صحنه بودند و دیگر زن‌ها با زدن دست در طشت آبی که بر در خیمه ای نهاده شده و دست علی از داخل خیمه در آن قرار داشت مراسم بیعت را انجام دادند و همه ملتزم به پیروی و اطاعت از امیرمؤمنان علی(علیه السلام) شدند.

### حدیث «من کنت مولا» از زبان ابوبکر

اکنون در رابطه با موضوع اصلی کتاب حاضر - که در اعترافات خلفا درباره علی(علیه السلام) خلاصه می شود - توجه خوانندگان ارجمند را به دو نکته مهم جلب می کنیم، تا سیه روی شود هر که در او غش باشد.

اول آنکه: عده زیادی از اعلام حدیثی و بزرگان مورّخین سنّی که حدیث غدیر را نقل کرده یا رساله و کتاب اختصاصی درباره آن نوشته اند قبل از همه ابوبکر و عمر و عثمان را به عنوان راوی حدیث غدیر و مخصوصاً جمله «من کنت مولا فعلى مولا» معرفی و از آنها نام برده اند.

دوم آنکه: حداقل حدود شصت نفر از علما و محدّثین و تاریخ نگاران نقل کرده اند که: پس از انجام مراسم غدیر از ناحیه پیغمبر و اعلام مقام مولویت علی و دستور الزامی حضرتش مبنی بر بیعت با علی، ابوبکر و عمر با ایراد کلمه «بَخَّ بَخَّ لک یا علی» یا کلمه «أصبحت و امسیت مولی کلّ مؤمن و...» به علی تبریک و تهنیت گفتند.

اما کسانی که واقعه غدیر و حدیث «من کنت مولا» را از ابوبکر نقل کرده اند، عبارتند از:

۱ - حافظ ابن عقده (متوفای ۳۳۳ ق) در کتاب «حدیث الولاية» - یکصد و پنج نفر از صحابه ناقل حدیث غدیر خم را با اسم و رسم و هجده نفر، بدون ذکر نام و مشخصات معرفی می کند و نخستین کسی را که به عنوان راوی و ناقل حدیث «من کنت مولا فعلى مولا» معرفی و از وی نامبرده، ابوبکر بن ابی قحافه تیمی (متوفای ۱۳ ق) است. (۲۷)

۲ - ابوبکر جعابی (متوفای بعد ۳۵۶) در «نخب المناقب» - یکصد و بیست و پنج نفر راوی حدیث غدیر را معرفی و ابوبکر را یکی از راویان حدیث غدیر خم دانسته و از وی نام برده است. (۲۸)

۳ - منصور لائی (آبی) رازی (از اعلام قرن پنجم) در کتاب «حدیث الغدير» راویان حدیث را که به ترتیب حروف نوشته و ابوبکر را از جمله راویان «من کنت مولا» ذکر نموده است. (۲۹)

۴ - علامه ابن مغازلی شافعی (متوفای ۴۸۴) می نویسد حدود یکصد نفر از جمله عشره مبشره - ابوبکر، عمر، عثمان، طلحه، زبیر... - آن را نقل کرده اند و حدیث ثابتی باشد که هیچ علت و نقطه ضعفی برای آن سراغ ندارم و علی یگانه کسی است که بدین فضیلت نائل گردیده است. (۳۰)

۵ - شمس الدّین جزری شافعی در «اسنی المطالب» ص ۳ و در «اسمی المناقب فی تهذیب اسنی المطالب» ص ۲۵.

۶ - علامه مورخ زینی دحلان از ابوبکر نقل نموده و او از پیامبر(صلی الله علیه وآله وسلم) که فرمود:

«من کنت مولا فعلى مولا، اللهمّ وال من والاه، وعاد من عاداه، واحب من احبه، و ابغض من ابغضه، و انصر من نصره، و اخذل من خذله، و ادر الحقّ معه حیث دار». (۳۱)

هر کس که من مولای او هستم، پس علی(علیه السلام) هم مولای اوست. بارالها موالات فرما نسبت به هر کس که با او موالات نماید و دشمن بدار هر که را که با او دشمنی ورزد، و دوست بدار کسی را که او را دوست دارد، و مبعوض بدار کسی را



که با او بغض و کینه نشان دهد، و یاری فرما کسی را که یاریش کند و خوار فرما کسی که او را خوار نماید و بگردان حق را با علی(علیه السلام) به هر سمتی که او بگردد.

و اما درباره موضوع تبریک و تهنیت گویی ابوبکر و عمر، مراجعه شود به بخش دوم کتاب.

### خلقت فرشتگان از نور صورت علی(علیه السلام)

خطیب خوارزمی با ذکر سند از عثمان بن عفان نقل نموده و او از عمر بن خطاب و او از ابوبکر بن ابی قحافه که گفت: شنیدم رسول خدا(صلی الله علیه وآله وسلم) می فرماید:

«ان الله خلق من نور وجه علی بن ابی طالب ملائکه یسبحون و یقذسون و یکتبون ثواب ذلک لمحبیّه و محبی ولده».(۳۲)

همانا خدا از نور صورت علی بن ابی طالب(علیهما السلام) فرشتگانی آفرید که (خداوند را) تسبیح گویند و تقدیس نمایند و ثواب آن را برای دوستان علی و دوستان فرزندانش می نویسند.

خوارزمی نیز به سند دیگر از عثمان بن عفان نقل نموده و او از عمر که گفت:

«ان الله خلق ملائکه من نور وجه علی بن ابی طالب».(۳۳)

همانا خداوند فرشتگانی را از نور صورت علی بن ابی طالب(علیهما السلام) خلق نمود.

و بعید نیست همان حدیث اول باشد ولی در ضبط آن خلط عمدی یا سهوی شده باشد.

### فریاد درخت خرما به وصایت علی(علیه السلام)

علامه عینی حنفی با ذکر سند نقل کرده است که ابوبکر گفت:

رسول خدا (گویا هنگامی که ندایی از درخت خرمایی به گوش حضرتش رسید) فرمود: آیا می دانید نخله (صیحانی) چه گفت؟

ما گفتیم: خدا و رسولش بدان آگاهتر باشند.

پیامبر(صلی الله علیه وآله وسلم) فرمود:

صاحت: «هذا محمد رسول الله، و وصیّه علی بن ابی طالب».(۳۴)

درخت نخله صیحانی فریاد زد: «این محمد رسول الله و وصیّش علی بن ابی طالب است».

### بهترین کسی که خورشید بر او تابیده

حافظ ابن حجر عسقلانی از ابوالاسود دؤلی نقل نموده که گفت: شنیدم ابوبکر صدیق می گوید:

ایّها النّاس، علیکم بعلی بن ابی طالب، فانی سمعت رسول الله(صلی الله علیه وآله وسلم)، یقول: علیّ خیر من طلعت علیه الشّمس و غربت بعدی.(۳۵)

ای مردم، بر شما باد به علی بن ابی طالب(علیهما السلام)، پس همانا که من شنیدم رسول خدا(صلی الله علیه وآله وسلم) می

فرماید: علی(علیه السلام) بعد از من بهترین کسی باشد که خورشید بر او تابیده و غروب نموده.



علی(علیه السلام) نزد پیامبر(صلی الله علیه وآله وسلم) همانند پیامبر باشد نزد خدا

محب الدین طبری و دیگران از ابن عباس روایت نموده که ابوبکر و علی(علیه السلام) به قصد زیارت پیامبر(صلی الله علیه وآله وسلم) خواستند وارد در محل قبر شوند، پس علی(علیه السلام) از ابوبکر خواست او اول وارد گردد، اما ابوبکر گفت:

ما أتقدم رجلاً سمعت رسول الله(صلی الله علیه وآله وسلم) يقول: «علیّ منی کمزلتی (بمنزلی خ) من ربّی». (۳۶)

من پیشی نمی گیرم بر مردی که شنیدم رسول خدا(صلی الله علیه وآله وسلم) درباره اش فرمود: «منزلت علی(علیه السلام) نسبت به من، همانند منزلت من باشد نسبت به پرودگارم».

یعنی همان محبوبیت و احترامی که من در پیشگاه الهی دارم علی(علیه السلام) هم در نزد من دارد.

و علامه حریفیش حدیث را بدین عبارت آورده است:

قال ابوبکر: انا لا اتقدم علی رجل قال فی حقّه رسول الله(صلی الله علیه وآله) و سلّم: انّ علیاً یجییء یوم القیامه و معه اولاده و زوجته علی مراکب من البدن.

فیقول اهل القیامه: ای نبیّ هذا؟

فینادی مناد: هذا حبیب الله، هذا علی بن ابی طالب. (۳۷)

ابوبکر گفت: من پیشی نمی گیرم بر مردی که رسول خدا(صلی الله علیه وآله وسلم) در حقش فرمود: همانا علی در روز قیامت بیاید در حالی که فرزندان و زوجه اش همه همراه او سوار بر شتران (بهشتی) باشند.

پس اهل قیامت گویند: این کدام پیامبر است (که با این عظمت و تشریفات وارد قیامت شده) ؟

پس منادی ندا می دهد: این حبیب خدا، این علی بن ابی طالب(علیهما السلام) است.

### فقط به اذن علی(علیه السلام)

محب الدین طبری (به نقل از الموافقه ابن سمان) از قیس بن حازم روایت نموده که گفت: ابوبکر به علی برخورد و چون او را دید تبسم نمود، پس علی(علیه السلام) گفت: از چه رو تبسم نمودی و لبخند زدی؟

ابوبکر گفت:

سمعت رسول الله(صلی الله علیه وآله وسلم)، يقول: «لا یجوز احد الصراط الاّ من کتب له علیّ الجواز». (۳۸)

شنیدم رسول خدا(صلی الله علیه وآله وسلم) می فرماید: احدی از پل صراط عبور نمی کند، مگر کسی که علی(علیه السلام) برای او جواز عبور نویسد.

و خطیب بغدادی با ذکر سند از انس بن مالک آورده است که ابوبکر به هنگام وفات گفت: شنیدم رسول خدا(صلی الله علیه وآله وسلم) می فرماید:

انّ علی الصّراط لعقبه لایجوزها احد الاّ بجواز من علی بن ابی طالب. (۳۹)



همانا بر پل صراط گردنه ای باشد که احدی از آن عبور نکند مگر با جواز عبور از علی بن ابی طالب (علیهما السلام).

اکنون این سؤال مطرح است: کسی که برای تصدی امر خلافت و گرفتن بیعت از علی (علیه السلام) به اعتراف خودش می گوید:

«لیتني لم أكشف بيت فاطمه و لو اعلن عليّ الحرب» (۴۰)

و راضی به آتش زدن در خانه و کشتن جگر گوشه فاطمه (علیها السلام) حضرت محسن بن علی (علیهما السلام) بود، چگونه می تواند جواز عبور از پل صراط را از امیرمؤمنان علی (علیه السلام) دریافت کند؟ نمی دانم کسی که فاطمه زهرا (علیها السلام) در هر نمازی او را نفرین می کرد (۴۱) چگونه می تواند جانشین و خلیفه رسول خدا به حساب آید؟

### نظر به صورت علی (علیه السلام)

ابن مغازلی و دیگران با ذکر سند از عایشه نقل کرده اند که گفت:

دیدم (پدرم) ابوبکر زیاد به چهره علی (علیه السلام) نگاه می کند، پس گفتم: ای پدر! از چه رو می بینم زیاد به صورت علی نگاه می کنی؟

گفت: دخترم! شنیدم رسول خدا (صلی الله علیه وآله وسلم) می فرمود: «النَّظَرُ إِلَى وَجْهِ عَلِيٍّ عِبَادَةٌ» (۴۲)؛ همانا که نگاه به صورت علی (علیه السلام) عبادت است.

برابری عدالت علی (علیه السلام) با پیامبر (صلی الله علیه وآله وسلم)

ابن عساکر دمشقی و دیگران از حبشی بن جناده نقل کرده اند که:

نزد ابوبکر نشسته بودم پس رو به حاضرین نمود و گفت: کیست که از ناحیه پیغمبر به او وعده داده شده؟

مردی برخاست و گفت: ای خلیفه رسول الله، پیامبر به من وعده سه مشّت خرما داده.

ابوبکر گفت: بفرستید به دنبال علی، و چون حضرتش حاضر شد گفت: ای ابوالحسن، این مرد می گوید رسول خدا (صلی الله علیه وآله وسلم) به وی وعده سه مشّت خرما داده، پس آن را به او بده.

آنگاه علی (علیه السلام) سه مشّت خرما به آن شخص داد، ابوبکر گفت: هر یک از سه مشّت خرما را بشمارید. چون شمردند هر مشّت بدون کم و زیاد شصت دانه بود.

پس ابوبکر گفت: صدق الله و رسوله، قال لی رسول الله لیلہ الهجرة - ونحن خارجون من الغار نريد المدينة - یا ابابکر کفّی و کفّ علیّ فی العدل سواء. (۴۳)

راست گفت خدا و رسولش، رسول خدا در شب هجرت که از غار بیرون آمده، به سمت مدینه می رفتیم فرمود: ای ابوبکر کفّ عدالت من و علی در عدل مساوی است - که علی سه مشّت خرما را بدون شمردن به او داد و هر مشتی بدون کم و زیاد شصت دانه بود -

و در بعضی روایات کلمه «فی العدد» بجای «فی العدل» آمده.



حدیثی دیگر در عدالت امیرمؤمنان(علیه السلام) و پیامبر(صلی الله علیه وآله وسلم)

خطیب بغدادی به نقل از انس بن مالک از عمر بن خطاب از ابوبکر از ابوهیره آورده است که گفت: بر پیامبر(صلی الله علیه وآله وسلم) وارد شدم در حالی که مقداری خرما مقابل آن حضرت بود. پس سلام کردم و بعد از جواب سلام مشتیی از آن را به من داد، و چون شمردم هفتاد و سه دانه بود.

آنگاه از نزد پیامبر(صلی الله علیه وآله وسلم) به سراغ علی(علیه السلام) رفتم و در نزد ایشان هم مقداری خرما بود و او هم بعد از اینکه سلام کردم، و جواب داد مشتیی از آن خرماها را به من داد و چون آن ها را شمردم بدون کم و زیاد هفتاد و سه دانه بود، پس من با تعجب زیاد از برابری خرماهای اعطایی به خدمت پیامبر(صلی الله علیه وآله وسلم) رفتم و ماجرای برابری خرماهای آن حضرت علی را که مایه تعجب من شده بود گزارش دادم.

پیامبر(صلی الله علیه وآله وسلم) تبسم نمود و فرمود:

یا أباهریره أما علمت أن یدی و ید علی بن ابی طالب فی العدل سواء؟(۴۴)

ای ابوهیره! مگر نمی دانی که دست من و دست علی بن ابی طالب(علیهما السلام) در عدل یکسان است؟!

### اولین بیعت کننده

ابن عساکر از طریق ابوالحسن دار قطنی از ابورافع صحابی معروف نقل نموده که گفت:

بعد از ماجرای بیعت مردم با ابوبکر نشسته بودم، پس شنیدم ابوبکر به عباس می گوید: تو را به خدا سوگند می دهم آیا می دانی رسول خدا(صلی الله علیه وآله وسلم) بنی عبدالمطلب و فرزندان را بدون قریش جمع کرد و تو هم در میان آن ها بودی، آنگاه فرمود:

یا بنی عبد المطلب، انه لم یبعث الله نبیاً الا جعل له من اهلہ اخاً و وزیراً و وصیاً و خلیفه فی اهلہ، فمن یقوم منکم بیایعنی علی أن یکون اخی و وزیر و وصی و خلیفتی فی اهلی؟

فلم یقم منکم احد.

فقال: یا بنی عبد المطلب، کونوا فی الاسلام رؤسا و لاتکونوا اذئاباً، و الله لیقومن قائمکم او لتکونن فی غیرکم، ثم لتندمن!

فقام علی من بینکم فبیاعه علی ما شرط له و دعاه الیه، اتعلم هذا له من رسول الله(صلی الله علیه وآله وسلم)؟ قال: نعم.(۴۵)

ای فرزندان عبدالمطلب! به درستی که خداوند هیچ پیغمبری را مبعوث نکرد مگر آن که برای او از اهل خودش برادر و وزیر و وصی و جانشینی در بین اهلش مقرر نمود، پس اکنون چه کسی از شما بپا خیزد و با من بیعت کند تا اینکه برادر، وزیر، وصی و خلیفه من در بین اهل من باشد؟

پس احدی از جا برنخواست.

سپس فرمود: ای بنی عبد المطلب! در (راستای برقراری) اسلام رؤسا و سرنوشت سازان باشید نه طفیلی و دنباله رو دیگران، به خدا سوگند یا قیام کننده شما بپا خیزد، یا شما در تحت فرمان غیر خود خواهید بود، و آن وقت است که پشیمان خواهید شد.



پس علی(علیه السلام) از بین شماها برخاست و حضرتش براساس آنچه پیشنهاد و برای وی شرط کرده بود با وی بیعت کرد، و او را به سوی خود فراخواند (یعنی تو دست همکاری به پیامبر ندادی، بلکه علی(علیه السلام) قبول دعوت و همکاری نمود و بدین ترتیب او نسبت به ارث آن حضرت ذی حق و شایسته و مقدم بر تو است) اکنون بگو بدانم آیا این موضوع را از ناحیه پیامبر(صلی الله علیه و آله وسلم) برای او عملی و رسمی می دانی؟

عبّاس گفت: آری.

محمّد بن جریر طبری نیز با ذکر سند از صحابی جلیل القدر ابورافع نقل نموده که گفت: در حالی که نزد ابوبکر بودم علی و عباس (عموی پیامبر(صلی الله علیه و آله وسلم)) وارد شدند، و عبّاس گفت: من عموی رسول الله و وارث او هستم و علی(علیه السلام) بین من و ترکه او حائل و مانع گردیده.

پس ابوبکر گفت: ای عبّاس کجا بودی هنگامی که پیامبر(صلی الله علیه و آله وسلم) بنی عبد المطلب را که تو یکی از آن ها بودی جمع کرد و فرمود:

ایکم یوازرنی و یكون خلیفتی و وصیی فی اهلی و ینجز عدتی و یقضی دینی؟

کدام یک از شما با من همکاری می کند که خلیفه و وصی من در بین اهلم باشد و وعده مرا عملی سازد، و دین مرا ادا نماید؟...

پس عبّاس گفت: حال که چنین بود تو از چه رو بر علی مقدّم شدی و بر او امارت و فرماندهی نمودی؟!

ابوبکر (که با این گفتگو محکوم و عاجز از جواب شد) گفت: آیا نیرنگ می کنی ای بنی عبد المطلب؟! (۴۶)

یعنی شما دو نفر با طرح دعوی ساختگی و اختلاف بر سر ارث پیامبر خواسته اید مرا وادار به اقرار بر تقدّم علی در امر خلافت کنید و مرا با سخن خودم محکوم نمایید!

توضیح: ابن عساکر مقدمه حدیث را که بیانگر مراجعه علی و عبّاس بر سر ارث پیامبر(صلی الله علیه و آله وسلم) به ابوبکر است ساقط نموده.

همچنانکه اعتراض عبّاس را به ابوبکر بر مبنای قول خود ابوبکر در امر خلافت علی(علیه السلام) از جانب پیامبر(صلی الله علیه و آله وسلم) از ذیل داستان حذف و تحریف کرده، اما در عین حال همین بخش از روایت بیانگر واقعیّتی است در تثبیت مقام خلافت بلافصل علی(علیه السلام) و اولیّت آن حضرت در پذیرش اسلام. و به طور خلاصه ارزنده ترین اعتراف ابوبکر است در مقدّم بودن علی(علیه السلام) در اسلام و اعلام همکاری او با پیامبر اکرم و متقابلاً اعلام واگذاری مقام اخوت، وزارت، وصایت و خلافت از طرف پیامبر(صلی الله علیه و آله وسلم) به علی(علیه السلام).

## نشانه حلال زادگی

محبّ الدین طبری و دیگر علمای سنی از ابوبکر نقل کرده اند که گفت:

دیدم رسول خدا(صلی الله علیه و آله وسلم) خیمه ای برافراشته و بر قوسی عربی تکیه نموده و علی و فاطمه و حسن و حسین در داخل خیمه بودند که فرمود:

یا معشر المسلمین، انا سلم لمن سالم اهل الخیمه، حرب لمن حاربهم، و ولی لمن والاهم، لایحبّهم الاّ سعید الجدّ طیب المولد، و لایبغضهم الاّ شقیّ الجدّ ردیء الولاده. (۴۷)

ای گروه مسلمانان من با کسی که با اهل خیمه سازگار باشد، سازگارم و با جنگجوی با آن ها جنگجویم و با دوستداران ایشان دوستم، آن ها را دوست ندارد مگر حلال زاده و دشمن ندارد مگر حرامزاده.

و در روایت خوارزمی با این اضافه نقل شده است: پس مردی به زید (که راوی حدیث از ابوبکر بود) گفت: ای زید تو خود شنیدی که ابوبکر چنین گفت؟

زید گفت: آری به خدای کعبه قسم.

---

۲۳- مسند احمد: ج ۱ ص ۳ ح ۴. ابن خزیمه، ابوابانه و دار قنطی (به نقل کنز العمال). کفایه الطالب، گنجی شافعی: باب ۶۳ ص ۲۵۴، به نقل از احمد حنبل و حافظ ابونعیم و ابن عساکر، تاریخ ابن کثیر: ج ۷، ص ۳۵۷ و ۳۵۸، البیان و التعریف، سید ابراهیم حسین حنفی دمشقی (متوفای ۱۱۲۰) ج ۱، ص ۱۶۸ چاپ حلب به نقل از احمد حنبل، ابن خزیمه، ابوابانه و افراد دارقنطی.

۲۴ - جهت آگاهی بر تفصیل موضوع بحث و مصادر فراوان آن مراجعه شود به الغدیر: ج ۲ ص ۳۳۸ - ۳۵۰، فهرست ملحقات احقاق الحق: ص ۱۷.

۲۵ - جهت آگاهی دقیق و مفصل بر اسامی ناقلین و آدرس نقلیات صحابه و تابعین و سیصد و شصت نفر از علما و معرفی ۲۶ جلد کتاب ویژه غدیر مراجعه شود به الغدیر علامه امینی، ج ۱، ص ۱۴ تا ۱۵۸، و احقاق الحق و ملحقات آن: ج ۲ ص ۴۱۵ تا ۵۰۱ و دیگر مجلدات - به شرح فهرست آن - که بیانگر معرفی ناقلین و مدارک اضافه بر ۳۶۰ نفر فوق است تا برسد به حدود ۴۰۰ نفر.

۲۶ - الغدیر علامه محقق طباطبایی: ص ۲۳ - ۲۳۳ شامل معرفی ۱۸۴ جلد کتاب و رساله اختصاصی درباره غدیر خم چاپ بیروت.

۲۷ - به نقل اسد الغابه ابن اثیر: ۲/۲۷۴، اصابه ابن حجر: ۲/۳۸۲، طرائف ابن طائوس: ص ۱۴۰.

۲۸ - به نقل مناقب سروی ۳/۲۵ و بحار الانوار علامه مجلسی ۳۷/۱۵۷ به واسطه صاحب بن عباد، و ۷۸ نفر صحابی ناقل حدیث از جمله ابوبکر، عمر، عثمان، علی، طلحه و زبیر.

۲۹ - به نقل مناقب سروی: ۳/۲۵ و الغدیر علامه امینی: ۱/۱۷ و ۵۳ و ۱۵۵. و جهت آگاهی بر مشخصات سه مصدر فوق رجوع شود به الغدیر علامه طباطبایی ص ۸۱.

۳۰- مناقب: ص ۲۷.

۳۱- فتح المبین فی فضائل الخلفاء الراشدين، چاپ حاشیه سیره النبویه، ج ۲ ص ۱۶۱ و ۱۶۲.

۳۲- مقتل الحسين: ص ۹۷.

۳۳- مناقب خوارزمی، اواخر فصل نوزدهم، ص ۲۳۶.

۳۴- مناقب علی: ج ۱ ص ۱۵، اعلم پریس.



۳۵- لسان المیزان: ۹۱/۶، مناقب سیدنا علی، عینی: ص ۱۵.

۳۶- ذخائر العقبی: ص ۶۴ به روایت از «الموافق» ابن سمان، ریاض النضره: ج ۲، ص ۱۰۶ و ۲۰۳، صواعق المحرقه، ابن حجر: ص ۱۰۶، توضیح الدلائل، سید احمد حسینی شیرازی شافعی: ص ۲۳۹ مخطوط کتابخانه ملی فارس، وسیله النجاه محمد مبین فرنگی محلی هندی: ص ۱۳۴، وسیله المآل احمد بن باکثیر حضرمی: ص ۱۱۳، نسخه عکسی از مخطوط ظاهره به شام، مناقب العشره نقشبندی: ص ۱۲ مخطوط (ملحقات احقاق: ۱۹۴/۱۷)، روض الازهر مولوی کاظمی مشهور به قلندر هندی: ص ۹۷، مناقب سیدنا علی، عینی: ص ۳۹، ارجح المطالب آمرتسری: ص ۴۶۸.

۳۷- روض الفائق فی المواعظ والرفائق، شعیب بن عبد الله معروف به حریفیش، ص ۳۸۹ (ملحقات احقاق: ۴۳۹/۱۵).

۳۸- ذخائر العقبی: ص ۷۱، به نقل از موافقه حافظ ابن سمان، ریاض النضره: ۱۲۲/۲ و ۲۰۳، چاپ بیروت و ۱۷۳ و ۱۷۴ و ۲۴۴ چاپ مصر، به نقل از اربعین حاکمی، صواعق المحرقه ابن حجر، آخر ص ۷۵، به نقل از سماک (عبد بن احمد هروی)، مطالب العالیه ابن حجر عسقلانی، به نقل از موافقه ابن سمان (ینایع الموده: باب ۷۰ ص ۵۰۳)، مناقب المرتضویه کشفی ترمذی: ص ۹۱، به نقل از سنن دار قطنی وفصل الخطاب و صواعق المحرقه، اسعاف الراغبین ابن صبان مصری: ص ۱۷۹، الروض الاظهر سید شاه تقی: ص ۹۷، وسیله النجاه محمد مبین هندی فرنگی محلی حنفی: ص ۱۳۵، وسیله المآل حضرمی: ص ۱۲۲ مخطوط، مناقب العشره نقشبندی: ص ۱۷ مخطوط (ملحقات احقاق الحق: ۱۶۱/۱۷)، ینایع الموده قندوزی: ص ۲۰۷ و ۲۸۵ و ۴۱۹ چاپ اسلامبول و ص ۲۴۵ و ۳۴۲ و ۵۰۳ چاپ نجف به نقل از صواعق الحرقه ابن حجر، فتح المبین زینی دحلان، چاپ حاشیه سیره النوبیه ۱۶۱/۲، به نقل از ابن سماک، ارجح المطالب آمرتسری: ص ۵۵۰ - از طریق ابن مغازلی - چاپ نجف، مناقب علی بن ابی طالب عینی مصری: ص ۴۵.

۳۹ - تاریخ بغداد: ۳۵۷/۱۰.

توضیحاً خطیب این حدیث را - با اضافاتی که خود بیانگر ساختگی بودن آنهاست - نقل کرده و در پایان گوید: این حدیث ساخته قصه سرایان باشد... ولی با توجه به حدیث قبل که بدون اضافات جعلی و با سند دیگر و مدارک فراوان به نظر رسید و بیانگر راست بودن فراز فوق می باشد آن را در اینجا آوردیم.

همچنان که علامه محب الدین طبری روایت مشابه حدیث فوق در ریاض النظره (۱۷۲/۲) از امام امیر مؤمنان نقل کرده است.

۴۰ - ای کاش به خانه فاطمه تجاوز نکرده بودم، هر چند علیه من اعلان جنگ می نمود.

جهت بررسی متن کامل اعتراف ابوبکر رجوع شود به:

الاموال ابوعبید: ص ۱۹۴ به طور اشاره و در چاپ دیگر ص ۱۳۱، الامامه والسیاسه ابن قتیبه دینوری: ۲۴/۱، الکامل ابوالعباس میرد، - به نقل ابن ابی الحدید - تاریخ ابن واضح یعقوبی: ۱۱۵/۳، تاریخ طبری ضمن حوادث سنه ۱۳: ج ۲ ص ۶۱۹ چاپ دار المعارف مصر، السقیفه وفدک ابوبکر احمد بن عبد العزیز جوهری - به نقل ابن ابی الحدید - عقد الفرید احمد بن عبد ربه اندلسی: ۶۸/۳ و در چاپ دیگر مصر: ۲۶۸/۴، مروج الذهب مسعودی: ۴۱۴/۱، معجم کبیر طبرانی: ۶۲/۱ شماره حدیث ۴۳، تاریخ دمشق ابن عساکر - به نقل کنز العمال - شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید: ج ۲ ص ۴۶ و ۴۷ و ۵۱/۶ و ۲۴/۲۰، میزان الاعتدال ذهبی: ۱۰۹/۳ ذیل نام علوان بن داود، تاریخ الاسلام ذهبی: ۳۸۸/۱، لسان المیزان ابن حجر عسقلانی: ۱۸۹/۴، کنز العمال متقی هندی: ۶۳۱/۵ - به نقل از اموال ابوعبید، ضعفاء عقلی، فضائل الصحابه خیمه بن سلیمان طرابلسی، معجم کبیر طبرانی، تاریخ دمشق ابن عساکر، مسند سعید بن منصور و تأیید آن - منتخب کنز العمال - حاشیه مسند احمد حنبل: ۱۷۱/۳ - .

۴۲- مناقب علی بن ابی طالب: ص ۲۱۰ با دو سند به شماره های ۲۵۲ و ۲۵۳، الجواله العلم ابوبکر احمد بن مروان دینوری: ص ۵۱۴ چاپ معهد علوم عربی فرانکفورت، مناقب خطیب خوارزمی: فصل ۲۳ ص ۲۶۱، تاریخ دمشق ابن عساکر - بخش امام علی (علیه السلام) - ۳۹۱/۲، ۳۹۳ با دو سند، مسلسلات ابوالفرج ابن جوزی، ورق ۱۷ شماره ۳۱ مخطوط (پاورقی تاریخ ابن عساکر: ۳۹۱/۲)، نهاییه العقول فخر الدین رازی، به نقل ملحقات احقاق الحق: ۱۱۰/۷، به لفظ «النظر الی علی عبادہ وجواز علی الصراط»، ریاض النظره محب طبری: ج ۲ ص ۱۷۲ و ۱۷۳ چاپ بیروت و ۲۱۹ چاپ مصر به نقل از موافقه ابن سمان و به مضمون دیگر به دو سند نقل از خجندی، ذخایر العقبی محب طبری: ص ۹۵، تاریخ دمشق، کفایه الطالب گنجی شافعی: باب ۳۴ ص ۱۶۱، به نقل از تاریخ دمشق ابن عساکر، سیر اعلام النبلاء ذهبی: ۵۴۲/۱۵، البدایه والنہایه ابن کثیر: ۳۵۸/۷، تاریخ الخلفاء سیوطی: ۹۶/۱ به نقل از ابن عساکر، مناقب المرتضویه مولی صالح ترمذی حنفی: ص ۸۳، صواعق المحرقه ابن حجر: ص ۱۰۶، لثالی المصنوعه سیوطی: ۱۷۷/۱، به نقل از تاریخ ابن نجار وتأیید صحت آن، التعقیبات سیوطی: ص ۵۷ چاپ نولکشور (ملحقات احقاق: ۱۰۹/۷)، فتح المبین ذینی دحلان: ۱۵۷ به نقل از ابن سمان، مناقب العشره نقشبندی: ص ۳۴ و ۳۶ مخطوط (ملحقات احقاق: ۱۵۲/۲۷)، مناقب سیدنا علی عینی: ص ۱۹ از طریق حاکم و ابن عساکر، وسیله المآل حصرمی: ص ۱۳۴، روض الازهر مولوی سید شاه تقی علی: ص ۹۷.

۴۳ - تاریخ بغداد: ۳۷/۵.

مناقب خوارزمی ، فصل ۱۹ ، ص ۲۱۱ چ نجف

مناقب ابن مغازلی ، ص ۱۲۹

تاریخ دمشق ابن عساکر ۴۳۸/۲ - ۴۳۹ شماره ۹۵۳

ریاض النظره طبری ۱۰۸/۲ با تعبیر «فی العدد» به جای فی العدل»

تاریخ الخلفاء سیوطی ۳۷/۱

موده القری همدانی ، موده ششم

کنز العمال متقی هندی ۱۵۳/۶۶ شماره ۲۵۳۹ ج روی

منتخب کنز العمال ، حاشیه مسند احمد ۱۳/۵

ینابیع الموده ، ص ۳۰۰ چ نجف و ۲۳۳ چ اسلامبول

مناقب السبعون همدانی - چاپ مندرج در ینابیع الموده ، ص ۲۲۷ - شماره ۱۷

سعد الشموس و الاقمار ، عبدالقادر وردیفی ص ۲۱۱ ، چ قاهره

ارجح المطالب آمرتسری ، ص ۴۵۶ از طریق ابن سمان

کوکب الدری محمد صالح حنفی ، ص ۱۲۲ چ پاکستان



۴۴ - تاریخ بغداد: ۷۶/۸، تاریخ دمشق ابن عساکر: ۴۳۸/۲ شماره ۹۵۹، کفایه الطالب گنجی شافعی: ص ۱۳۷، فرائد السمطين حموینی: ۵۰/۱، ذیل اللثالی سیوطی: ص ۵۶ چاپ لکهنو.

۴۵ - تاریخ دمشق: بخش امام علی: ۱۰۴/۱.

۴۶ - المسترشد: ص ۱۳۷،

تاریخ یعقوبی: ۱۴۹/۲ چاپ نجف و ۱۵۸ چاپ غری به طور اشاره ضمن داستان عمر و ابن عباس، نیز عقد الفرید: ۴۱۲/۲ چاپ افست هفت جلدی مصر به طور تحریف آمیز و خلط مبحث بدان اشاره نموده است.

۴۷ - ریاض النظره: ۴۸۹/۲ چاپ خانجی مصر و ص ۱۳۶ چاپ بیروت، مناقب خطیب خوارزمی: ص ۲۱۱ اواسط فصل ۱۹، مرآت المؤمنین ولی الله لکنهوی: ص ۸۴، الامام علی توفیق ابوعلم مصری: ص ۶۶ و در اهل البيت: ص ۸ و ۲۲۷، ارجح المطالب شیخ عبید الله آمرتسری حنفی: ص ۳۰۹.

## فضائل امیر مؤمنان علی (علیه السلام) از زبان عثمان

### نگاه به صورت علی (علیه السلام) عبادت است

ابن عساکر دمشقی با ذکر سند از یونس مولی و غلام رشید نقل نموده که گفت: من بالای سر مأمون ایستاده بودم و یحیی بن اکثم هم حضور داشت که سخن از فضائل علی به میان آمد.

مأمون گفت: از پدرم هارون شنیدم و او از مهدی و او از منصور و او از پدرش محمد و او از پدرش علی و او از پدرش ابن عباس که می گفت:

عثمان رجوع به علی کرد و علی متوجه شد عثمان به او خیره شده و نگاه عمیق می کند.

پس علی (علیه السلام) به عثمان گفت: از چه رو این گونه به من نگاه می کنی؟ ای عثمان!

عثمان پاسخ داد شنیدم رسول خدا (صلی الله علیه و آله) می فرمود:

«النَّظَرُ إِلَى (وجه) عَلِيٍّ عِبَادَةٌ» (۱۷۵)

نگاه به - صورت - علی عبادت است .

توضیح: زمخشری از ابن عربی نقل می کند هنگامی که علی ظاهر می شد مردم می گفتند: لا إله إلا الله، چقدر خدا این جوان را نورانی فرموده، چقدر به او علم داده و او را گرمای داشته و حلیم و بردبارش کرده و شجاعش نموده!

پس دیدن علی (علیه السلام) آدمی را به عبادت و ذکر خدا وادار می کرد و چه سعادت است این مقام. (۱۷۶)

---

(۱۷۵) تاریخ دمشق - بخش امام علی - ۳۹۲/۲ . تاریخ ابن کثیر، ۳۵۸/۷ . تاریخ الخلفاء سیوطی، ۹۶/۱ . التعقیبات سیوطی، ص ۵۷ ، چ نولکشور [ملحقات، ۱۰۹/۷] . لثالی مصنوعه سیوطی، ۱۷۷/۱ . مناقب سیدنا علی، عینی حنفی، ص ۱۹، به نقل از خطیب - گویا بغدادی مقصود است - .

(۱۷۶) الفائق، ذیل کلمه «نظر» . فیض القدير، ۲۹۹/۶ ذیل حدیث فوق .

### علی (علیه السلام) به داد عثمان رسید

احمد بن حنبل و دیگران نقل کرده اند که مردی بنام یحس و همسرش زنی بنام صفیه هر دو برده و از سهم الخمس اسرای جنگی بودند.



پس صفیه با مرد دیگری که او نیز از سهم الخمس اسیری و برده بود مرتکب زنا شد و پسری آورد، یحنس از یکسو و مرد زانی از سوی دیگر هر یک مدعی بودند نوزاد پسر از آن اوست، و چون کار به مشاجره انجامید برای داوری به نزد عثمان رفتند، ولی عثمان که نمی دانست چگونه بین آن دو قضاوت کند آنان را به امیر مؤمنان علی(علیه السلام) ارجاع داد.

امیر مؤمنان(علیه السلام) فرمود: قضاوت من در این ماجرا همچون قضاوت رسول خدا(صلی الله علیه وآله) باشد که مقرر نمود: «الولد للفراش و للعاهر الحجر».

فرزند از آن صاحب فراش (همبستر شرعی) است و زنا کار باید سنگسار شود، پس بچه را تحویل یحنس شوهر آن زن داد و آن مرد و زن زناکار را - چون برده بودند و برده از محکومیت به حکم زنا محصنه و سنگسار معاف است و حدش نیمی از حد زناکار آزاد می باشد - هر یک را پنجاه ضربه شلاق زد.

در صورتیکه عثمان با اشغال مسند خلافت نه از الحاق فرزند به فراش آگاهی داشت و نه از تفاوت حدّ آزاد و بنده.(۱۸۳)

---

(۱۸۳) مسند، ج ۱، ص ۱۰۴. تفسیر ابن کثیر، ۴۷۸/۱. کنز العمال متقی هندی، ۲۲۷/۳، چ قدیم، و ۱۹۸/۶ چ حلب .

### خلقت فرشتگان از نور صورت علی(علیه السلام)

به شرحی که در بخش اعترافات ابوبکر و عمر بنظر رسید خطیب خوارزمی حدیثی با ذکر سند از عثمان نقل نموده و او از عمر و عمر از ابوبکر و او از رسول خدا(صلی الله علیه وآله) که فرمود:

«إن الله خلق من نور وجه علي بن ابي طالب ملائكة...»(۱۷۴)

همانا که خدا از نور چهره علی بن ابی طالب فرشتگانی آفرید ... تا آخر حدیث که برای تفصیلش به صفحات گذشته مراجعه شود.

---

(۱۷۴) مقتل الحسین خوارزمی، ص ۹۷. و مناقب او، اواخر فصل نوزدهم، ص ۲۳۶.

### حدیث غدیر از زبان عثمان

به شرحی که درباره واقعه غدیر خم در بخش های روایی ابوبکر و عمر بن خطاب به نظر رسید، از جمله کسانی که در غدیر خم حضور داشته و همانند نامبردگان فوق شاهد واقعه غدیر بوده و حدیث «من كنت مولاة فعلى مولاة...» را شخصاً از پیامبر اکرم(صلی الله علیه وآله) شنیده و نقل کرده است عثمان بن عفان می باشد.



و کسانی که از عثمان حدیث فوق را نقل کرده اند عبارتند از:

ابن عقیله در کتاب الولایه (۱۷۷)

منصور آبی رازی در الغدیر (۱۷۸)

و ابن مغزیلی در مناقب (۱۷۹)

---

(۱۷۷ و ۸) الغدیر، ۵۳/۱. مناقب سروی، ۵۲۹/۱. و طرائف ابن طاوس، ص ۱۴۰.

(۱۷۹) ص ۲۷ شماره ۳۹.

توضیحاً نظر به طرح عقیدتی اهل تسنن درباره «عشره مبشره» که سومین آنها عثمان می باشد و طبق نوشته ابن مغزیلی، به نقل از «مسند نیشابور» ابو القاسم فضل بن محمد ایبوردی (متوفای ۵۱۸) مبنی بر بودن عشره مبشره از جمله یکصد نفری که حدیث غدیر (من کنت مولاة فعلى مولاة) را بلا واسطه از پیغمبر (صلی الله علیه و آله) نقل کرده اند - بدون شک عثمان هم یکی از راویان حدیث غدیر از رسول خدا بوده است.

(۱۸۰) احقاف، ۵/۴۶.

### باز هم امیر مؤمنان علی (علیه السلام) مدد می کند

احمد حنبل و دیگران آورده اند هنگامی که گروهی از صحابه، به مکه مشرف و در حال احرام بودند برخی از شکارچیان اطراف کبکی را صید و طبخ نموده برای عثمان و همراهانش بردند و چون همراهانش بخاطر شکار بودن از خوردنش خودداری کردند عثمان گفت: صیدی است که نه ما شکار کرده ایم و نه دستور صیدش را داده ایم و افراد صید کننده هم مُحرم نبوده اند و از اینرو خوردنش مانعی ندارد.

مردی از آن میان گفت: علی (علیه السلام) آن را مکروه می شمارد.

عثمان کسی را به دنبال علی (علیه السلام) فرستاد و حضرتش در حالیکه گویا سدر بر بدنش مالیده بود حاضار شد و چون عثمان همان سخن قبلی را تکرار نمود، امیر مؤمنان خشمناک شد، پس عثمان گفت: تو با ما کثیر الخلاف هستی!!

امیر مؤمنان فرمود: خدا را به یاد آورید و کسی که در محضر پیامبر، خود شاهد بوده شهادت دهد. (۱۸۵)

در این موقع دوازده نفر از حاضران مجلس که از صحابه بودند برخاستند و شهادت دادند.

و به روایت دیگر امیر مؤمنان فرمود: خدا را در نظر آورید و آن کس که شاهد بود (پنج عدد تخم شتر مرغ برای پیامبر آوردند و حضرتش فرمود: ما محرم هستیم و آنها را به افراد غیر محرم بخورانید) گواهی دهد. پس عده ای از رجال برخاسته گواهی دادند.

عثمان که چنین دید از جا برخاست و داخل خیمه شد و کبک پخته را برای افراد محلّ گذارد. (۱۸۶)



(۱۸۵) شهادت دهند به اینکه دیده بودند که پیامبر در حال احرام گوشت صید را تناول نمی کردند.

(۱۸۶) مسند احمد، ج ۱، ص ۱۰۰، حدیث ۲۲۲ و ۲۲۳، در مسند علی به دو سند و در چاپ جدید ۹ جلدی ج ۱، ص ۱۶۱ شماره های ۷۸۵ و ۷۸۶. مسند ابو یعلی، ج ۱، ص ۲۹۴، شماره ۹۶ بخش مسند علی. مسند بزار، شماره ۱۱۰۰. شرح معانی الآثار طحاوی، ۱۶۸/۲. سنن ابی داود - بخش مناسک، شماره ۱۸۴۹، باب لحم الصيد للمحرم. سنن بیهقی، ۱۹۴/۵. مجمع الزوائد هیثمی، ۲۲۹/۳ به نقل از احمد و ابو یعلی و بزار. مناقب سروی، ۳۷۳/۲ به روایت از مسند احمد و ابو یعلی.

## باز هم امیر مؤمنان علی (علیه السلام) مدد می کند

### اگر علی (علیه السلام) نبود عثمان هلاک می شد

مفتی محقق عباس لکهنوی نوشته است: مردی جمجمه انسان مرده ای را به نزد عثمان آورد و گفت: شما پندارید که آتش متعرض این استخوان می شود و در قبر دچار عذاب می گردد، در حالیکه من دستم را بر آن می نهم و هیچ احساس گرمی آتش نمی کنم؟!

پس عثمان ساکت ماند و کسی را فرستاد تا علی بن ابی طالب را به مجلس بیاورد و چون حضرتش وارد شد، عثمان میان انبوه اصحابش نشسته بود، به آن مرد گفت: مسئله ای را که گفتی اعاده کن. آن مرد هم مجدداً مطلبی را که گفته بود بازگو کرد، در این موقع عثمان گفت: ای ابوالحسن پاسخ این مرد را بگو.

علی فرمود: گوگرد و قطعه ای سنگ بیاورید، هنگامی که آوردند در برابر آن مرد و دیگر حاضران مجلس با زدن سنگ و ماده آتش را به یکدیگر آتش تولید کرد. آنگاه به آن مرد گفت دست را به این سنگ بگذار سپس فرمود: آیا احساس گرمی آتش نمودی؟ آن مرد (که هم آتش را دیده بود هم احساس گرمی از سنگ و گوگرد نمی کرد) بهت زده و همچنان خاموش ماند.

پس عثمان گفت: «لولا علی لهلك عثمان» (۱۸۷)

اگر علی نبود عثمان هلاک شده بود.



(۱۸۷) روائع القرآن فی فضائل ائمه الرحمان شامل ۱۳۱ آیه در فضیلت امیر مؤمنان (علیه السلام) و ائمه معصومین (علیهم السلام)، چاپ ۱۳۷۸ لکنهو [نقل از علی و الخلفاء علامه عسکری]. زین الفتی فی تفسیر سوره «هل اتی» عاصمی، ج ۱، ص ۳۱۸، شماره ۲۲۵.

## امیر مؤمنان پاسخ داد ولی ...

مالک در موطاء و دیگران در دیگر مصادر حدیثی و تفسیری از بعجه بن عبدالله جهنی نقل کرده اند که گفت: مردی از ما با زنی از جهنیه ازدواج کرد و آن زن پس از گذشتن شش ماه بچه ای آورد.

شوهر او به عثمان گزارش داد و او حکم به سنگسار آن زن کرد و چون خبر به امیر مؤمنان رسید به نزد عثمان رفت و فرمود: چه می کنی؟! این زن محکوم به چنین حکمی نیست، خداوند فرماید: (و حمله و فصاله ثلاثون شهراً) (۱۸۰)

دوران حمل و از شیر گرفتن سی ماه است .

و نیز فرماید: (والوالدات يُرضِعْنَ أولادهن حولين كاملين) (۱۸۱)

مادران فرزندان خود را دو سال تمام شیر می دهند.

پس مدت شیرخوارگی بیست و چهار ماه می شود و مدّت حمل و بارداری شش ماه.

عثمان گفت: والله من متوجه این موضوع نشده بودم و دستور داد از سنگسار آن زن خودداری شود، که کار از کار گذشته و سنگسار شده بود، و به هنگام اجراء حکم به خواهرش گفته بود: ای خواهر ناراحت مباش به خدا سوگند جز شوهرم کسی با من در ارتباط نبوده، پس نوزاد به سر حد جوانی رسید و آن مرد (شوهرش) اعتراف به پدری وی داشت و آن جوان شبیه ترین افراد به او بود.

و راوی اضافه کرد که بعد از این واقعه شوهر (به مکافات عملش گرفتار شد و) اعضاء بدنش (بر اثر بیماری) یکی پس از دیگری در رختخواب ساقط می شد. (۱۸۲)

---

(۱۸۰) احقاف، ۵/۴۶ .

(۱۸۱) بقره، ۲۳۳/۲ .

(۱۸۲) موطاء، ۱۷۶/۲ . ابن قتیبه در تأویل مختلف الحدیث، ص ۱۶۲ . بیهقی در سنن، ۴۴۲/۷ . ابن عبدالبر در جامع بیان العلم، ص ۱۵۰ . ابن کثیر در تفسیرش، ۱۷۵/۴ . ابن دبیع در تیسیر الوصول، ۹/۲ . سیوطی در در المنثور، ۴۰/۶، به نقل از ابن منذر و ابن ابی حاتم . عینی در عمده القاری، ۶۴۲/۹ .

## امیر مؤمنان علی(علیه السلام) مشکلات را حل می کرد

فقها و محدثین اهل تسنن آورده اند که شخصی بنام حَبَّان بن منقذ دو زن داشت، یکی هاشمی و دیگر انصاری، پس زن انصاری را که بچه شیرده بود طلاق داد و بعد از حدود یک سال درگذشت، زن مطلقه مدعی شد هنوز عده اش پایان نیافته و بدین ترتیب در سهم الارث زوجه شریک است.

بالاخره کار به اختلاف انجامید و برای حل مسئله به عثمان مراجعه کردند، عثمان گفت: من نسبت به این مسئله اطلاعی ندارم و به علی(علیه السلام) ارجاع داد. و چون نزد او رفتند و مسئله را مطرح نمودند، به آن زن مطلقه فرمود: حاضر هستی در نزد منبر پیامبر(صلی الله علیه و آله) قسم بخوری که بعد از وقوع طلاق سه مرتبه عادت نشده ای؟ که در این صورت برای تو سهم الارث خواهد بود.

آن زن به فرموده امیر مؤمنان تن داد و قسم یاد کرد و در میراث شوهر شرکت داده شد.(۱۸۴)

توضیح: این روایت را مالک و شافعی با اختلاف در برخی از جزئیات - و با اضافه اینکه زوجه هاشمیه به عثمان اعتراض نمود که از چه رو زوجه انصاری مطلقه را وارث دانستی؟! پس عثمان (با اشاره به علی) گفت: این کار بر مبنای نظر و اشاره پسر عمّت بود - نقل کرده اند.

---

(۱۸۴) موطاء مالک، کتاب الطلاق، باب طلاق المریض، ص ۳۶، شماره ۴۳. مسند شافعی، کتاب العدد، ص ۱۷۱. سنن بیهقی، ۴۱۹/۷. استیعاب قرطبی، ۷۶۴/۲. ذخائر العقبی طبری، ص ۸۰. ریاض النضره نیز از طبری، ۱۹۷/۲، چ قدیم. اصابه ابن حجر، ۸، قسم ۱، ص ۲۰۴. کنز العمال متقی هندی، ۸۲۹/۵ - ۸۲۸ شماره ۱۴۵۰۵ و ۶. وسیله المال ابن باکثیر حصرمی، ص ۱۲۶ [ملحقات احقاق، ۵۱۶/۱۷]. ارجح المطالب امرتسری، ص ۱۲۶.

## خلقت پیامبر و علی(علیهما السلام) از یک نور

علامه سید علی بن شهاب الدین همدانی به نقل از عثمان نوشته است پیامبر اکرم(صلی الله علیه و آله) فرمود:

«خلقت أنا و علی من نور واحد قبل أن یخلق الله آدم باربعه(۱۷۲) آلاف عام، فلما خلق الله آدم، ركب ذلك النور فی صلبه، فلم یزل شیئاً واحداً حتی افترقنا فی صلب عبدالمطلب، ففی النبوه و فی علی الوصیه».

من و علی چهار (ده) هزار سال پیش از آنکه خدا آدم را بیافریند از یک نور آفریده شدیم، پس چون خداوند آدم را آفرید آن نور را در پشت او قرار داد و پیوسته از فرزندی به فرزند دیگرش منتقل می گردید تا رسید به صلب عبدالمطلب، آنگاه - با انتقال من به صلب عبدالله بن عبدالمطلب و انتقال علی به صلب ابوطالب بن عبدالمطلب - از هم جدا شدیم، پس خداوند مقام نبوت و پیامبری را در من و مقام وصایت و جانشینی را در علی قرار داد. (۱۷۳)

---

(۱۷۲) توضیحاً در دیگر روایات وارده بدین مضمون از غیر عثمان اربعه عشر آلف ذکر شده و احتمالاً کلمه «عشر» در استنساخ یا چاپ ساقط شده، و صحیحش همان اربعه عشر آلف است.

(۱۷۳) موده القربی موده هشتم، حدیث پنجم، و در چاپ مندرج در ینابیع الموده، ص ۳۰۴.

## فضائل امیر مؤمنان علی (علیه السلام) از زبان دیگر خلفا

### مأمون و اعتراف او به حدیث غدیر، منزلت و...

به شرحی که علامه محقق ادیب احمد بن محمد مسکویه (متوفای ۴۲۱ هـ) در کتاب «ندیم الفرید» و یا «ندیم الاحباب» (۲۳۸) نوشته است هنگامی که مأمون عباسی پسر هارون الرشید حضرت امام علی بن موسی الرضا (علیه السلام) را از مدینه به خراسان دعوت نمود و با واگذاری سمت ولایتعهدی به آن حضرت، با آن بزرگوار به عنوان ولیعهد خود بیعت کرد و بنام حضرت سکه زد و سر و صدای اینکار در همه جا منتشر گردید، بنی عباس و مخالفین نامه اعتراض آمیزی به مأمون نوشتند و بطور جدی از وی جواب خواستند.

مأمون در پاسخ آنها نامه مفصلی - مشتمل بر شرح مقام والای امیر مؤمنان (علیه السلام) و حق تقدم آن حضرت در امر خلافت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و نقش او در برقراری و استمرار اسلام و فضائل شخصی و خانوادگی حضرتش نوشت و از جمله حدیث «غدیر خم» و حدیث «منزلت» را مطرح و در نامه ذکر کرد.

ابن مسکویه متن نامه را در کتابش ضبط کرده که خوانندگان می توانند به مصادر زیر مراجعه کنند. (۲۳۹)

(۲۳۸) به نوشته اعلام زرکلی، ج ۱، ص ۲۱۲ کتاب نامبرده نسخه مخطوطش بشماره ۱۲۱۰ در کتابخانه مغنیا - یکی از شهرهای ترکیه که در حال حاضر مانیا گویند - موجود می باشد و ما نوشته او را بواسطه «طرائف» سید بن طاوس و بحار الأنوار و ینابیع الموده قندوزی در اینجا آوردیم. (۲۳۹) طرائف سید بن طاوس، ص ۲۷۵ - ۲۸۲. بحار الأنوار علامه مجلسی، ۴۹/۲۰۸-۲۱۴. ینابیع الموده قندوزی، باب ۹۲، ص ۵۸۰ تنها حدود یک ششم نامه را با حذف حدیث منزلت آورده است. عباقت الأنوار میر حامد حسین، ج ۱، ص ۱۴۷، چ لکهنو.

### حدیث سد ابواب توسط پنج نفر از خلفا نقل شده

حافظ ابو زکریا ابن منده اصفهانی در مناقب عباس آورده است:

مأمون از (پدرش) رشید نقل نموده و او از مهدی عباسی و او از منصور و او از پدرش سفاح و او از عبدالله بن عباس - محدث بزرگ مورد قبول اهل تسنن - که گفت:

«قال رسول الله (صلی الله علیه و آله) لعلی: أنت وارثی.

وقال: إن موسى سأل الله تعالى أن يطهر له مسجداً لا يسكنه إلا موسى و هارون و ابنا هارون، و إني سألت الله تعالى أن يطهر مسجداً لك و لذريتك من بعدك».



پیامبر فرمود: ای علی تو وارث من هستی.

و فرمود: موسی از خدای تعالی درخواست کرد مسجدی را برای او آماده و پاک فرماید که جز موسی و هارون و دو پسرش، کسی در آن سکونت نکند، و من از خدای تعالی مسئلت نمودم مسجد (مدینه) را برای تو و ذریه ات بعد از تو پاک و منزّه قرار دهد.

آنگاه به دنبال ابوبکر فرستاد و دستور داد در خانه ات را به مسجد مسدود کن. ابوبکر با استرجاع (۲۳۲) پرسید: درباره غیر من هم اینکار انجام شده؟ گفته شد نه، پس ابوبکر گفت: سمعاً و طاعه و در خانه اش را به مسجد مسدود کرد.

سپس به دنبال عمر فرستاد و همان دستور را صادر فرمود، و عمر هم پرسید آیا در حق کسی غیر از من این دستور صادر شده؟ گفته شد: آری درباره ابوبکر نیز، پس عمر گفت: همانا ابوبکر اسوه حسنه من باشد، و در خانه اش را به مسجد بست.

بعد مرد دیگری را ذکر کرد که حضرتش در خانه او را به مسجد مسدود کرد و چون در بین مردم سر و صدا بلند شد - که علی از بستن در معاف گردید - بر فراز منبر رفت و فرمود:

«ما أنا سدّدت أبوابکم و لا أنا فتحت باب علی (علیه السلام) ولكنّ الله سدّ أبوابکم و فتح باب علی.» (۲۳۳)

من درب های خانه های شما را به مسجد نبستم و من درب خانه علی را باز نگذاشتم ولكن خداوند درب های شما را مسدود کرد و درب خانه علی را باز گذارد.

توضیح: حدیث «سد ابواب» را علامه امینی بواسطه سی و هشت مصدر حدیثی و غیر حدیثی اهل تسنن از چهارده نفر از صحابه ضمن بیست و سه متن روایی نقل کرده (۲۳۴) و با مراجعه به مصادر اضافی در ملحقات احقاق الحق (۲۳۵) معلوم می شود بین شصت تا هفتاد مصدر اختصاصی اهل تسنن آنرا روایت نموده و به شرحی که در متون مربوطه می خوانید این حدیث به تنهایی بیانگر عالی ترین فضیلت و حق تقدم امیر مؤمنان (علیه السلام) است در خلافت بعد از پیامبر (صلی الله علیه و آله)، چنان که حضرتش در شورای خلافت بعد از عمر به آن احتجاج فرمود، بدون آنکه کسی انرا تخطئه کند یا درباره آن تشکیک نماید.

علامه مجلسی نیز چهارده متن مختلف با اسناد متعدد و مدارک شیعیه و سنی آنرا نقل فرموده، مراجعه شود. (۲۳۶)

---

(۲۳۲) گفتن «إنا لله و إنا إليه راجعون» را استرجاع گویند .

(۲۳۳) طرائف سید ابن طاوس، ص ۶۰. عمده ابن بطریق، ص ۱۷۶. غایه المرام بحرانی، ص ۶۴۰ و هر سه از مناقب عباس ابن منده. الغدير، ۳/ ۳۰۵ به نقل از سیوطی و او از نسائی .

(۲۳۴) الغدير، ۳/ ۲۰۲ - ۲۰۹ .

(۲۳۵) فهرست ملحقات، ص ۲۲۷، سطر ۷-۱۲ .

(۲۳۶) بحار الأنوار، ج ۱۹/ ۳۹ - ۳۵ .



## حدیث «طیر مشوی» دلیل تقدّم علی(علیه السلام) در امر خلافت

قبل از بیان موضوع بحث لازم است به دو توضیح کوتاه در رابطه با عنوان فوق اشاره کنیم:

۱ - به شرحی که حداقل ۱۳۱ نفر از علمای سنی با ذکر سند آورده اند: در عصر پیامبر اکرم(صلی الله علیه وآله) زن مسلمانی مرغ سرخ کرده ای را برای آن حضرت هدیه برد، پس پیامبر اکرم(صلی الله علیه وآله) با اینکه معمولاً یکی از همسران و نیز خادم خانه اش انس بن مالک حضور داشتند - امّا نظر به موقعیت علی در پیشگاه خدا رغبت نکرد بدون او آن مرغ سرخ شده را تناول فرماید - شاید هم می خواست از این رهگذر محبوبیت علی را در نزد خدا به دیگران خاطر نشان فرماید. پس عرض کرد:

«اللّٰهُمَّ اَتِنِنِيْ بِأَحَبِّ خَلْقِكَ يَأْكُلُ مَعِيَ هَذَا الطَّعَامَ».

بار خدایا محبوب ترین آفریدگانت را بفرست تا با من در خوردن این مرغ هم غذا شود.

طولی نکشید علی به در خانه پیامبر آمد، ولی انس با عذر تراشی در را باز نکرد و علی را راه نداد تا دفعه سوم که علی آمد ناگزیر در را به روی حضرتش باز نمود و بالاخره علی وارد شد و در حالیکه پیامبر به انتظار او هنوز شروع به خوردن نکرده بود با وی هم غذا شد و عملاً دعای رسول خدا(صلی الله علیه وآله) در حق علی مستجاب و محبوب ترین خلق خدا بودنش به ظهور پیوست.(۲۴۰)

۲ - به شرحی که ادیب و مؤرخ شهیر علامه ابن عبدربه اندلسی (متوفای ۳۲۸ هـ) و از آن پس محدّث عالیقدر شیعی مرحوم شیخ صدوق (متوفای ۳۸۱ هـ) آورده اند مأمون به وزیر دربارش و قاضی القضاة دستگاهش یحیی بن اکثم امر کرد که چهل نفر از علمای برجسته سنی را به دربار احضار نماید تا در موضوع خلافت بعد از پیامبر و حق تقدّم علی با آنها به بحث و مناظره پردازد.

این کار فردای آن روز عملی شد و مأمون با استناد و احتجاج به تعدادی از آیات شریفه قرآن (که به اعتراف اهل تسنن در شأن امیر مؤمنان نازل گردیده) و احادیث وارده از ناحیه پیغمبر(صلی الله علیه وآله) در فضائل آن حضرت، پس از چند ساعت بحث و مجادله همه آنها را محکوم و همه آن چهل نفر اعتراف به حقانیت و اولویت علی و غاصب بودن خلفای قبلی نموده و مجلس پایان یافت.

در این زمینه یکی از احادیث مورد استناد مأمون بر امر خلافت بعد از رسول خدا(صلی الله علیه وآله) حدیث طیر مشوی و قضیه دعای پیامبر بود که در این رابطه مأمون یکی از علمای بزرگ سنی را بنام اسحاق بن ابراهیم بدینگونه مخاطب قرار داد:

ای اسحاق! آیا با نقل حدیث آشنا هستی؟

اسحاق: بلی.

مأمون: آیا از حدیث طیر مشوی خبر داری؟

اسحاق: بلی.

مأمون: پس آن را برای من شرح ده.

اسحاق سراسر حدیث طیر را از آغاز تا انجام برای مأمون شرح داد.

مأمون: ای اسحاق اگر من در حالی با تو سخن می‌گفتم که تو را میرایی از عناد و دشمنی با حق می‌پنداشتم، اکنون حالت عناد و دشمنیت با حق بر من آشکار شد، و اضافه کرد: آیا این حدیث را صحیح می‌دانی یا نه؟

اسحاق: بلی کسی آن را روایت نموده که نمی‌توان او را رد و تخطئه کرد.

مأمون: لازمه آنکه کسی یقین به صحت این حدیث داشته باشد، سپس کسی را افضل از علی پندارد یکی از سه چیز است که باید بدان اعتراف کند، و آن سه چیز بدین قرار است:

۱ - دعای پیامبر(صلی الله علیه وآله) مردود و غیر مستجاب گردید، و آمدن علی و هم غذا شدنش با پیامبر ربطی به دعای آن حضرت نداشته است.

۲ - خداوند شخص افضل و بهترین خلقت را می‌شناخت، ولی شخص غیر افضل و برخوردار از درجه نازل (یعنی علی) در نزد او محبوب تر بود که دعای پیامبر در حقش مستجاب و او را فرستاد.

۳ - خداوند افضل و محبوب ترین خلقت را شناخت تا او را بفرستد، پس علی را از روی ناشناسی و بی تفاوتی فرستاد.

اکنون ای اسحاق بگو کدام یک از این سه وجه را بیشتر دوست داری و با آن موافقی که بدان اعتراف کنی؟ اسحاق ... - بخاطر آنکه قبولی هر یک خطا و بر خلاف ضوابط اسلامی است - در فکر فرو رفته و از پاسخ درمانده شد.

مأمون: ای اسحاق هیچ یک از سه فرض را مطرح مکن که هر سه باطل است و در صورت اعتراف به هر یک از این سه فرض، تو را وادار به توبه از باطل گوئی می‌کنم، و اگر غیر از این سه توجیه برای حدیث، توجیه دیگری بنظرت می‌رسد بگو.

اسحاق: در این باره چیزی نمی‌دانم ... تا آخر متن مناظره.(۲۴۱)

در پایان با اینکه اضافه بر آنچه بنظر رسید اعترافات گوناگونی از نامبردگان و دیگر خلفا در لابلای مصادر مربوطه ذکر شده و می‌توان به موضوع کتاب ادامه داد و به حجم آن افزود، اما بخاطر اختصار و کمی فرصت به همین مقدار اکتفا و وظیفه اتمام حجت - که خداوند با آیه شریفه: (قُلْ فَلِلَّهِ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ فَلَوْ شَاءَ لَهَدَاكُمْ أَجْمَعِينَ)(۲۴۲) آن را خاطرنشان فرموده - انجام گردید تا که قبول افتد و چه در نظر آید؟؟.

مهدی فقیه ایمانی

(۲۴۰) جهت آگاهی تفصیلی بر اسناد و مدارک حدیثی و تاریخی حدیث طیر و ۸ جلد تألیفات اختصاصی درباره آن رجوع شود به جلد چهارم عبات الانوار آیت الله میر حامد حسین لکهنوی و مقدمه این حقیر بر چاپ دوم آن بوسیله مدرسه امام المهدی، قم در سال ۱۴۰۵ هـ.



(۲۴۱) عقد الفرید ابن عبد ربّه، ج ۵، ص ۹۲ - ۱۰۱ و در چاپ قدیم مصر، ج ۳، ص ۴۲. عیون اخبار الرضا شیخ صدوق، ج ۲، ص ۱۸۵ - ۲۰۰. توضیحاً عین متن کامل مناظره مأمون با چهل نفر از علمای سنی - مندرج در عقد الفرید - بقلم اینجانب ترجمه و به یاری خدا در سال ۱۳۷۲ شمسی با مقدمه کوتاهی و کمی پاورقی چاپ و انتشار یافت.

(۲۴۲) انعام: ۶/۱۴۹.

## حدیث منزلت از زبان عمر بن عبدالعزیز

ابن عساکر دمشقی با ذکر سند از عمر بن عبدالعزیز - نبیره مروان حکم و یکی از خلفای اموی (متوفای ۱۰۱ هـ) - نقل نموده و او از سعید بن مسیب و او از سعد بن وقاص، که پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله) حدیث «أنت منی بمنزله هارون من موسی...» را درباره علی (علیه السلام) فرمود. (۲۲۶)

## تأثیر ایمان علی (علیه السلام) در قلب جبرئیل

خطیب خوارزمی با ذکر سند و واسطه حافظ ابن مردویه اصفهانی از عمر بن عبدالعزیز نقل نموده که چون شنید بعضی علی بن ابی طالب را مورد طعن و تنقیص قرار می دهند، بر فراز منبر رفت و پس از حمد و ثنای الهی و صلوات بر پیامبر به ذکر فضائل علی و سابقه او پرداخت، آنگاه با ذکر سند از اُم سلمه نقل نمود که گفت: وقتی که رسول خدا (صلی الله علیه وآله) نزد من بود جبرئیل بر او نازل شد و حضرتش را صدا زد.

پس او تبسم نمود و چون جبرئیل رفت، گفتم: پدر و مادرم بفدایت یا رسول الله، چه چیز شما را به خنده آورد؟

پیامبر فرمود: جبرئیل به من خبر داد وقتی علی بزهای خود را می چراند، خواب او را ربود و قسمتی از بدنش نمایان شد، پس همینکه من لباسش را بر تنش انداختم، دستم به بدنش رسید و خُنکی ایمانش به قلب من سرایت کرد [و احساس لذت نمودم] من از این گزارش جبرئیل خندان شدم. (۲۲۷)

## اگر مردم فضائل علی (علیه السلام) را بدانند از ما متابعت نمی کنند

ابن ابی الحدید با ذکر سند از عمر بن عبدالعزیز نقل نموده که:

پدرم بهنگام خطبه خواندن، حالش عادی و بطور مستمر ایراد سخن می کرد، اما همین که به سبّ و ناسزاگوئی علی می رسید زبانش به لکنت می افتاد، رنگ چهره اش زرد و حالش متغیر می شد.

در این باره از وی سؤال کردم؟

گفت: آیا متوجّه - تغییر حال من - شدی؟ گفتم: آری،

سپس گفت: اگر مردم آنچه را که من از فضائل و مناقب علی می دانم بدانند دیگر احدی از آنها از ما پیروی نخواهد کرد. (۲۲۸)

و خاطر نشان نمود که: باید به هر شکلی که هست امتیازات علی را با سبّ و فحش، لوّث و مخفی نمود، تا بتوانیم به ریاست بر مردم ادامه دهیم، وگرنه مردم علی را ترک نمی کنند تا به ما بپیوندند و از ما متابعت کنند.

عمر بن عبدالعزیز و حدیث «من کنت مولا...»



حافظ ابو نعیم اصفهانی و دیگران با ذکر سند از یزید بن عمر بن مرق نقل نموده که گفت: هنگامی که عمر بن عبدالعزیز در شام به مردم بذل و بخشش می کرد، من حاضر بودم و به نزد او رفتم، پس از من پرسید تو از چه گروهی باشی؟  
گفتم: از قریش.

گفت: از کدام قبیله قریش؟

گفتم: از بنی هاشم.

پس قدری سکوت کرد و گفت: از کدام بنی هاشم؟

گفتم: مولای علی (۲۲۹)

گفت: علی کیست؟

پس من سکوت کردم، آنگاه دستش را بر سینه گذاشت و گفت: من هم والله مولای علی بن ابی طالب کرم الله وجهه هستم.

سپس گفت: عده ای که خود از پیامبر شنیده بودند برای من گفتند که پیامبر فرمود: «من کنت مولاه فعلی مولاه».

آنگاه از مزاحم - متصدی امور مالیش - پرسید به امثال این مرد چه اندازه داده می شود؟

گفت: صد یا دویست درهم.

عمر بن عبدالعزیز گفت: به او پنجاه دینار عطا کن. و به روایت ابو داود گفت: بخاطر ولایتش نسبت به علی ابی طالب شصت دینار بده.

سپس گفت: به شهر خود برگرد، به زودی همان اندازه که به امثال تو داده می شود به تو هم داده خواهد شد. (۲۳۰)

### عمر بن عبدالعزیز کسی را زاهدتر از علی (علیه السلام) نمی شناسد

خطیب خوارزمی با ذکر سند بواسطه حافظ ابن مردویه از عمر بن عبدالعزیز نقل نموده که گفت: «ما علمنا أن أحداً كان في هذه الأمة بعد النبى (صلی الله علیه وآله) أزهد من علی بن أبی طالب» (۲۳۱)

ما در بین این امت بعد از پیغمبر (صلی الله علیه وآله) احدی را نشناختیم که زاهدتر از علی بن ابی طالب باشد.

---

(۲۲۶) تاریخ دمشق ابن عساکر، ج ۱۷، مخطوط موجود در کتابخانه ظاهریه شام، ص ۱۴۵، ضمن ترجمه رزیک غلام علی بن ابی طالب [عکس آن در کتابخانه علامه طباطبائی در قم].

(۲۲۷) مناقب خوارزمی، فصل سیزدهم، حدیث سوم، ص ۷۷.

(۲۲۸) شرح نهج البلاغه، ۲۲۱/۱۳ به نقل از «نقض العثمانیه» اسکافی.

(۲۲۹) مراد آزاد شده یا دوست علی (علیه السلام) باشد.



(۲۳۰) حلیه الأولیاء، ۳۶۴/۵. اغانی ابوالفرج اصفهانی، ۱۵۶/۸، و در چاپ دار الفکر بیروت، ۳۰۷/۸ با کمی تفاوت. اسد الغابه ابن اثیر ۳۸۳/۵ از ابو نعیم و ابن منده. تاریخ ابن عساکر، ۳۲۰/۵ به روایت از زریق قرشی مدنی از موالیان امام امیر مؤمنان. فرائد السمطین حموی باب دهم، ج ۱، ص ۶۶. نظم در السمطین زرنندی، ص ۱۱۲.

(۲۳۱) مناقب خوارزمی ص ۶۷ فصل دهم، حدیث ۳.

### حدیث منزلت را سه نفر از خلفای بنی عباس نقل کرده اند

خطیب بغدادی و دیگر محدثین و تاریخ نگاران اهل تسنن با ذکر سند از مأمون و او از پدرش هارون و او از پدرش مهدی عباسی نقل نموده که سفیان ثوری بر من وارد شد پس گفتم: برگزیده ترین فضائل علی را برای من نقل کن.

سفیان ثوری با ذکر دو واسطه از علی نقل کرد که رسول خدا (صلی الله علیه وآله) فرمود:

«أنت منی بمنزله هارون من موسی إلا أنه لا نبی بعدی» (۲۳۲)

ای علی! تو نسبت به من همانند هارون باشی نسبت به موسی، جز آنکه بعد از من پیامبری نباشد.

---

(۲۳۲) تاریخ بغداد، ج ۴، ص ۷۱، شماره ۱۶۹۳. موضح اوهام الجمع والتفریق نیز از خطیب بغدادی، ج ۱، ص ۳۹۰ با دو سند. ریاض النضره محب طبری، ج ۲، ص ۱۶۲ از طریق حافظ سلفی در نسخه بغدادیه. جامع الاحادیث سیوطی، شرح ترتیب آن. کنز العمال، ج ۱۳، ص ۱۵۰ شماره ۳۶۴۷۰، به نقل از ابن نجار. روضه الندیة کحلانی یمنی، ص ۱۰۲ به روایت از جامع الاحادیث سیوطی.

## امامت و اولویت امیر مؤمنان علی (علیه السلام) در اعترافات ابابکر

### مراقبت از اهل بیت!؟

سیوطی در تفسیر آیه شریفه (قل لا أسئلكم علیه أجر...) (۴۸) می نویسد: بخاری از ابوبکر روایت کرده است که گفت:

«ارقبوا محمداً صلی الله علیه وآله وسلم فی اهل بیه» (۴۹)

خوش رفتاری و مراقبت کنید محمد (صلی الله علیه وآله وسلم) را درباره اهل بیتش.

ناگفته پیداست که بعد از فاطمه زهرا (علیها السلام) نخستین کس و نزدیکترین کس از مصادیق اهل بیت، علی بن ابی طالب (علیهما السلام) بوده است که بیش از هر کس مورد سفارش پیامبر (صلی الله علیه وآله وسلم) قرار گرفته و راستی که ابوبکر خود قبل از همه عملاً معنای مراقبت از اهل بیت پیغمبر را نشان داد و... (۵۰)



## با وجود علی(علیه السلام) بیعت مرا رها کنید

حجّه الاسلام اهل تسنّن ابو حامد غزالی و ابن روزبهان خنجی شیرازی - که از متکلمان بنام و مشهور سنی بوده - آورده اند که:

روزی ابوبکر بر فراز منبر گفت: «اقیلونی و لست بخیرکم و علیٰ فیکم»؛ (۵۱) «از بیعت من دست بردارید درحالی که علی در بین شماست، من بهترین شما نیستم».

به عبارت دیگر، چون بیعت با من به معنای برتری بر شماست این بیعت را برهم زنید تا هنگامی که علی در بین شما باشد من بهترین شما نیستم.

و سبط ابن جوزی متن فوق را به نقل از «سرّ العالمین» غزالی با این اضافه آورده است:

اگر کلام ابوبکر هزل و بیهوده گویی بوده است، پس خلفا منزّه از بیهوده گویی باشند؛

و اگر جدّی و واقع گویی بوده است، پس نقض خلافت و تخطئه ابوبکر از مقام خلافت خود باشد؛

و اگر از روی امتحان و پی بردن به آراء و نظریات صحابه حاضر در مجلس بوده است، پس صحابه سزاوار اینگونه امتحان نباشند، چه خدای تعالی با ایراد آیه (ونزعنا ما فی صدورهم من غلّ) (۵۲) سینه های آن ها را خالی از غلّ و غش فرموده و نیازی به امتحان ندارند. (۵۳)

توضیحاً علامه قوشجی از اعلام متکلمین سنی متن اعتراف آمیز ابوبکر را به این عبارت آورده است: «ولیتکم و لست بخیرکم و علیٰ فیکم»؛ (۵۴) «عهده دار ولایت و حکومت بر شما گردیدم، در حالی که با بودن علی در میان شما من بهترین شما نبوده ام!»

و به هر حال هر یک از این دو عبارت بیانگر اعتراف صریح و بی چون و چرای ابوبکر است، در شایستگی و حقّ تقدّم علی(علیه السلام) در امر ولایت و خلافت بعد از پیامبر(صلی الله علیه وآله وسلم) و این اعتراف و درخواست «اقاله» گذشته از لوازم سویی که داراست و گردنگیر ابوبکر می شود، مشّت محکمی بر دهان کسانی است که با کرّ و فرهای بی محتوا افضلیّت ابوبکر را بر علی(علیه السلام) مطرح نموده، و انواع ادله قرآنی، حدیثی و تاریخی را در امر خلافت و ولایت امیرمؤمنان(علیه السلام) نادیده و بی اعتبار می انگارند.

## تهنیت ابوبکر به علی(علیه السلام)

خطیب خوارزمی با ذکر سند از حارث اعور همدانی نقل نموده که گفت: به ما خبر رسید پیغمبر خدا(صلی الله علیه وآله وسلم) در جمع صحابه (از جمله ابوبکر) فرمود:

«ایکم آدم فی علمه، و نوح فی فهمه، و ابراهیم فی حکمه» (۵۵)

«کدام یک از شما همانند آدم باشد در مقام علمیش، و نوح در فهم و آگاهی و ابراهیم در حکمت و دانشش؟»

در همین موقع علی(علیه السلام) وارد شد، آنگاه ابوبکر گفت:

یا رسول الله! مردی را به سه نفر از پیامبران قیاس و همانند فرمودی، به به آفرین به این مرد، و آن کیست یا رسول الله؟

پیامبر فرمود: آیا او را نشناختی ای ابابکر؟

ابوبکر گفت: خدا و رسولش بدان آگاهترند.

پیامبر فرمود: این شخص ابوالحسن علی بن ابی طالب (علیهما السلام) است.

پس ابوبکر گفت: «بَخُّ بَخُّ لَكَ يَا أبا الحسن وَ أَيْنَ مَثَلُكَ يَا أبا الحسن؟» (۵۶)

خطاب به علی (علیه السلام) با «یا امیر المؤمنین»

شیخ عبید الله آمرتسری حنفی از طریق حافظ ابن مردویه اصفهانی از سالم (غلام آزاده شده علی) نقل نموده که گفت: همراه علی در زمینی که آن را کشت می نمود بودم، پس ابوبکر و عمر به آنجا آمدند و گفتند:

السَّلامَ عَلَیکَ یا امیر المؤمنین وَ رحمہ الله وبرکاته.

به آنها گفته شد: در دوران حیات پیامبر (صلی الله علیه وآله وسلم) با خطاب «یا امیر المؤمنین» به علی سلام می کنید؟

عمر گفت: پیامبر این چنین به ما امر کرد و دستور داد. (۵۷)

### منبر پدر امام حسن (علیه السلام)

ابن ابی الحدید به روایت از شعبی نوشته است: ابوبکر بر بالای منبر مشغول خطبه خواندن بود که حسن بن علی برخاست و به ابوبکر فرمود:

انزل عن منبر (مجلس خ) ابی؛

«از منبر پدرم پایین بیا».

ابوبکر گفت: صدقت و الله انه لمنبر ابيک (مجلس ابيک خ) لامنبر ابی؛ (۵۸) «راست گفתי، به خدا سوگند همانا که این منبر (یا مجلس) پدر تو باشد، نه منبر پدر من».

و در نقل قندوزی از دارقطنی این مطلب اضافه آمده که: ابوبکر حضرتش را بر روی زانو نشاند و به گریه افتاد.

سپس علی (علیه السلام) فرمود: والله این سخن از ناحیه من نبود.

ابوبکر گفت: راست گفתי والله من تو را متهم نمی کنم.

### علی بن ابی طالب (علیه السلام)، عترت رسول الله

عبد الرؤف مناوی در «فیض القدير» شرح جامع صغیر سیوطی، ذیل حدیث «من کنت ولیّه فعلی ولیّه» می نویسد:

دیلمی آن را به لفظ «من کنت نبیّه فعلی ولیّه» روایت کرده و به همین دلیل (بر مبنای استخراج و نقل دارقطنی) ابوبکر گفته است: علی عتره رسول الله صلی الله علیه وآله و سلم.

علی از آن کسانی باشد که پیامبر امت را ملزم به تمسک و پیروی از آن ها فرمود، چون آنان ستارگان هدایتند و کسی که به آنها اقتدا نماید هدایت خواهد شد. (۵۹)

ابن باکثیر نیز به روایت از صحابی معروف معقل بن یسار، گفتار ابوبکر را به نقل از کتاب «فضائل» دارقطنی آورده است. (۶۰)



اکنون با توجّه به کلام قطعیّ الصدور پیامبر اکرم(صلی الله علیه وآله وسلم) که فرمود:

«أنتی تارک فیکم الثّقلین، کتاب الله و عترتی، ما ان تمسکتُم بهما لن تضلّوا ابداً» (۶۱)

قاطعانه عترت خود را هم ردیف با قرآن و وسیله کشف علوم و حقایق آن قرار داده و تسمک و پیروی از آن دو را یگانه راه هدایت و رسیدن به حق و نجات ابدی از گمراهی ها و گرفتاری ها بیان فرموده.

نظر به اعتراف صریح ابوبکر به «عترت» بودن علی بن ابی طالب(علیهما السلام) این سؤال مطرح است که: کنار نهادن علی از صحنه خلافتی که در پیاده کردن احکام قرآن، نشر علوم و معارف خلاصه می شد و بیست و پنج سال خانه نشین کردن او، آن هم با آتش زدن درب خانه اش و با زور و تهدید به مسجد بردنش، برای گرفتن بیعت از حضرتش، چه معنا و مجوّزی داشت؟!

### برترین فرد نزد پیامبر(صلی الله علیه وآله وسلم)

محبّ الدین طبری به روایت از حافظ ابن سمان از شعبی نقل نموده که ابوبکر به علی بن ابی طالب نگاه کرد و گفت:

من سرّه أن ینظر الی أقرب النّاس قرابةً من رسول الله(صلی الله علیه وآله وسلم) و أعظمهم عنه غنیّ، واحظّهم عنده منزله، فلینظر الی علی بن ابی طالب.(۶۲)

کسی که خرسند و خوشحال گردد از نگاه کردن به نزدیک ترین نزدیکان پیامبر و بالاترین بی نیاز شونده از ناحیه حضرتش (در رابطه با بهره برداری از مقام نبوتش) و برخوردارترین آنها از حیث مقام و منزلت در نزد او، پس باید به علی بن ابی طالب نگاه کند.

و محدث شهیر دارقطنی (به نقل مصادر زیر و به روایت از شعبی) این روایت را بدینگونه آورده:

من سرّه أن ینظر الی اعظم النّاس منزله عند رسول الله(صلی الله علیه وآله وسلم) فلینظر الی هذا الطّالع.(۶۳)

کسی که مسرور و خوشحال شود از نظر نمودن به بالاترین مردم از نظر مقام و منزلت در پیشگاه رسول خدا(صلی الله علیه وآله وسلم) پس نظر کند به این طلوع کننده یعنی علی بن ابی طالب(علیهما السلام) که در حال آمدن بود و نمایان شد.

### همرتبه بودن علی با پیامبر(صلی الله علیه وآله وسلم)

شیخ ابوالمکارم علاء الدین سمنانی (۷۳۶) در «عروه الوثقی» (پس از نقل حدیث «منزلت» و حدیث «من کنت مولاه...» مربوط به غدیر خم و دعای «اللهمّ وال من والاه...» و اعتراف به اتفاق بر صحّت آن ها) می نویسد:

فصار (علی) سید الاولیاء و کان قلبه علی قلب محمّد علیه (وآله) التّحیه و السّلام.

سپس می نویسد:

و به همین سرّ اشاره کرد سید صدیقین رفیق غار پیغمبر، ابوبکر، هنگامی که ابوعبیده جراح را برای احضار علی فرستاد و گفت:

یا أبا عبیده، أنت أمين هذه الأمّة، أبعثک الی من هو فی مرتبه من فقدناه بالامس، ینبغی أن تتکلم عنده بحسن الادب... (۶۴)

ای ابوعبیده تو امین این امتی(!)، به دنبال کسی می فرستمت که در مرتبه کسی بود که دیروز از دست دادیم (یعنی پیامبر اکرم(صلی الله علیه وآله وسلم))، سزاوار است که با حسن ادب در نزد او سخن بگویی.



مؤلف: نمی دانه احضار علی و این سخن سفارش آمیز ابوبکر به ابوعبیده در چه زمانی و به انگیزه چه موضوعی بوده، و ای کاش این سفارش را به عمر در موقع آوردن علی(علیه السلام) به مسجد کرده بود....

تو خود حدیث مفصل بخوان از این مجمل.

### ارجاع یهودیان به علی(علیه السلام)

محبّ الدین طبری از پسر عمر بن خطاب نقل نموده که گروهی از یهود به نزد ابوبکر آمده و گفتند: صاحب خود (یعنی پیامبر(صلی الله علیه وآله وسلم)) را برای ما توصیف کن.

ابوبکر گفت: ای گروه یهود، من با او در غار (ثور) همانند این دو انگشت سیاه و وسطی (که به هم پیوسته است) بودم، و با او از کوه حرا بالا رفتیم، اما سخن از چگونگی وی کار دشواری است و این علی بن ابی طالب باشد (که دارای صلاحیت پاسخگویی بدین سؤال است) بروید به سراغ او تا خواسته شما را انجام دهد.

پس آنها به نزد علی(علیه السلام) رفتند و گفتند: یا ابالحسن! پسر عمّت را برای ما توصیف نما.

علی(علیه السلام) هم آن طوری که باید و شاید حضرتش را برای آن ها توصیف و عباراتی بیان فرمود که بیانگر خصوصیات و ویژگی های جسمی و روحی و اخلاقی و... آن حضرت بود، که خوانندگان می توانند به آن مراجعه کنند.(۶۵)

راستی جای بسی تعجب و حیرت است کسی که به ادعای بعضی پیروانش نخستین اسلام آور بوده، و در طول بیست و سه سال دائماً با پیامبر اکرم(صلی الله علیه وآله وسلم) معاشرت داشته و مدّعی خلافت سرنوشت ساز شریعت آن حضرت بوده، این چنین از توصیف آن بزرگوار اظهار عجز و ناتوانی کند و از روی ناچاری پاسخ سؤال یهودیان را به علی(علیه السلام) محوّل نماید.

دیگر چه توقّع، که ابوبکر توانسته باشد بیانات علمی و دینی و اخلاقی پیامبر را برای افراد توضیح دهد و راه و رسم آن حضرت را پیاده کند تا مسلمانان ثابت قدم بمانند و بیگانگان علاقه مند به اسلام شوند و گرایش به بنیانگذار اسلام داشته باشند.

### ممانعت از علی(علیه السلام)

شیخ محمد مخلوف مالکی مصری می نویسد:

ابوبکر به هنگام اعزام نیرو بیشتر بدانچه علی(علیه السلام) اشاره می نمود عمل می کرد و به خاطر حرص و علاقه به بقا حضرتش و بهره برداری از نظریه و مشورت با او اجازه نمی داد وی به همراه مجاهدان (از حجاز و یا مدینه) خارج گردد.(۶۶)

### مراجعه به علی(علیه السلام) در پرسش ها

ابن درید در کتاب «المجتبی» با ذکر سند از انس بن مالک نقل کرده:

بعد از وفات پیامبر(صلی الله علیه وآله وسلم) مردی یهودی داخل مسجد شد و سراغ وصی پیغمبر(صلی الله علیه وآله وسلم) را گرفت، پس مردم ابوبکر را معرفی کردند. مرد یهودی به نزد او رفت و گفت: می خواهم سؤال هایی مطرح کنم که جز پیامبر یا وصیّش آنها را نمی دانند.

ابوبکر گفت: هر چه می خواهی سؤال کن.

یهودی گفت: به من خبر ده از آن چه برای خدا نیست و از آنچه در نزد خدا یافت نمی شود و از آن چه خدا نمی داند؟

ابوبکر گفت: ای یهودی، این ها سؤال های زناده و منکران خدا است و او را طرد کردند.

پس ابن عباس که حاضر در مجلس بود، گفت: شما با این مرد یهودی به انصاف عمل نکردید.

ابوبکر گفت: مگر نشنیدی چه می گوید؟

ابن عباس گفت: اگر جوابی برای او دارید که هیچ و گرنه وی را به نزد علی(علیه السلام) ببرید تا به سؤال های او پاسخ دهد، زیرا من خود شنیدم که رسول خدا(صلی الله علیه و آله وسلم) درباره علی فرمود: اللهم اهد قلبه و ثبت لسانه ؛ خدایا دلش را (بدانچه حق است) رهنمود کن و زبانش را (از خطا و لغزش) بازدار.

پس ابوبکر و حاضران برخاسته به اتفاق مرد یهودی به سراغ علی(علیه السلام) رفتند و اجازه گرفته بر حضرتش وارد شدند، آنگاه ابوبکر گفت: ای ابوالحسن، این مرد یهودی از من سؤال های زندیقان را می پرسد.

امیرمؤمنان(علیه السلام) فرمود: ای یهودی، چه می گویی؟

یهودی گفت: من سؤال هایی از شما می کنم که جز پیامبر یا وصیش آنها را ندانند.

علی(علیه السلام) فرمود: بگو.

یهودی همان سه سؤال را مطرح نمود.

امام فرمود: اما آن چه را که خدا نمی داند، مضمون گفتار شما مردم یهود است که می گویند: عزیر پسر خدا است و خدا برای خود فرزندی نمی شناسد.

و اما آنچه نزد خدا یافت نمی شود، پس آن ظلم به بندگان است که خدا منزّه از آن می باشد.

و اما آنچه برای خدا نیست، شریک است.

آن مرد یهودی با شنیدن این جواب ها گفت: أشهد أن لا إله إلا الله وأنّ محمداً رسول الله.

ابوبکر و مسلمانان حاضر در مجلس همه به امیرمؤمنان گفتند: یا مفرج الكرب ؛ ای زداینده افسردگی ها و برطرف کننده غم و غصه ها.(۶۷)

و در روایت ابن حسنویه حنفی موصلی آمده است که در این موقع صدای فریاد مردم بلند شد و ابوبکر گفت:

«یا کاشف الكربات أنت یا علیّ فارح الهم».

آنگاه بر بالای منبر رفت و گفت:

«أقيلوني فلست بخيركم و علیّ فيكم» ؛

مرا به خود واگذارید، زیرا تا علی در میان شماست من بهترین شما نیستم (که کرسی خلافت را اشغال کنم).

چون عمر این مطلب را شنید برخاست و گفت: ای ابوبکر، این چه سخنی بود گفتی؟! ما تو را برای خود برگزیدیم و وی را از منبر به زیر آورد.(۶۸)



## مراجعه به امیرمؤمنان(علیه السلام) در قضاوت

سیوطی و دیگران آورده اند که: خالد بن ولید به ابوبکر نوشت:

مردی در نواحی عرب نشین پیدا شده که همانند زنان به همخوابگی مردها در می آید و شاهد بر این موضوع اقامه گردیده. و از چگونگی رفتار با او سؤال کرد.

ابوبکر با صحابه رسول خدا(صلی الله علیه وآله وسلم) به مشورت پرداخت. علی بن ابی طالب فرمود: این گناهی است که هیچ امتی خدا را بدان عصیان و نافرمانی نکرد مگر یک امت (قوم لوط) که می دانید خدا با آن چه کرد، رأی من این است که او را با آتش بسوزانی.

پس صحابه پیامبر(صلی الله علیه وآله وسلم) هم رأی شدند بر این که او به آتش سوزانده شود و بدین ترتیب ابوبکر به خالد نوشت این شخص را با آتش بسوزان. و از آن پس زیر در ایام امارت و سپس هشام بن عبد الملک با چنین افرادی به همین گونه مجازات عمل کردند.(۶۹)

## نظر امیرمؤمنان(علیه السلام) در جنگ با رومیان

ابن واضح یعقوبی می نویسد: ابوبکر خواست با روم بجنگد، پس با احضار گروهی از صحابه رسول الله شورای جنگی تشکیل داد و هر یک چیزی گفتند، آنگاه از شخص علی بن ابی طالب(علیهما السلام) نظر خواهی و مشورت کرد.

پس علی(علیه السلام) فرمود: اگر اقدام کنی پیروز خواهی شد. که بالاخره طبق پیشنهاد و پیشگویی امیر مؤمنان کار جنگ به پیروزی مسلمانان و شکست رومیان و فتح سرزمین یهودی نشین بیت المقدس انجامید. این قضیه در سال سیزدهم هجری بود.(۷۰)

ابن عساکر نیز به طور مختصر سؤال ابوبکر از دلیل پیروزی و پاسخش را نقل کرده است.(۷۱)

---

۴۸- سوره شوری: ۳۳/۴۲.

۴۹- تفسیر در المنثور: ۷/۶.

۵۰- جهت آگاهی بیشتر مراجعه شود به ص دنباله «لیتنی لم اکشف بیت فاطمه».

۵۱- سر العالمین غزالی. توضیحاً علامه محقق ذهبی در لسان المیزان: ج ۱ ص ۵۰۰ چاپ مصر، این کتاب را از غزالی دانسته و جزو تألیفات او قلمداد نموده است.

ابطال الباطل ابن روزبهان در هفتمین جواب بر طعن وارد بر ابوبکر در رابطه با آتش زدن درب خانه فاطمه(علیها السلام) (تشییع المطاعن: ج ۱ ص ۱۴۹ و ۱۵۰).

۵۲- سوره اعراف: ۴۳/۷.

۵۳- تذکره الخواص: ص ۶۲ چاپ نجف.



۵۴ - شرح تجرید قوشجی مقصد پنجم از بحث امامت.

۵۵ - مناقب فصل هفتم: ص ۴۴ و ۴۵.

۵۶ - مناقب: فصل هفتم ص ۴۴ و ۴۵، ارجح المطالب: ص ۴۵۴ به نقل از حافظ ابن مردویه.

۵۷ - ارجح المطالب: ص ۱۵ چاپ لاهور، مناقب سیدنا علی عینی: ص ۲۰ شماره ۶۱

۵۸ - شرح نهج البلاغه: ج ۶ ص ۴۲ و ۴۳ به نقل از کتاب «سقیفه» احمد بن عبد العزیز جوهری، ریاض النضره: ۱/۱۳۹ چاپ مصر، صواعق المحرقه ابن حجر: ص ۱۰۵، تاریخ الخلفا سیوطی: ص ۵۴، کنز العمال: ج ۵ ص ۶۱۶ شماره ۱۴۰۸۵ به نقل از ابونعیم و جابری، ینابیع الموده: ص ۳۶۷ باب ۵۹ فصل ویژه آیات وارده در شأن اهل بیت به نقل از دارقطنی، الاتحاف به حب الاشرف شبراوی شافعی: ص ۷، لسان المیزان ابن حجر: ۶/۳۷۵ چاپ حیدر آباد، مناقب علی، عینی حیدر آبادی: ص ۳۷.

۵۹ - فیض القدیر: ۶/۲۱۸.

۶۰ - وسیله المال ابن باکثیر (الغدیر: ج ۱ ص ۳۰۳ و ۳۹۸).

۶۱ - توضیحاً دو جلد مفصل کتاب «عقبات الانوار» آیت الله محقق میر حامد حسین نیشابوری لکهنوی ویژه بحث و بررسی و ایراد و وجه فراوان دلالت این حدیث بر مقام خلافت بلا فصل علی و امامت آن حضرت و دیگر ائمه اثنا عشر است، با استفاده صد درصد از منابع اهل تسنن که برای دومین بار با شرح حال مؤلف و ویژگی های کتاب به قلم این جانب به سال ۱۳۷۹ هـ ق ضمن ۶ جلد در اصفهان تجدید چاپ شد.

۶۲ - ریاض النضره: ۲/۱۰۷ چاپ بیروت، مناقب خوارزمی، پایان فصل چهاردهم: ص ۹۸، نظم در السمطین زرنندی: ص ۱۲۹، تاریخ دمشق ابن عساکر: ۱/۱۶۲ و ج ۳ ص ۷۰ شماره ۱۱۰۰، کنز العمال متقی هندی: ۱۳/۱۱۵ - به نقل از الاثرات ابن ابی الدنیا و ابن مردویه و حاکم، صواعق المحرقه ابن حجر: ص ۱۰۶، فتح المبین ذینی دحلان، چاپ حاشیه سیره النبویه او: ج ۲ ص ۱۶۰ و ۱۶۱.

۶۳ - مفتاح النجا بدخشی: ص ۲۹، روض الاظهر سید شاه تقی علی کاظمی هندی: ص ۳۶۲، ارجح المطالب آمرتسری: ص ۴۶۷ - به نقل از ابن سمان - مناقب علی، علامه عینی: ص ۴۹، به نقل از ابن ابن سمان از طریق دارقطنی.

۶۴ - الغدیر: ۱/۲۹۷.

۶۵ - ریاضی النضره: ۲/۱۴۳، ذخائر العقبی: ص ۸۰، ذیل لثالی سیوطی: ص ۴۹.

۶۶ - طبقات المالکیه: ج ۲ ص ۴۱ چاپ مصر.

۶۷ - علی بن ابی طالب امام العارفین، تألیف احمد بن صدیق غماری: ص ۹۹، المجتبی: ص ۳۵ چاپ (الغدیر: ۷/۱۷۹)، ملحقات احقاق الحق: ج ۷ ص ۷۳ و ۷۴.

۶۸ - کتاب «در بحر مناقب»: ص ۷۶ (ملحقات احقاق الحق: ۸/۲۴۰).

۶۹ - مسند علی بن ابی طالب: ص ۲۵۶ شماره ۷۷۹، در المنثور: ۳/۳۴۶ به نقل از «ذم الملاحی» ابن ابی الدنیا، ابن منذر و «شعب الایمان» بیهقی - نیز کنز العمال متقی هندی ۵/۴۶۹ به واسطه نامبردگان بالا و برخی دیگر از حفاظ حدیث، اعلام



الموقعین ابن قیم جوزیه: ۳۷۸/۴ و الطرق الحکمیّه نیز از وی ص ۱۵، والداء والدواء: ص ۲۴۸ والجواب الکافی لمن سئل الدواء الشافی: ص ۱۴۶ (ملحقات احقاق الحق: ۲۲۹/۸)، الکبائر شمس الدین ذهبی: ص ۵۸ (ملحقات احقاق الحق: ۲۲۹/۸)، سنن الکبری بیهقی: ۲۳۲/۸ به طور کوتاه، المدخل محمّد بن محمّد عبدری قیروانی مالکی (مشهور به ابن الحاج فارسی درگذشته اواخر قرن ۸): ج ۳، ص ۱۱۹ (ملحقات احقاق: ۴۴۶/۱۷).

۷۰ - تاریخ یعقوبی: ۱۲۲/۲، چاپ نجف.

۷۱ - تاریخ دمشق، چاپ لندن: ص ۴۴۴ (ملحقات احقاق الحق: ۲۳۷/۸).

## امام امیرمؤمنان علی (ع) از دیدگاه خلفا

ابوبکر :

أَيُّهَا النَّاسُ، عَلَيْكُمْ بِعَلِيِّ بْنِ أَبِيطَالِبٍ،

فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله وسلم) يقول:

عَلَى خَيْرٌ مَنْ طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ

وَوَعَرَبَتْ بَعْدَى

ابوبکر :

ای مردم بر شما باد به [دوستی و پیروی از] علی بن ابی طالب، پس همانا من شنیدم رسول خدا (صلی الله علیه وآله وسلم) می فرمود:

«علی بعد از من بهترین کسی است که خورشید بر او تابیده و غروب نموده».

لسان المیزان: ج ۶، ص ۹۱.

عمر بن خطاب :

والله لو لا سيف علي لما قام عمود الاسلام

وهو بعد اقضى الأمّة ذو سابقته

وذو شرفها

عمر بن خطاب :

به خدا قسم اگر شمشیر علی نبود هرگز اسلام پا بر جا نمی شد و او بالاترین و برترین قاضی و پیشگام در اسلام و صاحب شرف می باشد.



شرح نهج البلاغه: ج ۱۲، ص ۸۲.

عثمان بن عفان

سمعت رسول الله (صلى الله عليه وآله وسلم) يقول:

النَّظَرُ إِلَى عَلِيٍّ عِبَادَةٌ

عثمان بن عفان :

شنیدم رسول خدا (صلى الله عليه وآله وسلم) می فرمود: نگاه به علی عباد است.

تاریخ الخلفاء سیوطی: ج ۱، ص ۹۶.

معاویه بن ابی سفیان

ذهب الفقه و العلم بموت ابن ابی طالب

معاویه بن ابی سفیان :

با مرگ [علی] فرزند ابوطالب، فقه و علم از میان رفت .

الاستیعاب: ج ۲، ص ۴۶۳.



## اعترافات عمر درباره امیر مؤمنان علی (علیه السلام)

### چشم علی (علیه السلام) چشم خداست

محبّ الدین طبری روایتی نقل نموده که: عمر در حال طواف بود و علی هم در جلوی او مشغول طواف بود که مردی به عمر گفت: ای امیرالمؤمنین حقّ مرا از علی بن ابی طالب بگیر.

عمر گفت: حق تو از چه قرار است؟

آن مرد گفت: بر چشم من سیلی زد.

پس عمر قدری توقف نمود تا علی به وی ملحق شد و به او گفت: ای ابوالحسن! آیا تو به چشم این مرد سیلی زده ای؟

علی فرمود: آری.

عمر گفت: به چه علّت؟

علی فرمود: رأیته یتأمّل حُرْمَ المؤمنین فی الطّواف.

دیدم او در حال طواف به ناموس مؤمنین چشم چرانی می کند.

عمر گفت: «أحسنت یا ابا الحسن» کار خوبی کردی ای ابوالحسن، آنگاه رو به آن مرد کرد و گفت: «وقعت علیک عین من عیون الله».

چشمی از چشمان الهی تو را دید - و بر تو سیلی زد - پس حقّی بگردن علی - نداری که من از او مطالبه کنم. (۱۶۲)

---

(۱۶۲) ریاض النضره محبّ طبری، ۱۴۵/۲.

### پیامبر (صلی الله علیه وآله وسلم) از علی (علیه السلام) راضی بود

بخاری محدّث بزرگ اهل تسنن از عمر بن خطاب نقل نموده که گفت:

«توفی رسول الله (صلی الله علیه وآله) و هو عنه (یعنی عن علی) راض» (۱۴۰).

رسول خدا از دنیا رفت در حالیکه از علی راضی و خشنود بود.



(۱۴۰) صحیح بخاری، ج ۲، ص ۱۸۱ چ قاهره، باب مناقب علی بن ابی طالب و در چاپ دیگر، ج ۵، ص ۲۱۹.

### عمر گفت: پیامبر می خواست خلافت علی را مکتوب کند ولی...

ابن ابی الحدید - به نقل از «تاریخ بغداد» احمد بن ابی طاهر (۱۱۷) - سخنان عمر بن خطاب و ابن عباس را در رابطه با امر خلافت این چنین شرح داده است :

عمر: علی کجاست؟

ابن عباس: او را دیدم در حال قرائت قرآن مشغول آبیاری نخلستان بود.

عمر: در سخنان رسول الله اشاره ای - به خلافت علی بود - که اثبات حجت و قطع عذر بدان نشود، و او در پی فرصتی بود که کار خلافت علی را عملی سازد، و در مرض موتش می خواست تصریح بنام او کند، پس من با کلمه «إِنَّ الرَّجُلَ لَيَهْجُرُ» از روی دل سوزی برای اسلام و دست اندازی بر آن مانع شدم!

به خدای این بنا، قریش هیچ گاه بر علی اتفاق نخواهد کرد، و اگر او متصدی امر خلافت می شد عرب از هر سو علیه وی سر برمی تافت و سر و صدا به راه می انداخت.

پس رسول خدا فهمید که من، به تصمیم او پی بردم و بدین جهت - از نوشتن آن - خودداری کرد. (۱۱۸)

نیز ابن ابی الحدید نوشته است :

عمر گفت: رسول خدا به هنگام بیماری فوت تصمیم گرفت امر خلافت علی را مطرح کند، اما من بخاطر بیم از فتنه و متلاشی شدن امر اسلام مانع آن شدم؟

پس رسول خدا (صلی الله علیه وآله) به نیت قلبی من پی برد و از انجام تصمیم خودداری نمود. (۱۱۹)

مؤلف: قطع نظر از دلائل فراوان قرآنی و حدیثی برخلافت بلا فصل امیرمؤمنان علی (علیه السلام) که نمونه بارزش حدیث غدیر است .

تنها بر اساس اعتراف عمر، شکی نیست که پیامبر (صلی الله علیه وآله) فقط علی را شایسته تصدی خلافت می دانست که تصمیم به واگذاری کتبی امر خلافت به او گرفت و امر به آوردن وسیله نوشتن فرمود.

اما عمر بخاطر اختلاف افکنی بین حاضرین مجلس با جمله «إِنَّ الرَّجُلَ لَيَهْجُرُ» یا «دَعُوهُ فَإِنَّ نَبِيَّكُمْ يَهْجُرُ» (۱۲۰) حضرتش را هذیان گو معرفی نمود، و از عملی شدن تصمیم پیامبر و آوردن وسیله نوشتن ممانعت کرد. دسیسه او کارگر شد و اصحاب حاضر در مجلس دو دسته شدند، بعضی طرفدار عمر، یعنی گفتار او را تقویت نمودند و عده ای طرفدار رسول اکرم (صلی الله علیه وآله) بگونه ای که نزاع کردند و داد و فریاد بلند شد در این زمان پیامبر (مجسمه خلق عظیم) متغیر شد و فرمود: از پیش من برخیزید، اینجا جای اختلاف و نزاع نیست.



حال این سؤال مطرح است که: چگونه عمر از روی دل سوزی؟؟ برای مسلمین در حضور پیامبر بذر نفاق و اختلاف را پاشید و ایجاد دو دستگی نمود و به پیامبری که خدا در قرآن اطاعت او را واجب کرده و سخن او را وحی معرفی نموده (۱۲۱) جسارت کرد و او را از وصیت کردن که حق مسلم هر مسلمانی است منع کرد.

---

(۱۱۷) احمد بن ابوطاهر طیفور خراسانی، متولد ۲۰۴ و درگذشته ۲۸۰ در بغداد از اعلام مورخین و صاحب پنجاه تألیف از جمله «تاریخ بغداد» است که جلد ششم آن بچاپ رسیده .

جهت آگاهی بر شرح حالش رجوع شود به «اعلام زرکلی» ۱۴۱/۱ و پاورقی .

(۱۱۸) شرح ابن ابی الحدید: ۲۰/۱۲-۲۱.

(۱۱۹) مصدر قبل، ص ۷۹.

(۱۲۰) صحیح بخاری، ج ۱، ص ۶۵ شماره حدیث ۵۵ باب کتابه العلم، ج ۶ ص ۲۹ شماره ۴۲۲ و ۴۲۳ کتاب المغازی باب مرض النبی (صلی الله علیه وآله) و ج ۷ ص ۲۱۹ شماره ۳۰ کتاب المرض باب قول المریض قوموا عنی، و ج ۹ ص ۲۰۰ شماره ۱۳۴، کتاب الاعتصام بالکتاب والسنه، باب کراهیه الخلاف.

صحیح مسلم، ج ۳، ص ۱۲۵۷، حدیث ۲۰ کتاب الوصیه، باب ترک الوصیه.

(۱۲۱) سوره نجم، آیه ۳ و ۴.

### منبر حق پدر امام حسین (علیه السلام) است

خطیب بغدادی و دیگران آورده اند: در حالیکه عمر بن خطاب بر فراز منبر نشسته بود حسین بن علی به او گفت: «إنزل عن منبر أبی و اذهب إلی منبر أبیک».

از منبر پدرم پایین بیا و برو به سوی منبر پدرت.

عمر گفت: «والله منبر أبیک لا منبر أبی» ؛ والله منبر، منبر پدر تو باشد، نه منبر پدر من .

و به دیگر عبارت گفت: «لم یکن لأبی منبر» ؛ برای پدر من منبری نبوده است.

و چون علی فرمود: والله من به حسین این سخن را یاد نداده بودم.

عمر گفت: والله من تو را متهم بدین گفتار نمی کنم.

و به نوشته ابن سعد عمر حسین را در بغل گرفت و پهلوی خود نشانید و گفت:



آیا چه کسی جز (خدا و شما خاندان رسالت و) پدرت مو بر سر ما رویانید؟ یعنی او بود که با فداکاری هایش مایه سربلندی و سرفرازی ما گردیده.(۱۷۰)

(۱۷۰) تاریخ بغداد، ۱۴۱/۱ . طبقات ابن سعد، ص ۳۴۰ ذیل ترجمه عمر . مقتل خوارزمی، ۱۴۵/۱ . تاریخ ابن عساکر، ۳۲۱/۴ . تاریخ الاسلام ذهبی، ۵/۳ . کفایه الطالب گنجی، ص ۲۲۷، و در چ نجف ۲۲۴ . کنز العمال متقی هندی، ۶۵۴/۱۳، به نقل از ابن سعد و ابن راهویه و خطیب . اصابه ابن حجر، ۲۴۹/۲، شماره ۱۷۲۰ . صواعق ابن حجر، مقصد پنجم، ص ۱۰۵ . ینابیع الموده، باب ۵۹، فصل ۱، ص ۳۶۷ . وسیله النجاه محمد مبین لکهنوی، ص ۲۷۲، به نقل از ابن عساکر دمشقی، تاریخ الخلفاء سیوطی، صواعق ابن حجر، ازاله الخفاء شاه ولی الله دهلوی .

### مراجعه به علی(علیه السلام) در حدّ شراب خوار

به شرحی که فقهای بنیانگذار فقه اهل تسنن و حافظان بزرگ حدیثی این فرقه نقل کرده اند، ابوبکر و عمر حدّ شرابخوار و تعداد تازیانه وارد بر او را نمی دانستند.

و در صورت برخورد به شرابخوار و لزوم اجراء حد، تنها به چهل ضربه شلاق او را محکوم می کردند.

پس بر اثر بعضی اتفاقات و مراجعات عمّال حکومتی به عمر بن خطاب از جمله خالد بن ولید - گویا از منطقه و محلی که از طرف عمر سمت فرمانداری داشت - و گزارش این موضوع که مردم به حرمت شراب و مجازات آن (که مثلاً چهل ضربه شلاق است) بی اعتنا شده اند، حدّ صحیح شراب چگونه است؟

عمر از امیرمؤمنان علی(علیه السلام) سؤال کرد یا از تعدادی صحابه - از جمله علی(علیه السلام) - که در مجلس حاضر بودند.

پس حضرت فرمود: کسی که شراب بنوشد مست شود و چون مست شود هذیان گوید و هنگامی که هذیان بگوید تهمت می زند، و حدّ تهمت هشتاد ضربه شلاق است، پس حد شراب هشتاد ضربه شلاق باشد.

عمر هم دستور داد هشتاد ضربه شلاق بعنوان حدّ شرعی بر شراب خوار بزنند.(۱۵۹)

(۱۵۹) موطاء مالک - پایه گذار فقه مالکیه - بخش کتاب الاشربه، ص ۱۸۶ . مسند شافعی - پایه گذار فقه شافعی - کتاب الاشربه، ص ۱۶۶ . شرح معانی الآثار طحاوی، ۸۸/۲ به دو طریق . سنن دار قطنی کتاب الحدود، ص ۳۴۶ ط قدیم . مستدرک حاکم، ۳۷۵/۴ . سنن بیهقی، ۳۲۰/۸ . در المثنور سیوطی، ۳۱۶/۱ وسط صفحه - ذیل آیه «انما الخمر والمیسر» سوره مائده ۹۰/۵، به نقل از ابو الشیخ، ابن مردویه و حاکم با اعتراف به صحت آن . فتح الباری عسقلانی، شرح صحیح بخاری، ج ۱۵، ص ۷۳، به نقل از طبرانی، طحاوی و بیهقی و ص ۷۴ از عبد الرزاق . کنز العمال متقی هندی، ج ۵، ص ۴۷۴ و ۴۷۸ و ۴۷۹، به نقل از کتاب ابن وهب و از ابن جریر به دو طریق و از بیهقی .



## کسی که مولایش علی(علیه السلام) نیست مؤمن نیست

محبّ طبری و دیگران با ذکر سند نقل کرده اند: دو نفر اعرابی متخاصم جهت حل اختلاف به عمر مراجعه کردند، پس عمر گفت: ای ابوالحسن! بین این دو نفر داوری کن.

علی(علیه السلام) هم داوری کرد و یکی از آن دو را محکوم نمود، پس شخص محکوم از روی تخطئه داوری امام به عمر گفت: یا امیرالمؤمنین بوسیله این مرد بین ما قضاوت می شود؟!

عمر هم از جا جست و یقه او را گرفت و گفت: «ویلک (ویحک) ما تدری من هذا، هذا مولای و مولی کلّ مؤمن و مؤمنه و من لم یکن مولاہ فلیس بمؤمن» (۱۶۵)

وای بر تو نمی دانی این کیست؟

این مولای من و مولای هر مرد و زن مؤمن است و کسی که او مولایش نباشد مؤمن نیست.

---

(۱۶۵) مناقب، ص ۹۴۸ پایان فصل چهاردهم . ریاض النضره، ۱۱۵/۲ به نقل از حافظ ابن سمان . ذخائر العقبی، ص ۶۸ . صواعق المحرقة، ص ۱۰۷، به نقل از دار قطنی . وسیله المال احمد بن باکثیر نسخه مخطوط . شواهد التنزیل حاکم حسکانی، ۲۶۶/۱ ذیل آیه «أفمن یهدی إلی الحق» . فتوحات الاسلامیه، ۳۰۷/۲ .

## فقط علی(علیه السلام) سزاوار خلافت بود

ابن ابی الحدید - به نقل از «السقیقه» ابوبکر، احمد بن عبد العزیز جوهری - با ذکر سند از ابن عبّاس روایت کرده است که گفت: در حالیکه من با علی در خانه او بودم عمر از آنجا رد شد و به علی سلام کرد.

پس علی به او فرمود: قصد کجا داری؟

عمر گفت: بقیع .

علی فرمود: آیا نمی خواهی با رفیقت بروی و او با تو همراهی کند؟

عمر گفت: چرا.

علی به من فرمود: برخیز با او همراهی کن.

پس همین که من به دنبال او براه افتادم انگشتان دستش را به انگشتان دست من آویخت و بعد از کمی حرکت و رد شدن از بقیع گفت: «یا بن عباس، أمّا والله إنّ صاحبک هذا لأولى الناس بالأمر بعد رسول الله(صلی الله علیه وآله)، إلاّ أنا خفناه علی اثنین».



ای ابن عباس! آگاه باش بخدا قسم این رفیقت - علی بن ابی طالب - برترین مردم برای تصدی خلافت بعد از پیامبر(صلی الله علیه وآله) بود، اما بخاطر ترس ما از دو چیز او به خلافت نائل نشد.

ابن عباس می گوید عمر سخنی گفت که من چاره ای نداشتم مگر آنکه بپرسم آن دو چیز چه بود، و چون پرسیدم گفت: جوانسالی او و حبّ و دوستیش نسبت به بنی عبدالمطلب - که ما از بیم آن مانع خلافت او شدیم - (۱۶۹)

---

(۱۶۹) شرح نهج البلاغه، ۵۰/۶ - ۵۱ .

## عیادت از بنی هاشم واجب است

محب الدین طبری از عمر بن خطاب نقل نموده که به زبیر بن عوام گفت: حسن بن علی بیمار است. چنانچه مایل باشی از وی عیادت کنیم. و چون زبیر چندان روی موافق نشان نداد و توقف کرد عمر گفت:

«أما علمت أن عيادة بنی هاشم فريضة و زیارتهم نافله؟»

وفی روایه «إن عيادة بنی هاشم سنة و زیارتهم نافله»؟

آیا نمی دانی عیادت بنی هاشم واجب است و به روایتی سنت است و زیارتشان مستحب؟ (۱۳۴)

ناگفته پیداست که گفتار عمر؛ چه برداشت از فرموده پیامبر باشد و چه از روی عقیده و اعتراف شخصی. چون بعد از رسول خدا یگانه مصداق بنی هاشم عمو زاده اش علی(علیه السلام) بوده است بدین مناسبت به ذکر این روایت پرداختیم هر چند که بحسب ظاهر نام مبارک علی(علیه السلام) در آن مطرح نیست.

---

(۱۳۴) ذخائر العقبی، ص ۱۴ به نقل از الموافقه ابن سمان . غالیه المواعظ و مصباح المتعظ و الواعظ، ۹۵/۲ چ قاهره . الإشراف علی فضل الأشراف نسخه عکسی ظاهریه شام یا احمدیه حلب [ملحقات، ۴۷۴/۱۷] .

## علی(علیه السلام) مولای هر مسلمان

خطیب خوارزمی و دیگران با ذکر سند نقل کرده اند: بین عمر بن خطاب و مردی درباره مسئله ای کار به نزاع کشید.

امیرمؤمنان علی در نزدیکی آنها نشسته بود، عمر با اشاره به حضرتش گفت: - چه بهتر - این شخص بین من و تو داوری کند.

مرد طرف نزاع (که ظاهراً امام را نمی شناخت) با تعبیری تحقیرآمیز از هویت آن حضرت سؤال نمود.



عمر با گرفتن یقه او یا گوش هایش، وی را از زمین بلند کرد و گفت: «ویلک، اُندری من صَغُرْتُ؟! هذا علی بن اُبی طالب مولای و مولی کلّ مسلم» (۱۶۳)

وای بر تو! آیا فهمیدی چه کسی را کوچک شمردی؟! این علی بن ابی طالب مولای من و مولای هر مسلمانی است.

و به روایت حسکانی عمر از علی خواست بین دو نفر داوری کند، پس طرف محکوم گفت: این کیست که بین ما قضاوت نماید؟! و گویا داوری علی را رد نمود. پس عمر یقه او را گرفت و گفت: وای بر تو، که نمی دانی این کیست؟ این علی بن ابی طالب است، این مولای من و مولای هر مؤمنی باشد، پس کسی که او مولایش نباشد مؤمن نخواهد بود! (۱۶۴)

توضیح: بعید نیست مطلب دوم، غیر از مطلب اول باشد و هر یک جداگانه بوقوع پیوسته باشد.

---

(۱۶۳) مناقب، ص ۹۸. ریاض النضره، ۱۱۵/۲.

(۱۶۴) شواهد التنزیل، ۲۶۶/۱ ذیل آیه اَفمن یهدی إلی الحق . فتوحات الاسلامیه، ۳۰۷/۲.

### علی(علیه السلام) مولای مؤمنان

محب الدین طبری از عمر نقل نموده که گفت:

«علی مولی من کان رسول الله(صلی الله علیه وآله وسلم) مولاه» (۱۴۴)

علی مولای و واجب اطاعه کسی است که رسول خدا(صلی الله علیه وآله) مولی و واجب اطاعه او بوده است.

---

(۱۴۴) ریاض النضره، ۱۱۵/۲.

### علی(علیه السلام) مولا و صاحب اختیار عمر

خوارزمی و دیگر اعلام حدیثی حافظ دارقطنی آورده اند که: به عمر بن خطاب گفته شد:

«إِنَّکَ تصنع بعلی شیئاً لا تصنع مع أحد من أصحاب النبی(صلی الله علیه وآله)؟! فقال: إِنَّه مولای» (۱۳۶)

از چه رو با علی آن چنان تعظیم و خوشرفتاری می کنی که با هیچیک از اصحاب پیغمبر(صلی الله علیه وآله) این چنین نمی کنی؟



عمر گفت: او مولای من است.

ناگفته پیداست که با توجه به فرموده پیامبر(صلی الله علیه وآله) که فرمود: «من كنت مولاه فعلى مولاه» معنای مولی و مقصود از آن در چنین زمینه ای جز صاحب اختیار و اولی به تصرف چیز دیگری نمی باشد.

---

(۱۳۶) مناقب خوارزمی، ص ۹۷. ریاض النضره طبری، ۱۱۵/۲. صواعق المحرقة ابن حجر، ص ۲۶، سطر ۱۱. شرح المواهب اللدنیه زرقانی مالکی، ص ۱۳. روض الازهر علامه قلندر، ص ۳۶۶ چ لکهنو. فتح المبین زینی دحلان - حاشیه سیره النبویه او، ۱۷۱/۱ - ۱۷۸، ۱۶۲/۲.

### علی(علیه السلام) راهنمای مردم به قرآن و سنت

علامه ابو العباس احمد بن یحیی ثعلب در کتاب امالی - پس از شرح سخنان عمر درباره اعضای شورای خلافت و پرده برداری او از رذائل اخلاقی پنج تن از اعضا در حضور عبدالله ابن عباس - می نویسد: در این موقع علی وارد شد، پس عمر به ابن عباس گفت:

«إن أحرهم أن يحملهم على كتاب ربهم و سنه نبيهم لأصاحبك، والله لئن وليها ليحملنهم على المحجّه البيضاء والصراط المستقيم». (۱۲۹)

محققاً شایسته ترین کسی که مردم را وادار بر عمل به کتاب پروردگارشان و سنت پیامبرشان کند، رفیق تو (علی بن ابی طالب) باشد، والله اگر او عهده دار امر خلافت شود مردم را به رفتن در جاده روشن و راه راست گرایش دهد.

اکنون این سؤال مطرح است: با نقاط ضعفی که عمر برای اعضای شورا ذکر کرد و از طرفی علی(علیه السلام) را با جملاتی که گذشت معرفی نمود دیگر چه عاملی در کار بود که با تشکیل شورا، نقشه بر سر کار آمدن عثمان را مطرح و عملی ساخت؟!

ابن عبد البر قرطبی و دیگران آورده اند: عمر به هنگام ضربه خوردن و وصیت در امر خلافت بعد از خود - با نگاهی عمیق به علی - گفت: اگر این شخص را متصدی امر خلافت کنی شما را به راه راست و راه حق خواهد برد، «ولو كان السيف على عنقه». هر چند شمشیر [دشمن و مخالف] برگردنش باشد. (۱۳۰)

قرطبی از عبدالله بن عباس نیز نقل نموده که گفت: روزی با عمر می رفتیم، پس ناگهان تندی نفس به وی دست داد و بالاخره سخن از اینکه چه کسی را به جانشینی و خلافت بعد از خود برگزیند به میان آمد، آنگاه گفت: چنان می بینم که رفیق (علی بن ابی طالب) را شایسته می دانی؟

گفتم: آری والله من [بخاطر سابقه و علم او و نزدیکی با پیامبر(صلی الله علیه وآله) و عنوان دامادیش با او] همین را می گویم.

عمر گفت: «إنه كما ذكرت» مطلب همچنان باشد که می گوئی ولی او شوخ مسلک است. (۱۳۱)



ناگفته پیداست که عمر با ایراد کلمه: «إنَّه کما ذکرْتُ» برخورداری علی را از صلاحیت و برتری بر دیگران در امر خلافت پذیرفت و بدان اعتراف نمود.

اما شوخ طبعی علی را مطرح و مانع واگذاری امر خلافت به او وانمود کرد و به فرض راست بودن، چگونگی مانعیت شوخ طبعی از امر خلافت، سؤالی باشد که باید عمر و طرفدارانش پاسخگوی آن باشند.

---

(۱۲۹) شرح ابن ابی الحدید، ۳۲۷/۶ - ۳۲۶.

(۱۳۰) استیعاب، ۲۱۱/۸ چاپ حاشیه اصابه.

### علی(علیه السلام) برترین قاضی بود

یکی از تعبیرات مکرر عمر، درباره امیرمؤمنان علی(علیه السلام) که در قضاوتهای حیرت انگیز آن حضرت گفته است، جمله «علیُّ أقضانا و أقضانا علیَّ» می باشد.

اکنون بخاطر ظرفیت محدود این کتاب تنها به ذکر تعدادی از مدارک نقل آن از عمر می پردازیم که عبارتند از: صحیح بخاری، مسند احمد حنبل، طبقات الکبری ابن سعد، انساب و الاشراف بلاذری، اخبار القضاة ابن وکیع، استیعاب قرطبی و حلیه الاولیاء ابو نعیم.(۱۳۳)

---

(۱۳۳) صحیح بخاری کتاب التفسیر، ج ۶، ص ۲۳ ذیل آیه ما ننسح من آیه . مسند احمد حنبل، ۱۳۳/۵ با سه سند . طبقات الکبری ابن سعد، ج ۲، ص ۳۳۹ و ۳۴۰، ج بیروت و ج ۲ بخش ۲، ص ۱۰۲ چ لیدن. انساب الاشراف بلاذری، ج ۱/۳۱۵، و ج ۲، ص ۹۷، شماره ۲۱ و ۲۳. اخبار القضاة ابن وکیع، ج ۱، ص ۸۸. استیعاب قرطبی - چاپ ذیل اصابه - ج ۸ ص ۱۵۶ و ۱۵۷. حلیه الاولیاء ابو نعیم، ج ۱ ص ۶۵. مستدرک حاکم، ج ۳، ص ۳۰۵. مناقب خوارزمی، ص ۴۷، فصل ۷. تاریخ دمشق ابن عساکر، ج ۳، ص ۳۸، شماره ۱۰۶۳ - ۱۰۷۱. شرح ابن ابی الحدید، ۸۲/۱۲ بلفظ «اقتضی الامه و...». ذخائر العقبی محب طبری، ص ۸۳. ریاض النضره او، ۱۴۷/۲. کفایه الطالب گنجی شافعی، ص ۱۳۰ بلفظ «علی اقضانا» با اضافه «اخذت ذلک من رسول الله فلا اترکه ابدأ». یعنی این سخن اعتراف انگیز را از رسول خدا گرفتیم و هیچگاه آنرا ترک نخواهیم کرد [لماذا اخترت مذهب اهل البيت، ص ۲۳۶]. تاریخ الاسلام ذهبی بخش خلفا (عهد الخلفاء)، ص ۶۳۸. فتح الباری - شرح صحیح بخاری - عسقلانی، ۲۳۳/۹. البدایه والنهایه ابن کثیر، ج ۷، ص ۳۶۰. أسنی المطالب جزری، ص ۷۲. تاریخ الخلفاء سیوطی، ص ۱۱۵ - و در چاپ دیگر، ص ۱۷۰. مطالب السؤل ابن طلحه شافعی، ص ۳۰. در المثنو سیوطی، ذیل آیه ما ننسح من آیه، ج ۱، ص ۱۰۴ - به نقل از بخاری، نسائی، مصاحف ابن انباری، حاکم و دلائل بیهقی. صواعق المحرقة ابن حجر، آغاز فصل ویژه ثناء الصحابه علیه، ص ۷۶. ینابیع الموده قندوزی، باب ۵۹، فصل ۳، ص ۳۴۳.



## علی(علیه السلام) او را از هلاکت رهایی بخشید

گنجی شافعی با ذکر سند نقل کرده است که حذیفه بن یمان عمر بن خطاب را دید و عمر گفت: ای ابن یمان! چگونه به صبح در آمدی؟

حذیفه گفت: می خواهی چگونه به صبح درآمده باشم؟ من به صبح درآمده ام در حالیکه به خدا سوگند از حق کراهت دارم، فتنه را دوست دارم، بدانچه ندیده ام شهادت می دهم، موجود خلق نشده را حفظ می کنم، بدون وضو صلوای بجای می آورم، برای من در زمین چیزی باشد که برای خدا در آسمان نباشد.

عمر به خشم آمد، اما بخاطر عجله ای که داشت فوراً به راه افتاد و تصمیم گرفت بعداً حذیفه را بخاطر این اعترافات بظاهر ناهنجار اذیت کند، که در بین راه به علی بن ابی طالب برخورد، و چون حضرتش او را غضبناک دید، از وی علت را پرسید، عمر گفت: حذیفه را ملاقات کردم، چون از وی پرسیدم چگونه به صبح درآمدی؟ پاسخ داد: به صبح درآمدم در حالیکه از حق کراهت دارم.

علی فرمود: راست گفته، او از مرگ نفرت دارد و مرگ حق است.

عمر: و گفت: فتنه را دوست دارم.

علی فرمود: راست گفته: مال و فرزند را دوست دارد و خداوند در آیه: (إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ) (۱۴۵) از اموال و اولاد تعبیر به فتنه فرموده.

عمر گفت: یا علی او می گفت: بدانچه ندیده ام گواهی می دهم.

علی فرمود: راست گفته، به یکتائی خدا و مرگ، و حشر و زنده شدن بعد از مرگ و قیامت و بهشت و جهنم و پل صراط که هیچ کدام را ندیده شهادت می دهد.

عمر گفت: حذیفه ادعا کرد آنچه را غیر مخلوق است حفظ می کنم.

علی فرمود: راست گفته، او کتاب خدا [قرآن مجید] را حفظ می کند و آن مخلوق نباشد.

عمر گفت: می گوید بدون وضو «صلاه» بجای می آورم.

علی فرمود: راست می گوید - مقصودش از کلمه «أُصَلِّيَ» نماز خواندن نیست بلکه - صلوات بر پسر عم رسول خدا(صلی الله علیه وآله) است. (که غیر مشروط به وضوء باشد).

عمر گفت: یا علی حذیفه حرف بزرگتر از این حرفها می زند.

علی پرسید چه می گوید؟

عمر گفت: می گوید برای من در زمین چیزی باشد که برای خدا در آسمان نباشد.

علی فرمود: راست می گوید، او دارای زن و فرزند است و خدا از آن منزّه است.



عمر - که با شنیدن جواب های امام و پی بردن به درستی آنچه حذیفه گفته بود به شگفت درآمد - گفت: «کاد یهلك ابن الخطاب لولا علي بن ابي طالب» (۱۴۶)

نزدیک بود - عمر - ابن خطاب هلاک شود اگر علی نبود.

---

(۱۴۵) انفال، ۲۸/۸.

(۱۴۶) کفایه الطالب باب، ۵۷، حدیث ۲، ص ۲۱۸. نور الابصار شبلنجی، ص ۱۷۱ بدون نام حذیفه و ذکر کلمه «اعوذ بالله من معضله لا علیّ بها» بجای «لولا علی لهلك». فصول المهمه ابن صباغ مالکی، ص ۱۸ و ص ۱۷ با کمی اختلاف بدون نام حذیفه و ذکر «اعوذ بالله» بجای «لولا علی...». نظم درر السمطین، ص ۱۲۹. فرائد السمطین حموینی، ج ۱، ص ۳۳۷، حدیث ۲۵۹ بدون ذکر نام حذیفه.

### علی(علیه السلام) آگاه ترین مردم است

حسکانی با ذکر سند از عمر بن خطاب نقل نموده که گفت:

«علیّ أعلم الناس بما أنزل الله علی محمد» (۱۴۳)

علی آگاه ترین مردم است به آنچه خدا بر محمد نازل فرموده.

---

(۱۴۳) شواهد التنزیل حسکانی، ۲۹/۱ - ۳۰، چ بیروت.

### علی(علیه السلام) آگاه ترین فرد به قرآن و سنت پیامبر

محقق عاصمی و دیگران از صحابی معروف، ابو الطفیل نقل نموده که چند روز بعد از مرگ ابوبکر و بیعت با عمر یکی از یهود مدینه که او را از اولاد هارون برادر موسی بن عمران(علیهما السلام) می پنداشتند به نزد عمر آمد و گفت: ای امیرالمؤمنین! کدام یک از شما نسبت به پیامبر و کتابش أعلم باشد؟ که من از آنچه می خواهیم از وی سؤال کنم؟

پس عمر با اشاره به علی بن ابی طالب گفت: «هذا أعلم بنبيّنا و بكتاب نبينا».

این شخص آگاه ترین ما نسبت به پیامبر و به کتاب او قرآن مجید است.

یهودی به آن حضرت گفت: یا علی! آیا تو این چنین هستی؟



علی فرمود: از هر چه می خواهی سؤال کن. تا آخر حدیث که آن مرد یهودی بر اثر سؤالهای مشکل و پاسخگوئی امام(علیه السلام) مسلمان شد(۱۶۶) و متن آن را عیناً علامه امینی آورده(۱۶۷) است.

جوینی نیز در فرائد السمطین این روایت را به تفصیل ذکر نموده.(۱۶۸)

---

(۱۶۶) زین الفتی فی شرح سوره هل ائی، ج ۱، ص ۳۰۴، شماره ۲۱۸.

(۱۶۷) الغدیر، ۶/۲۶۸ - ۲۶۹.

(۱۶۸) فرائد السمطین، ۱/۳۵۴، حدیث شماره، ۲۸۰.

### عبای خود را برای نشستن علی(علیه السلام) پهن کرد

محدث عالیقدر دار قطنی نقل کرده است: روزی عمر سراغ علی را گرفت پس به او گفتند: علی در زمین - زراعتی - خود رفته است.

عمر به همراهان خود گفت: بیائید برویم نزد او، و چون رفتند دیدند مشغول کار است آنها هم ساعتی با او همکاری نمودند، در این موقع علی(علیه السلام) به عمر فرمود: اگر گروهی از بنی اسرائیل به نزد تو می آمدند و یکی از آنها به تو می گفت: من پسر عمّ موسی هستم. آیا نسبت به همراهانش امتیازی برای وی قائل بودی؟ و به گفته اش ترتیب اثر می دادی؟

عمر گفت: بلی. علی فرمود: پس والله من برادر پیغمبر و پسر عمّ او هستم.

عمر هم عباى خود را بر زمین گسترد و گفت: «لا والله لا یكون لك مجلس غیره حتّی نفترق» ؛ نه والله تو را جای نشستن نباشد مگر بر روی عباى من تا وقتی که از هم جدا شویم.

علی هم بر روی عباى عمر نشست تا هنگامی که متفرّق شدند.(۱۷۱)

---

(۱۷۱) به نقل از صواعق ابن حجر، ص ۱۰۷.

### صلاحیت های همه جانبه علی(علیه السلام) از زبان عمر

چنانچه در مقدمه کتاب خاطرنشان گردید اگر تمام دلائل قرآنی، حدیثی و تاریخی مربوط به حق تقدم علی(علیه السلام) را در امر خلافت بلافصل بعد از پیامبر(صلی الله علیه وآله)نادیده انگاریم یا بی اعتبار قلمداد کنیم، تنها احادیث نقل شده و تعبیرات



اعتراف آمیز متصدیان خلافت بعد از پیامبر کافی است که ما یگانه خلیفه بر حق و واجد شرایط بعد از رسول خدا(صلی الله علیه و آله) را علی(علیه السلام) بدانیم.

زیرا احادیث نقل شده و اعترافات مختلف ابوبکر، عمر، عثمان و... تحت عنوان صحابی برای ما و همه مسلمانان محکم ترین و گویاترین سند امام شناسی و پشتوانه گرایش به مقام خلافت بلافصل امام امیرمؤمنان ارواحنا فداه می باشد.

اکنون اضافه بر آنچه بنظر رسید توجه خوانندگان حق جو را به ذکر نمونه هائی از گفته ها و اعترافات فراوان عمر پیرامون صلاحیت همه جانبه علی در امر خلافت و نیز نقاط ضعف دیگر افراد شورای خلافت بعد از عمر جلب و قضاوت را بر عهده شما می گذاریم.

۱ - علامه ابن ابی الحدید می نویسد: عمر افرادی را که برای شورای خلافت بعد از خود تعیین نموده بود احضار کرد و چون حاضر شدند گفت: آمدند و هر یک عفریتش (شیطان نفسانیش) به هیجان افتاده، به امید آنکه خلیفه شود. آنگاه هر یک از پنج نفر آنان را با بیان نقطه ضعفی مخاطب قرار داد و آنها را به خودشان معرفی نمود.

اما تو ای طلحه! مگر آنکس نبود که گفتی اگر پیامبر قبض روح شد زوجه هایش را به عقد همسری درآوریم، چون هرگز خدا محمد را ذیحق تر از ما - برای همسری - با دختر عموهایمان قرار نداده است.

پس خداوند با نزول آیه:

(وما کان لکم أن تؤذوا رسول الله و لا أن تتکفوا أزواجه من بعده أبداً)(۱۲۴)

شما را از اذیت کردن پیامبر با مطرح نمودن این موضوع بر حذر فرمود، و برای همیشه ازدواج با همسرانش را ممنوع اعلام کرد.

و اما تو ای زبیر! پس به خدا سوگند هیچگاه نه روز و نه شب، نرمش نداشته ای و همیشه تندخو و خشین بوده ای.

و اما تو ای عثمان! پس به خدا قسم سرگین و پشگل اسب، از تو بهتر باشد!

و اما تو ای عبدالرحمن! پس مرد عاجزی باشی که قوم و دار و دسته خود را دوست داری و به دیگران اعتنا نکنی.

و اما تو ای سعد! پس همانا که تو صاحب عصبیت و فتنه باشی.

آنگاه به علی(علیه السلام) گفت: «وَأَمَّا أَنْتَ يَا عَلِيُّ، فَوَاللَّهِ لَوْ وَزَنَ إِيمَانُكَ بِإِيمَانِ أَهْلِ الْأَرْضِ لَرَجَّحَهُمُ».

اما تو ای علی! پس به خدا سوگند اگر ایمان تو را با ایمان اهل زمین بسنجند، ایمان تو بر آنها سنگینی کند.

پس امام علی - بر اثر چنین برخوردی که عمر بدترین افراد را به اقرار خودش به عضویت شورا درآورده و نقشه خلیفه شدن پست تر از پشگل اسب (عثمان) را هم پایه ریزی نموده - از جا برخاست و رفت.

در این موقع عمر گفت: «وَاللَّهِ إِنِّي لِأَعْلَمُ مَكَانَ رَجُلٍ لَوْ وَلَّيْتُمُوهُ أَمْرَكُمْ، لَحَمَلَكُمُ عَلَى الْمُحْجَجَةِ الْبَيْضَاءِ».

به خدا قسم من از موقعیت مردی آگاهم که اگر او را متصدی امر خود کنید، شما را به راه راست هدایت خواهد کرد.

و چون حاضرین مجلس گفتند: او کیست؟

عمر گفت همین کسی که از بین شما برخاست و رفت.



حاضرین گفتند: پس چه چیز مانع شد که خلافت را به او واگذار نکردی و او را متصدی امر نمودی؟! (وشورا تشکیل دادی؟!)

عمر گفت: راهی برای انجام این کار نیست.

و در روایت دیگری که بلاذری در تاریخش آورده وقتی اهل شوری از نزد عمر خارج شدند گفت: «إِنَّ وَلَوْهَا الْأَجْلَحَ سَلَكَ بِهِمُ الطَّرِيقَ».

اگر شخصی را که اجلح(۱۲۵) است به خلافت برگزینند آنها را به راهی که باید - یعنی راه حق - می برد.

پس عبدالله بن عمر گفت: اکنون چه چیز مانع شد که خلافت را به او واگذار نکردی ای امیرالمؤمنین؟

عمر گفت: من خوش ندارم در حال حیات و موت متحمل خلافت (علی) شوم.(۱۲۶)

ابن حجر عسقلانی نیز روایت بلاذری را از بخاری آورده است.(۱۲۷)

در روایت دیگر که طرف صحبتش ابن عباس بوده علی را شوخ طبع و طلحه را متکبر و خودپسند و عبدالرحمن را ضعیفی که اگر خلیفه شد مهرش را بدست زنش دهد و زبیر را بد خلق و سعد بن وقاص را صاحب سلاح و اسب سواری معرفی نموده است.

و چون ابن عباس از عثمان سؤال کرد سه مرتبه گفت: اُوْه، بخدا قسم اگر عثمان متصدی امر خلافت شود بنی ابی معیط (بنی اُمیه) را سوار بر گردن مردم کند و عرب علیه او قیام نماید.

آنگاه پس از کمی سکوت گفت: «أَجْرُوهُمْ وَاللَّهِ إِنْ وَلِيَهَا أَنْ يَحْمِلَهُمْ عَلَى كِتَابِ رَبِّهِمْ وَسَنَّةِ نَبِيِّهِمْ لَصَاحِبِكُمْ، أَمَّا إِنْ وَلِيَ أَمْرَهُمْ حَمَلَهُمْ عَلَى الْمَحْجَةِ الْبَيْضَاءِ وَالصَّرَاطِ الْمُسْتَقِيمِ».(۱۲۸)

و الله با جرئت ترین آنها رفیق تو (علی) باشد، که اگر زمامدار شود مردم را وادار به عمل بر کتاب پروردگارشان و سنت پیغمبرشان نماید. همانا اگر او به امر خلافت دست یابد مردم را به رفتن در جاده روشن و راه راست گرایش دهد.

---

(۱۲۴) احزاب: ۵۳/۳۳.

(۱۲۵) اجلح کسی که موهای جلو سرش ریخته باشد (منظور حضرت علی(علیه السلام) است).

(۱۲۶) شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ۲۶۰/۱۲ - ۲۵۹. فتح المبین، ۱۸۰/۲. استیعاب ابن عبد البرّ چ ذیل اصابه، ج ۸ ص ۲۶۲ ضمن احوال عمر.

(۱۲۷) مطالب العالیه عسقلانی، ۴۶۰/۱.

(۱۲۸) شرح ابن ابی الحدید، ۵۲/۱۲ - ۵۱.



## شمشیر علی (علیه السلام) سبب بقای اسلام

ابن ابی الحدید به نقل از امالی ابوبکر انباری می نویسد: علی با عمر در مسجد نشسته بود و گروهی از مردم هم حضور داشتند، پس چون علی از جا برخاست و رفت یکی از حاضرین شروع کرد به بدگوئی از علی و نسبت عجب و تکبر دادن به او .

عمر گفت: «حقّ لمثله أن یتیه» - شایسته است برای همانند او که به خود بیالد.

آنگاه گفت: «والله لولا سیفه لما قام عمود الاسلام، وهو بعد أفضی الامه و ذو سابقتها و ذو شرفها».

به خدا قسم اگر شمشیر او نبود هرگز اسلام پا برجا نمی شد و او برترین قاضی و صاحب سابقه و شرف در اسلام است.

پس شخص بدگوی آن حضرت گفت: با این اوصاف چه چیز شما را از تن دادن به خلافت او و از پیرویش بازداشت، ای امیرالمؤمنین؟!

عمر گفت: ما بخاطر موقعیت سنی و دوستیش با بنی عبدالمطلب از خلافتش کراهت داشتیم. (۱۶۰)

این سخن را با اختلاف در بعضی الفاظ مکرر از عمر نقل کرده اند. (۱۶۱)

---

(۱۶۰) شرح نهج البلاغه، ۸۲/۱۲ .

(۱۶۱) تاریخ دمشق، ۱۰۷/۳ و ۱۰۸ به دو سند . انساب الاشراف، ۳۱۵/۱ شماره ۳۳ و شماره های ۲۶۶ و ۲۶۷ . واستیعاب قرطبی، ج ۸ .

## خطاب عمر به علی با جمله: «بأبی أُنتم و أُمّی...»

زمخشری و دیگران با ذکر سند نقل کرده اند: مردی از علی به نزد عمر دادخواهی نمود و چون حضرتش حاضر در مجلس بود عمر گفت: ای ابوالحسن برخیز و در پهلوی خصمت بنشین.

علی برخاست پهلوی آن مرد نشست و پس از گفتگو و پایان یافتن قضیه و رفتن آن شخص به جای خود برگشت، اما عمر متوجه شد چهره آن جناب متغیر و دگرگون است.

پس گفت: ای ابوالحسن از چه رو چهره ات را متغیر می بینم، مگر از آنچه گذشت ناخشنودی؟

امیر مؤمنان فرمود: آری. عمر گفت: چرا؟

علی فرمود: بخاطر آنکه مرا در برابر مدّعی به کُنیه (که احترام آمیزتر از صدا زدن به اسم و مایه تبعیض بین طرفین دعوی در مجلس داوری است) صدا زدی، و چرا نگفتی: یا علی برخیز پهلوی خصمت بنشین؟!



عمر که از خُرده گیری علی به شگفت آمده بود سر آن حضرت را گرفت و چشمانش را بوسید و گفت: «بأبی أنتم - و أمی - بکم هدانا الله و بکم اخرجنا من الظلمات إلى النور» (۱۳۸)

پدرم - و مادرم - به فدای شما باد، بوسیله شما خداوند ما را هدایت فرمود و بوسیله شما ما را از تاریکی به نور مشرف ساخت.

---

(۱۳۸) ربیع الأبرار، ۵۹۵/۳. مناقب خوارزمی اواخر فصل هفتم، ص ۵۲ - ۵۱. و به نقل از زمخشری، ص ۵۴. شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ۱۳۳/۴، ج ۴ جلدی. فرائد السمطین حموی، ۳۴۹/۱ حدیث شماره ۲۷۳. المستطرف ابشیهی، ۹۱/۱. نزهه المجالس صفوری، ۲۱۱/۲ - به نقل از زمخشری - .

### خداوند عُمَر علی (علیه السلام) را طولانی کند

شیخ زین الدین عبد الرحمن سلامی بغداد نقل کرده است که: مجلسی مرکب از عمر و علی و زبیر و سعد و دیگران از صحابه رسول الله برقرار بود و سخن از عزل و جلوگیری مرد از انعقاد نطفه بمیان آمد و گفتند: مانعی ندارد.

مردی از حاضرین گفت: دیگران پندارند مایه مورد عزل موعوده صغری (یعنی انسان کوچکی) است که نمی توان آن را از بین بُرد.

پس علی (علیه السلام) گفت: این مایه، موعوده نخواهد بود تا هنگامی که مراحل مرور بر آتش های هفتگانه را طی نماید.

این مایه نخست سلاله ای از گِل باشد، و بعد از آن نطفه - و بعد علقه - و سپس مضغه، و بعداً استخوان، و پس از آن گوشت، و در پایان خلق آخر (یعنی انسان کامل اما کوچک).

عمر به علی گفت: «صَدَقْتَ أَطَالَ اللهُ بِكَ» (۱۴۱)؛ راست گفתי، خداوند بقاء تو را طولانی فرماید. [که زنده باشی و مردم را از علومت بهره مند سازی]

توضیح: فرموده امیرمؤمنان (علیه السلام) درباره انسان، مبنی برگذراندن مراحل هفتگانه خلقت بر اساس آیات شریفه قرآنی است از جمله آیه: (وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سَلَالَةٍ مِنْ طِينٍ. ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نَظْفَةً فِي قرارٍ مَكِينٍ. ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَّوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا. ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ) (۱۴۲)

که بطور خلاصه مراحل تکامل انسان را در رحم مادر از آغاز تا انجام به هفت مرحله خاطر نشان و بیان فرموده.



### توهین به علی(علیه السلام) آزدن پیامبر است

احمد بن حنبل با ذکر سند از عروه بن زبیر نقل نموده که: مردی در حضور عمر به علی بن ابی طالب جسارت نمود، پس عمر - با اشاره به قبر پیامبر(صلی الله علیه وآله) - گفت: صاحب این قبر را می شناسی؟ او محمد بن عبدالله بن عبدالمطلب است.

«لا تذكر علياً الا بخير فانك إن نقصته أذيت صاحب هذا القبر».

از علی بن ابی طالب - که پسر عم او باشد - جز به خیر و خوبی دم مزن که اگر نسبت به وی جسارت و بدگوئی کنی صاحب این قبر را آزرده ای.

و در روایت مناوی آمده که عمر گفت: این پسر عم او باشد، والله (با فحش و جسارت به علی) اذیت نکردی، مگر پیامبر را در قبرش. (۱۴۹)

عینی حنفی بواسطه احمد حنبل نیز از عمر بن خطاب نقل نموده که گفت: «إذا أذيت علياً أذيت رسول الله(صلی الله علیه وآله وسلم)» (۱۵۰)

هرگاه علی را اذیت کنی رسول خدا(صلی الله علیه وآله) را اذیت کرده ای.

مؤلف: به راستی عمر این مطالب را می دانست که به خانه امیرمؤمنان(علیه السلام) هجوم بُرد، و در خانه اش را آتش زد و آن حضرت را با اکراه و اجبار بیرون کشید و سیده زنان را میان در و دیوار قرار دادند تا محسن خود را سقط کرد. (۱۵۱)

---

(۱۴۹) فضائل الصحابه احمد حنبل، ج ۲، شماره ۱۰۸۹، فضائل امیرالمؤمنین نیز از احمد حنبل شماره حدیث ۲۱۱. تاریخ دمشق ابن عساکر، ۲۹۵/۳ بخش امام علی(علیه السلام). شفاء السقام سبکی، ص ۲۰۷ چ حیدر آباد. ریاض النضره محب طبری، ۱۱۱/۲ بروایت از «مناقب احمد» و «الموافق» ابن سمان. تذکره الخواص سبط ابن جوزی، ص ۴۹. مرقاه المفاتیح علی بن سلطان قاری، ۵۷۳/۵ - به نقل از مناقب احمد. کنز العمال متقی هندی، ۱۲۴/۱۳ - به نقل از تاریخ دمشق ابن عساکر. فیض القدير شرح جامع صغير سيوطي ۱۸/۶ - به نقل از دار قطنی - ارجح المطالب امرتسری، ص ۵۱۵.

(۱۵۰) مناقب سيدنا علی، ص ۱۶، شماره، ۱۷.

(۱۵۱) اثبات الوصیه مسعودی، ص ۱۴۲. وافی بالوفیات صلاح الدین صفدی ضمن حرف الف، شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ۳۵۱/۳، چ مصر.



## تنها ولایت علی (علیه السلام) مایه شرف است

علامه ابن حجر به نقل از استیعاب ابن عبد البر از ابن مسیب روایت نموده که عمر گفت:

«تَحِبُّوا إِلَى الْأَشْرَافِ وَ تَوَدُّوْا، إِنْ تَقَوَّا عَلَى أَعْرَاضِكُمْ مِنَ السَّفَلَةِ، وَ اعْلَمُوا أَنَّهُ لَا يُتَمُّ شَرَفٌ إِلَّا بِوَلَايَةِ عَلِيٍّ» (۱۳۹)

با افراد شریف دوستی و محبت کنید و برای حفظ آبروی خود از افراد پست و بی شخصیت بپرهیزید و بدانید که هیچگونه شرفی بدرجه تمامیت نرسید مگر به ولایت علی.

---

(۱۳۹) صواعق المحرقة، ص ۱۰۶، سطر، ۱۶.

## باز هم علی (علیه السلام) مدد نمود

علامه طحاوی و دیگران آورده اند: در ایام حکومت یزید بن ابی سفیان (برادر معاویه در شام از طرف عمر بن خطاب) به عمر بن خطاب گزارش داده شد که عده ای از مردم شام شرب خمر نموده و مدعی حلال بودن آن شده و آیه:

(لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جُنَاحٌ فِيمَا طَعَمُوا) (۱۵۶) را تأویل و بدان استناد می کنند.

عمر دستور داد فوراً آنها را به مدینه روانه کنند، و چون وارد شدند با مردم (صحابه پیامبر) مشورت کرد که چگونه با آنان رفتار کند و حکم شرعی درباره آنها چیست؟

آنها گفتند: ای امیرالمؤمنین به نظر ما این عده شرابخوار بر خدا دروغ بسته و تشریع بدون اذن الهی نموده که شراب را حلال کرده و آشامیده اند، پس باید آنها را گردن بزنی.

در این موقع علی (علیه السلام) ساکت بود و چون عمر از حضرتش نظر خواهی کرد، فرمود: آنها را احضار و وادار به توبه کن، اگر پذیرفتند و توبه کردند هر یک را با هشتاد ضربه شلاق حد زن و گرنه آنها را گردن بزنی.

پس عمر به دستور امام عمل کرد و چون توبه کردند، از اجراء حدشان صرف نظر نمود. (۱۵۷)

ابوالفرج اصفهانی نیز با کمی اختلاف و تفصیل بیشتر این روایت را نقل نموده. (۱۵۸)

---

(۱۵۶) مائده، ۹۳/۵.



(۱۵۷) مشکل الآثار طحاوی، ج ۲، کتاب حدود، ص ۸۸. در المنثور سیوطی، ۳۲۲/۱-۳۲۱، به نقل از ابن ابی شیبہ و ابن منذر. فتح الباری عسقلانی، ۷۴/۱۵، به نقل از ابن ابی شیبہ.

(۱۵۸) الأغانی، ج ۱۸، ص ۲۹۸، چ بیروت.

### عمر گفت: اگر علی(علیه السلام) نبود، حتماً عمر هلاک می شد

به شرحی که صاحبان مصادر معتبر اهل تسنن نقل کرده اند: خلفای قبل از امیرمؤمنان و از همه بیشتر عمر بن خطاب در مشکلات گوناگون هم خود شخصاً به امیر مؤمنان(علیه السلام) مراجعه می نمود و هم طرف های درگیر و مراجعه کننده را به آن حضرت ارجاع می داد.

پس آنگاه که امام بدون تشریفات و به نحو حیرت انگیز مشکلات را حل می فرمود و به سؤالها پاسخ می داد. آنها پی به اشتباه و خطا در پاسخگوئی خود برده و می فهمیدند علی مایه رهائی آنها از مشکلات است و هر یک با تعبیر «لولا علی لهلک ابوبکر» (۱۲۲)، «لولا علی لهلک عمر»، «لولا علی لهلک عثمان»، و دیگر تعبیرات وارد از ناحیه عمر بن خطاب حضرتش را می ستودند و به مقامات علمی او و سرنوشت سازی پاسخ هایش اعتراف می نمودند.

قابل توجه خوانندگان آنکه عمر تنها کلمه «لولا علی لهلک عمر» را نه یکبار که دهها بار، در پیشامدهای مختلف ایراد و صریحاً در حضور افراد به هلاکت خود در صورت نبودن علی(علیه السلام) اعتراف نموده.

اکنون بخاطر اختصار و محدودیت حجم کتاب حاضر از ذکر مشروح قضایا معذرت خواسته و تنها به بیان فهرستی از تعبیرات عمر درباره امیرمؤمنان علی(علیه السلام) اکتفا نموده و آنگاه از باب نمونه تعدادی از موارد مربوط به حل مشکلات قضائی را به آگاهی خوانندگانی می رسانیم.

۱ - «أبا حسن، لا أبقانی الله لشدّة لست لها ولا فی بلد لست فیها» (۱۲۳).

ای پدر حسن خدا مرگ دهد مرا در امر سختی که تو برای آسان کردنش نباشی، و در شهری که تو در آن حاضر نباشی.

۲ - «أعوذ بالله أن أعیش فی قوم لست فیهم یا أبا حسن».

پناه می برم به خدا از بسر بردن در بین قومی که تو ای پدر حسن در بین آن نباشی.

مستدرک حاکم، ۴۵۷/۱.

اخبار مکه و ما جاء فیها من الآثار، ۳۲۳/۱.

القری لقاصد أم القری محب طبری، ص ۲۴۶.

تاریخ دمشق ابن عساکر ۵۰/۳ بلفظ: نعوذ بالله.

تبیین الحقائق، فخر الدین عثمان زلیعی ۱۶/۲ چ مصر.

ذخائر العقبی محب طبری، ۱۹۷/۲.



ریاض النضره او، ۱۹۷/۲ چ مصر، و ص ۱۴۶ چ بیروت.

تلخیص مستدرک ذهبی، ۴۵۷/۱.

کنز العمال متقی هندی، ۱۷۷/۵ - ۱۷۸.

فیض القدیر - شرح جامع صغیر سیوطی - ۳۵۶/۴ به نقل از دار قطنی.

روض الازهر قلندر هندی ۲۶۶.

ارجح المطالب امرتسری، ص ۱۲۲ از پنج مصدر حدیثی.

۳ - «أعوذ بالله أن أعیش فی قوم لیس فیهم ابوالحسن».

پناه می برم به خدا از زندگی در بین قومی که ابوالحسن در آنها نباشد.

فیض القدیر - شرح جامع صغیر - ۳۵۷/۴ به نقل از دارقطنی.

۴ - «أعوذ بالله من معضله لا علیّ لها».

پناه می برم به خدا از مشکلی که علی برای حل آن نباشد.

مناقب خوارزمی، فصل ۷، ص ۵۱.

نور الأبصار شبلنجی، ص ۷۹.

۵ - «أعوذ بالله من معضله لیس لها ابو حسن - ابوالحسن».

پناه می برم به خدا از مشکلی که پدر حسن برای حل آن نباشد.

فضائل امیرالمؤمنین احمد حنبل، [الغدیر، ج ۶ ص ۲۴۷].

زین الفتی عاصمی، [الغدیر، ج ۶ ص ۲۴۷].

تذکره الخواص سبط ابن جوزی، ص ۸۷ و در چ نجف، ص ۱۴۴.

تاریخ دمشق ابن عساکر، ۵۱/۳.

۶ - «أعوذ بالله من معضله ولا ابو حسن لها».

پناه می برم به خدا از مشکلی که پدر حسن برای حل آن نباشد.

تاریخ ابن کثیر، ۳۵۹/۷.

فتوحات الاسلامیه زینی دحلان، ۳۰۶/۲.

۷ - «الله أعلم حیث یجعل رسالته».



خداوند خود آگاه تر است که بار نبوت را کجا قرار دهد.

الطرق الحکمیة ابن قیم، ص ۴۶. [الغدير، ۱۰۵/۶].

۸ - «اللهم لا تبغنی لمعضله لیس لها ابن ابی طالب حیاً».

بارالها! باقی مگذار مرا در برابر مشکلی که - علی ابن ابی طالب - برای حل آن - زنده نباشد.

فضائل احمد، شماره حدیث ۲۱۶.

مقتل خوارزمی، ۴۵/۱. مناقب او، فصل ۷، ص ۵۱.

تذکره سبط ابن جوزی، ص ۱۴۸.

قوه القلوب، ۲۴۶/۲.

ینابیع الموده قندوزی، ص ۸۶.

ملحقات احقاق الحق، ۲۱۱/۸ به نقل از هشت مدرک دیگر.

۹ - «اللهم لا تنزل بی شدیده إلاّ و ابوالحسن الی جنبی».

بارالها کار سختی را بر من فرود نیاور، مگر آنکه ابوالحسن (برای حل آن) در پهلوی من باشد.

ذخائر العقبی ص ۸۲.

ریاض النضره، ۵۰/۲، و ۱۹۴ و در چ بیروت ص ۱۴۲.

کنز العمال، ۲۵۷/۵ به نقل از ابن عساکر.

فرائد السمطين، ۳۴۳/۱ شماره ۲۶۴.

نظم در السمطين زرندي، ص ۱۳۰ بلفظ «اللهم لا ترانی شده».

کفایه شنیطی، ص ۵۷.

۱۰ - «أنت (یا علی) خیر هم فتوی».

تو ای علی بهترین صحابه در امر فتوی هستی.

طبقات ابن سعد، ج ۲، بخش، ۱۰۲/۲.

سنن دار قطنی ج ۲. کتاب الصائم باب القبلة، ص ۱۸۱.

۱۱ - «بأبی أتم، بکم هدانا الله، و بکم أخرجنا الله من الظلمات الی النور».



پدرم بفدای شما خاندان (نبوت) باد، که بوسیله شما خداوند ما را هدایت کرد و بوسیله شما ما را از عالم تاریکی (شرک) به نور و روشنائی اسلام درآورد.

ربیع الأبرار زمخشری، ۵۹۵/۳.

مناقب خوارزمی، فصل ۷، ص ۵۱ - ۵۲.

شرح ابن ابی الحدید، ۱۳۳/۴، چ ۴ جلدی.

فرائد السمطین حموی، ۳۴۹/۱، شماره ۲۷۳.

مستطرف إیشیہی، ۹۱/۱.

نزهه المجالس صفوری، ۲۱۱/۲.

وسیله النجاه محمد مبین هندی، ص ۱۳۹.

مرآه المؤمنین ولی الله لکهنوی، ص ۸۷.

۱۲ - «ثلاث كنت في طلبهنّ، فالحمد لله الذي أصبتهنّ قبل الموت».

سه چیز بود که من در پی آن بودم و حمد خدای را که قبل از مرگم - بواسطه علی - بدان دست یافتم.

کنز العمال، ۱۷۰/۱۳ - ۱۶۹ به نقل از دیلمی و معجم اوسط طبرانی.

منتخب کنز العمال - چ حاشیه مسند احمد - ۵۶/۵.

۱۳ - «رُدُّوا الجَهالات إلى السنّه و رُدُّوا قول عمر إلى علی».

نادانی ها را به سنّت برگردانید، و گفته عمر را هم به علی.

احکام القرآن جصاص، ۵۰۴/۱.

سنن بیهقی، ۴۴۱/۷ - ۴۴۲.

مناقب خوارزمی، ص ۵۰.

کتاب العلم أبو عمر، ۱۸۷/۲.

تذکره الخواص، سبط ابن جوزی، ۸۷. و در چ نجف ص ۱۴۷.

۱۴ - «رُدُّوا قول عمر إلى علی، لولا علی لهلك عمر».

قول عمر را به علی برگردانید، اگر علی نبود عمر هلاک شده بود.

تذکره سبط ابن جوزی، ص ۱۴۷.

۱۵ - «صدقت أطلال الله بقاءك».

راست گفتی (ای علی) خداوند بقائت را طولانی کند.

جامع العلوم والحکم، عبد الرحمن سلامی بغدادی، ۱۰۶/۱ چ مصر.

۱۶ - «عجزت النساء أن تلدن مثل علی بن ابی طالب و لولا علی لهلك عمر».

همانا که زن‌ها از زائیدن همانند علی ناتوان باشند و اگر علی نبود عمر هلاک شده بود.

اربعین فخر رازی، ص ۴۶۶.

مناقب خوارزمی، فصل ۷، ص ۹۳.

فرائد السمطين حموی، ۳۵۱/۱.

مطالب السؤل ابن طلحه شافعی، ص ۱۳۰.

ینابیع الموده قندوزی، ص ۷۵ و ۳۷۳ چ اسلامبول وص ۸۵ و ۴۴۸ چ نجف به نقل از فصل الخطاب خواجه پارسا.

۱۷ - «علی أعلم الناس بما أنزل الله علی محمد».

علی بدانچه خدا بر محمد نازل فرموده، آگاه‌ترین مردم است.

شواهد التنزیل حاکم حسانی، ۲۹/۱.

۱۸ - «فرج الله عنك لقد کدتُ أهلك فی جلدھا».

خداوند مشکلت را بگشاید، بدون شک نزدیک بود بخاطر اجراء حد بیجای این زن هلاک شوم.

مناقب ابن شهر آشوب، ۳۶۶/۲ چهار جلدی و ۴۹۷/۱ دو جلدی - به نقل از شش نفر راویان و محدثان اهل تسنن - .

۱۹ - «کاد یهلك ابن الخطاب لولا علی بن ابی طالب».

اگر علی بن ابی طالب نبود، نزدیک بود عمر هلاک شود.

طرق الحکمیه ابن قیم، ص ۴۶.

کفایه الطالب گنجی اول باب، ۵۷ .

فصول المهمه ابن صباغ مالکی، ص ۱۸.

۲۰ - «کان عمر یتعوذ من معضله لیس لها ابو حسن».

پیوسته عمر به خدا پناه می برد از مشکلی که ابو حسن (علی بن ابی طالب) برای حل آن نباشد.

استیعاب قرطبی، ۱۵۷/۸ چاپ ذیل اصابه.

اسد الغابه ابن اثير، ۲۲/۴.

اصابه ابن حجر، ۵۹/۷.

اعلام الموقعين ابن قيم جوزيه، ۱۵/۱.

تاريخ الاسلام ذهبي، ۱۹۹/۲.

تاريخ الخلفاء سيوطي، ۶۶ و ۱۷۱.

تاريخ دمشق ابن عساكر، ۵۱/۳.

تأويل مختلف الحديث ابن قتيبه دينوري، ص ۲۰۲.

تذکره الخواص سبط ابن جوزي، ص ۱۴۴.

تهذيب التهذيب عسقلاني ۳۳۷/۱ و ۳۲۷/۷.

ذخائر العقبى محب طبري، ص ۸۲.

رياض النضره او، ۱۴۲/۲ - به نقل از احمد حنبل و استيعاب.

صفوه الصفوه ابن جوزي، ۱۲۱/۱.

صواعق المحرقه ابن حجر مكي، ص ۷۶.

طبقات الكبرى ابن سعد، ۳۳۹/۲ چ مصر.

طرح التثريب ابو زرعه عراقی، ۸۶/۱ چ مصر.

علی ابن ابی طالب امام العارفين احمد بن صديق غماري، ص ۷۰.

فتح الباری شرح صیح بخاری، ۱۰۵/۱۷.

فرائد السمطين حموينی، ۳۴۵/۱ شماره ۲۶۷.

فضائل الصحابه احمد حنبل، ۶۴۷/۲ شماره ۱۱۰۰.

فيض القدير مناوی، ۳۵۷/۴.

قضاہ الاندلس، ص ۲۳ چ قاهره.

کفایه الطالب گنجی شافعی، باب ۵۷، ص ۲۱۷ چ نجف و ص ۹۵ چ غری.

مجمع بحار الانوار صديقي فتونی ۳۹۶/۲ چ نولشکور.

نور الابصار شبلنجی، ص ۷۴.



۲۱ - «لا أبقاني الله إلى أن أدرك قوماً ليس فيهم ابوالحسن».

باقی نگذارد خدا مرا در وقتیکه درک کنم قومی را که ابوالحسن در بین آنان نباشد.

حاشیه حنفی بر شرح جامع صغیر عزیزی، ۴۱۷/۲.

مصباح الظلام جردانی، ۵۶/۲ - به نقل الغدير، ۹۸/۳ از هر دو مصدر مذکور.

۲۲ - «لا أبقاني الله بارض ليس فيها أبا الحسن».

باقی نگذارد خدا مرا در سرزمینی که ابوالحسن در آن نباشد.

ارشاد الساری، ۱۹۵/۳.

۲۳ - «لا أبقاني الله بعد ابن ابي طالب».

بعد از فرزند ابي طالب (علی)، خدا مرا باقی نگذارد.

اخبار الظراف ابن جوزی : ص ۱۹

الازکیاء ابن جوزی، ص ۱۸ - به نقل الغدير، ۱۲۶/۶ از دو مصدر مذکور.

تذکره سبط ابن جوزی، ص ۱۴۸ چ نجف و ۱۵۷ چ غری.

مناقب خوارزمی، ص ۶۰.

طرق الحکمیة ابن قیم، ص ۳۶.

ذخائر العقبی، ص ۸۰.

ریاض النضره، ۱۹۷/۲.

وسيله النجاه محمد مبین لکهنوی، ص ۱۵۰.

۲۴ - «لا أبقاني الله بعدك يا علي».

ای علی! خدا مرا بعد تو باقی نگذارد.

مناقب خوارزمی، فصل ۷، ص ۵۴.

فرائد السمطين، ۳۴۹/۱ شماره ۲۷۴.

ذخائر العقبی محب طبری، ص ۸۲.

ریاض النضره او، ۱۴۶/۲،

ارجح المطالب، ص ۱۲۲.



۲۵ - «لا أبقانی الله لمعضله لیس لها ابو الحسن».

در برابر مشکلی که ابو الحسن (علی) برای حل و فصلش نباشد خدا مرا باقی نگذارد.

انساب الاشراف بلاذری، ۹۹/۲.

۲۶ - «لا أحيانی الله لمعضله لا يكون فیها ابن أبی طالب حیاً».

در مشکلی که (علی) ابن ابی طالب زنده نباشد، خدا مرا زنده نگذارد.

الجامع اللطیف محمد جار الله قرشی، ص ۳۵ چ ۱۳۹۳ مصر.

۲۷ - «لا بقیة فی قوم لست فیهم یا أبا الحسن».

ای ابوالحسن در بین قومی که تو در بین آنها نباشی، باقی نمانم.

تاریخ دمشق - بخش امام علی - ۵۳/۳ - ۵۲ شماره ۱۰۸۲.

تفسیر امام فخر رازی ذیل آیه و التین و الزیتون .

۲۸ - «لا بقیة لمعضله لیس لها ابوالحسن».

در برابر مشکلی که ابوالحسن برای حل آن نباشد، باقی نمانم.

ترجمه علی بن ابی طالب، ص ۷۹ - به نقل الغدیر، ۹۸/۳.

۲۹ - «لا خیر فی عیش قوم لست فیهم یا أبا الحسن».

در زندگانی مردمی که تو ای ابوالحسن در بین آنها نباشی خیری نباشد.

الجامع اللطیف، محمد جار الله قرشی، ص ۳۵ چ مصر ۱۳۹۲.

۳۰ - «لا عشت فی قوم لست فیهم یا أبا الحسن».

در بین قومی که تو ای پدر حسن در بین آنان نباشی، زندگانی نکنم.

تاریخ دمشق ابن عساکر - بخش امام علی - ۵۳/۳ .

۳۱ - «لولا علیّ لضلّ عمر».

اگر علی نبود عمر گمراه شده بود.

تمهید باقلانی، ص ۱۹۹ - به نقل الغدیر، ۳۲۷/۶.

۳۲ - «لولا علیّ لهلک عمر».

اگر علی نبود عمر هلاک شده بود.



همانطوریکه قبلاً یادآور شدیم عمر دهها مرتبه در موارد مختلف که مسائل و مشکلات به دست توانای امیرمؤمنان علی(علیه السلام) حل و فصل می شد جمله «لولا علی لهلك عمر» را تکرار نموده و طبق اشاره قبل چون نقل متون قضایا موجب اطاله کلام خواهد شد.

تنها به ذکر فهرستی از مصادر نقل آن اکتفا می کنیم که عبارتند از:

- ۱ - أخبار الطرائف ابن جوزی، ص ۱۹.
- ۲ - الأُزکیاء ابن جوزی، ص ۱۸ چ مصر.
- ۳ - اربعین فخر رازی، ص ۴۶۶.
- ۴ - أرجح المطالب امرتسری، ص ۱۲۳.
- ۵ - إرشاد الساری، شرح صحیح بخاری، ابن حجر قسطلانی ۹/۱۰ به نقل از بغوی، ابو داود، نسائی و ابن حبان.
- ۶ - إستیعاب ابن عبد البرقرطبی، ۳/۳۹ و در چاپ ذیل اصابه ۸/۱۵۷.
- ۷ - أهل البيت توفیق ابو علم مصری، چ قاهره، ص ۲۰۷.
- ۸ - بريقه المحمودیه ابو سعید خادمی، ۱/۲۱۱ چ حلبی قاهره.
- ۹ - تاریخ آل محمد بهجت افندی، ص ۱۲۵ چ مطبعه آفتاب.
- ۱۰ - تأویل مختلف الحدیث، ابن قتیبه دینوری، ص ۲۰۲.
- ۱۱ - تذکره الخواص سبط ابن جوزی، ص ۱۴۷ ضمن دو قضیه به نقل از فضائل احمد و مسند او.
- ۱۲ - تفریح الأحباب فی مناقب الآل و الأصحاب محمد بن عبدالله قرشی هاشمی، ص ۳۲۵ چ دهلی.
- ۱۳ - تفسیر امام فخر رازی، ۷/۴۸۴.
- ۱۴ - تفسیر نیشابوری ضمن سوره احقاف.
- ۱۵ - حاشیه حنفی بر شرح جامع صغیر عزیزی، ۲/۴۱۷ [الغدير، ۶/۱۰۲].
- ۱۶ - دُرّ بحر المناقب ابن حسنویه حنفی، ص ۲۳ نسخه خطی [ملحقات احقاق، ۸/۱۹۸].
- ۱۷ - ذخائر العقبی محبّ الدین طبری، ص ۸۲.
- ۱۸ - ریاض النضره محبّ الدین طبری، ۲/۱۴۲ - به نقل از حافظ عقیلی و حافظ ابن سمان - .
- ۱۹ - سنن ابن ماجه قزوینی، ج ۲.
- ۲۰ - سنن ابو داود سجستانی، ۲/۲۲۷ به چند طریق.



۲۱ - شرح تائیه ابن فارض قاضی سعید الدین محمد بن احمد فرغانی [ملحقات احقاق، ۱۸۴/۸].

۲۲ - شرح تجرید علاء الدین قوشچی - بخش امامت - چ آستانه ترکیه.

۲۳ - شرح جامع صغیر سیوطی از شیخ محمد حنفی - چاپ حاشیه سراج المنیر - ۴۱۷/۲.

۲۴ - شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ۱۸/۱ و ۲۰۵/۱۲.

۲۵ - علی بن ابی طالب امام العارفین احمد بن صدیق غماری، ص ۷۱.

۲۶ - عمده القاری - شرح صحیح بخاری - عینی ۱۵۱/۱۱.

۲۷ - عون المعبود - شرح سنن ابی داود - عظیم آبادی، ۷۶/۱۲.

۲۸ - فتح الباری - شرح صحیح بخاری - عسقلانی، ۱۰۱/۱۲.

۲۹ - فتح الملک العلی - بصره حدیث باب مدینه العلم علی - احمد بن محمد غماری، ص ۴۲.

۳۰ - فرائد السمطین حموی، ۳۵۱/۱، شماره حدیث ۲۷۶.

۳۱ - فصل الخطاب خواجه پارسا، به نقل ینابیع الموده.

۳۲ - فصول المهمه ابن صباغ مالکی، ص ۱۸.

۳۳ - فضائل امیرالمؤمنین از احمد حنبل شماره حدیث ۳۲۷.

۳۴ - فیض القدر - شرح جامع صغیر - عبد الرؤف مناوی ۳۵۷/۴.

۳۵ - قره العینین فی تفضیل الشیخین شاه ولی الله دهلوی، ص ۱۸۲.

۳۶ - قضاہ الاندلس قاضی علی بن عبیدالله مالقی، ص ۷۳.

۳۷ - کفایه الطالب گنجی شافعی پایان باب ۵۹ ص ۲۲۷.

۳۸ - اللمع فی التصوف ابو نصر عبدالله بن علی طوسی سراج شافعی، ص ۱۸۱ چ مصر.

۳۹ - مختصر - سنن ابی داود - منذری، ۲۳۰/۶.

۴۰ - مرآه المؤمنین ولی الله لکهنوی، ص ۶۷.

۴۱ - مصباح الظلام جردانی دمیاطی، ۵۶/۲ [الغدير، ۱۰۲/۶].

۴۲ - مطالب السؤل ابن طلحه شافعی، ص ۱۳.

۴۳ - مطوّل تفتازانی بحث «لو» شرطیه، ص ۱۳۶.

۴۴ - الملفوظات والامالی العرفانیه، شیخ نظام الدین اولیاء چشتی حنفی هندی [ملحقات احقاق، ۱۵۸/۸].



۴۵ - مناقب خطی خوارزمی، ص ۳۹ چ نجف، و ۴۸ چ اسلامبول.

۴۶ - مناقب سیّدنا علی عینی حنفی، ص ۴۶.

۴۷ - مواقف قاضی عضد الدین ایجی شیرازی، بخش امامت.

۴۸ - نظم درر السمطین زرنندی حنفی، ص ۱۳۰- ۱۲۹ و ۱۳۲.

۴۹ - وسیله المآل باکثیر حصرمی، ص ۱۲۷ مخطوط [ملحقات، ۴۴۴/۱۷].

۵۰ - وسیله النجاه محمّد مبین هندی، ص ۱۳۹ چ لکهنو.

۵۱ - ینابیع الموده قندوزی، ص ۷۰ و ۷۵ و ۴۴۸ چ نجف، و ص ۸۰ و ۸۵ و ۳۷۳ چ اسلامبول - به نقل از فصل الخطاب خواجه پارسا

.-

۳۳ - «لولاک لافتضحنا».

(یا علی) اگر تو نبودی ما مفتضح و رسوا می شدیم.

صحیح بخاری، ۸۱/۳ کتاب الحج باب کسوه الکعبه و باب الاعتصام سنن ابی داود، ۳۱۷/۱.

سنن ابن ماجه ۲/۲۶۹.

سنن بیهقی، ۵/۱۵۹.

فتوح البلدان بلاذری، ص ۵۵.

ربیع الابرار زمخشری، ۴/۲۶.

شرح ابن ابی الحدید، ۱۹/۱۵۸ ذیل کلام ۲۷۶.

ریاض النضره، ۲/۲۰ چ مصر.

تیسیر الوصول ابن دبیع - به نقل الغدیر، ۶/۱۷۷.

فتح الباری، ۳/۳۵۸.

۳۴ - «ما أجدرک إلاّ ما قال ابن ابی طالب».

عمر (در رابطه با سؤالی که از وی شده بود و ارجاع به امیر مؤمنان(علیه السلام) داده و سؤال کننده پاسخ امام را برای وی بازگو کرد و گویا مجدداً از عمر نظر خواهی نمود) گفت: جز آنچه را که فرزند ابو طالب پاسخ داده چیزی در جواب سؤال تو سراغ ندارم.

محلّی ابن حزم اندلسی، ۲/۷۶.

استیعاب قرطبی، ۲/۴۶۳.



ریاض النضره، ۱۹۵/۲ چ مصر.

۳۵ - «ما زلت كاشف كل كرب و موضح كل حكم».

(ای علی) پیوسته زداینده هر غم و غصه هستی و واضح کننده هر حکمی.

کنز العمال متقی هندی، ۸۳۴/۵.

۳۶ - «نعوذ بالله من أن أعیش فی قوم لست فیهم یا أبا حسن».

پناه می بریم به خدا از بسربردن خود در میان قومی که تو ای پدر امام حسن در بین آنها نباشی.

تاریخ دمشق، ۵۰/۳.

۳۷ - «هذا أعلم بنبينا و بكتاب نبينا».

این (علی بن ابی طالب) آگاه ترین صحابه به پیامبر و به کتاب پیامبر ما است.

زین الفتی در تفسیر سوره هل آتی، عاصمی - به نقل از گروه رستگاران، ص ۱۰۵.

۳۸ - «هیهات، هناک شجنه من بنی هاشم و شجنه من الرسول و اثره من علم یؤتی لها و لا یأتی، فی بیته یؤتی الحکم».

دریغا، همانا که علی برخوردار از قرابت و نزدیکی با بنی هاشم و نزدیکی با رسول خدا(صلی الله علیه وآله) و نشانه ای از علم است که باید به سراغش رفت، نه اینکه او بیاید، و در خانه او حکمت جامه عمل می پوشد و بس .

کنز العمال، ۸۳۱/۵ به نقل از علی بن کاتب.

۳۹ - «یا أبا الحسن أنت لكل معضله و شدة تدعی».

ای ابوالحسن تو - یگانه کسی هستی - که برای حل و فصل هر مشکل دعوت می شوی.

قصص الأنبياء ثعلبی ص ۵۶۶ ذیل آیه «إذ أوى الفتيه الى الكهف» - به نقل فضائل الخمسه ۲/۲۹۰ - نیز عرائس ثعلبی ص ۲۳۲ - ۲۳۹ - به نقل الغدير، ۱۴۸-۱۵۵/۶.

۴۰ - «یا ابن ابی طالب، فما زلت كاشف كل شبهه وموضح كل حكم (علم)».

ای فرزند ابو طالب همانا که پیوسته پرده بردار از هر شبهه و توضیح دهنده هر حکمتی (علمی) هستی.

کنز العمال، ۸۳۴/۵.



(۱۲۲) علامه مناوی در فیض القدیر (۳۵۷/۴) ضمن نقل کلمه «لولا علی لهلک عمر» از عمر بن خطاب می نویسد: ابوبکر هم در برخورد با مشکلات علمی و قضائی و حل آن بوسیله علی می گفت: «لولا علی لهلک ابوبکر»؛ یعنی اگر علی نبود ابوبکر هلاک شده بود، همچنانکه در بخش اعترافات عثمان نیز کلمه «لولا علی لهلک عثمان» بنظر می رسد.

(۱۲۳) کنز العمال: ج ۵، ص ۸۳۲، مصباح الظلام جردانی: ج ۲ ص ۵۶ (الغدیر: ج ۶: ص ۱۷۳)

### أُولَیَّتِ عَلِی (علیه السلام) بر عمر و ابوبکر

راغب اصفهانی از ابن عباس نقل نموده که گفت: شبی در حالیکه عمر سوار بر قاطر و من سوار بر اسب می گشتیم عمر آیه ای قرائت کرد که ذکر علی بن ابی طالب در آن شده بود، و گفت:

«أُمَّا وَاللَّهِ يَا بَنِي عَبْدِ الْمَطْلَبِ، لَقَدْ كَانَ عَلِيٌّ فَيَكُمُ أَوَّلِي بِهِذَا الْأَمْرِ مَنِّي وَ مِنْ أَبِي بَكْرٍ».

بخدا سوگند ای فرزندان عبدالمطلب همانا در بین شما، علی در امر خلافت سزاوارتر از من و ابوبکر است.

پس من پیش خود گفتم: خدا از من نگذرد اگر از عمر بگذرم.

آنگاه گفتم: تو ای امیرالمؤمنین! این سخن را می گوئی در حالیکه [تو و رفیقت ابوبکر] با جست و خیز زمام امر را به دست گرفتید و ما را کنار نهادید!

عمر گفت: یواش ای بنی عبدالمطلب، آیا مگر شما اصحاب عمر بن خطاب نیستید؟!

پس من از همراهی با او عقب کشیدم و او کمی از من جلو افتاد و آنگاه گفت: راه بیفت، اگر نمی آیی، آنچه را گفتم دوباره بگو.

گفتم: تو مطلبی گفتمی من هم جواب آنرا گفتم و چنانچه سکوت می نمودی ما هم سکوت می کردیم.

گفت: به خدا سوگند آن گونه که ما درباره او رفتار کردیم نه از روی دشمنی بود؟؟، بلکه ما او را کوچک پنداشتیم و ترسیدیم عرب و قریش بر او اتفاق نکنند.

پس خواستم به او بگویم رسول خدا با مأموریت هائی که به او محول کرد و او آنها را انجام داد وی را کوچک نشمرد، اما تو و رفیقت او را کوچک شمردید، که گفت: دیگر کار از کار گذشته است، هم اکنون چه نظری داری؟ والله ما هیچ امری را بدون نظر خواهی از وی برگزار نمی کنیم و کاری بدون اجازه او انجام نمی دهیم. (۱۳۲)

---

(۱۳۱) استیعاب، ۲۱۱/۸ چاپ حاشیه اصابه.

(۱۳۲) محاضرات راغب، ۲۱۳/۷، و در چ بیروت ص ۸۰.



## امتیازات سیزده گانه علی (علیه السلام)

خطیب خوارزمی با ذکر سند از جابر (بن عبدالله انصاری) نقل نموده که عمر گفت:

«کانت لاصحاب محمد (صلی الله علیه وآله وسلم) ثمانی عشره سابقه، فخصّ علیّ منها بثلاث عشره و شرکنا فی خمس» (۱۴۷)

برای اصحاب محمد (صلی الله علیه وآله وسلم) هیجده امتیاز بود که سیزده عدد آن به علی اختصاص داشت و در پنج امتیاز دیگر هم علی با ما شریک بود.

توضیح: سیوطی و چند نفر دیگر از علمای سنی این روایت را بدینگونه نقل کرده اند: الطبرانی عن ابن عباس قال: «کانت لعلی ثمانی عشره منقبه، ما کانت لاحد من هذه الأمّه» (۱۴۸)

برای علی هیجده منقبت و امتیاز وجود داشت که برای احدی از امت چنین امتیازاتی نبود.

بدین ترتیب بعید نیست جمله «فخصّ علیّ منها بثلاث عشره و شرکنا فی خمس» جعلی و اضافی باشد و بجای کلمه «کانت لعلی» کلمه «کانت لاصحاب محمد» ساخته و جعل شده باشد.

---

(۱۴۷) مقتل الحسین خوارزمی، فصل ۴، ص ۴۵ . و مناقب او اواخر فصل ۷، ص ۵۲ و بسند دیگر فصل ۱۹، ص ۲۳۸ . فرائد السمطین، ۳۴۴/۱ شماره حدیث ۲۶۶. نظم درر السمطین، ص ۱۲۹ .

(۱۴۸) صواعق المحرقه، ص ۷۶ . تاریخ الخلفاء سیوطی، ۶۶/۱ و در چاپ دیگر مصر، ۱۷۲/۱ . ینابیع الموده قندوزی، ص ۲۸۶ چ اسلامبول . تفریح الاحباب محمد جمال الدین هاشمی حنفی، ص ۳۵۱.

## امتیازات سه گانه علی (علیه السلام)

احمد حنبل و دیگر محدثین و تاریخ نگاران سنی با اسناد مختلف و راویان متعدد آورده اند که عمر گفت:

«لقد أعطی علی بن ابی طالب ثلاث خصال، لان تكون لی خصله منها أحبّ إلی من أن أعطی حمر النعم

قیل: و ما هُنّ یا امیرالمؤمنین؟

قال: تزوّجه فاطمه بنت رسول الله (صلی الله علیه وآله وسلم) و سکناه المسجد مع رسول الله (صلی الله علیه وآله وسلم) یحل له فیه ما یحل له، والرأیه يوم خیبر» (۱۵۲)

سه خصلت به علی بن ابی طالب إعطاء گردید که اگر یکی از آنها به من إعطا می شد در نظرم محبوب تر از شتران سرخ موی بود [که در آن عصر بسیار زیبا و ارزشمند بودند] .

به او گفته شد: آن سه چیز کدام است ای امیرالمؤمنین؟

عمر گفت: همسری فاطمه زهرا دختر پیامبر .

سکونت او با پیغمبر در مسجد و حلال شدن برای وی، آنچه را که بر پیغمبر حلال بود؛ همانند آزادی رفت و آمد و توقف در مسجد. (۱۵۳)

و پرچم داری او در جنگ خیبر - (که پیروزی مسلمانان را بر یهودیان خیبر به همراه داشت و سبب افتخار و سرافرازی علی(علیه السلام) گردید).

(۱۵۲) فضائل الصحابه احمد حنبل، حدیث شماره ۱۱۲۳، مناقب احمد شماره، ۲۴۵ . مستدرک حاکم، ۱۲۵/۳ با اعتراف به صحت آن . نیز تلخیص مستدرک از شمس الدین ذهبی . مناقب خوارزمی اواسط فصل ۱۹ ص ۲۳۸ . تاریخ دمشق ابن عساکر - بخش امام علی(علیه السلام) - ۳۳۹/۱ شماره ۲۸۲ . ریاض النضره محب طبری، ۱۹۲/۲ و در چ بیروت، ص ۱۳۹ . البدایه و النهایه ابن کثیر، ۳۴۱/۷ . مجمع الزوائد هیشمی، ۱۲۰/۹ به نقل از مسند کبیر ابو یعلی . فرائد السمطین جوبنی، ۳۴۵/۱ . نظم در السمطین، ص ۱۲۹ . اسنی المطالب جزری، ص ۱۲ چ بیروت . تاریخ الخلفاء سیوطی، ص ۱۱۶ ، و در چاپ دیگر مصر، ۱۷۲/۱ به نقل از ابویعلی . خصایص الکبرای او، ۲۴۳/۲ . صواعق المحرقه ابن حجر، ص ۷۶ . کنز العمال متقی هندی (۱۱۰/۱۳ و ۱۱۶) به نقل از مسند ابن ابی شیبیه . منتخب کنز العمال - چاپ حاشیه مسند احمد - ۴۴/۵ . مرآة المؤمنین ولی الله لکهنوی، ص ۸۶ . ینابیع الموده قندوزی باب ۵۹ ، ص ۳۴۳ . تفریح الاحباب محمد جمال الدین قرشی هاشمی هندی، ص ۳۵۱ . إزاله الخفاء عن خلافة الخلفاء شاه محمد ولی الله دهلوی حنفی، ۲۸۹/۱، چ کراچی . الروض الازهر مولوی قلندر هندی کاکوردی، ص ۹۷ و ۱۰۰ ، چ حیدر آباد به دو سند جواهر البحار نبهانی لبنانی ۳۳۹/۱، چ حلبی مصر . ارجح المطالب امرتسری، ص ۴۱۱ . وسیله النجاه محمد مبین هندی، ص ۱۰۶ . توضیحاً جهت آگاهی تفصیلی بر اسامی راویان و متون روایات مراجعه شود به الغدير علامه امینی، ۲۰۲/۳ - ۲۱۲ .

(۱۵۳) این جمله اشاره به حدیث سد ابواب است که بطور خلاصه در سالهای اول هجرت بدستور پیامبر مسجد مدینه برپا شد و تعدادی از صحابه که خانه های آنها مجاور مسجد بود هر یک دری به مسجد باز کردند و برای رفت و آمد بمسجد از آن استفاده می کردند و از جمله خانه علی بود که مسیرش به بیرون فقط از طریق مسجد بود و اطرافش خانه های زوجات پیغمبر(صلی الله علیه وآله) قرار گرفته بود.

پس با گذشتن مدتی پیامبر بامر الهی دستور فرمود تمام درهای خانه ها به مسجد مسدود و بسته گردد و تنها در خانه علی مفتوح و آزاد اعلام شد.

و به روایت جابر بن سمره حتی عباس عموی آن حضرت که می خواست درب فرعی مانند اش به مسجد باز باشد به او اجازه داده نشد و بدین ترتیب علی آزاد بود که حتی با حال جنابت در مسجد رفت و آمد یا توقف کند.

و این قضیه را ده ها نفر از صحابه نقل نموده همچنانکه دهها نفر محدثین و تاریخ نگاران بطور مفصل آن را روایت کرده اند و بالاخره این یک امتیاز غیر قابل انکاری بود برای مولای متقیان علی(علیه السلام).

## برتری علی (علیه السلام) بر صحابه

مورخ شهیر ابن سعد با ذکر سند از سعید بن مسیب نقل نموده که روزی عمر در بین جمعی از صحابه از جمله علی بن ابی طالب وارد شد و گفت: مرا درباره امری که امروز مرتکب شده ام فتوی دهید.

گفتند: آن امر چیست؟

گفت: کنیزی دارم که بر اثر برخورد با او، مرا به نزدیکی با خود برانگیخت، و من در حالیکه روزه بودم با وی درآمیختم. اکنون نظر شما چیست؟

پس حاضرین آنرا کار بزرگی شمردند اما هیچکدام اظهار نظری نکردند.

آنگاه به امیرمؤمنان که در حال سکوت بود گفت: ای پسر ابوطالب تو چه می گوئی؟

حضرت فرمود: کار حلالی انجام داده ای و روز دیگری بجای امروز روزه می گیری. و بر این اساس روزه او مستحبی بوده.

عمر گفت: «انت خیرهم فتوی»

تو بهترین اینها هستی در امر فتوی. (۱۳۵)

---

(۱۳۵) طبقات الکبری، ۳۳۹/۲، چ بیروت، وج ۲، بخش ۲، ص ۱۰۲، چ لیدن. انساب الاشراف بلاذری - بخش اول از، ج ۱، ص ۱۶۷، شماره ۲۰۴. سنن دار قطنی کتاب الصائم باب القبله للصائم، جزء دوم، ص ۸۱، حدیث ۴، چ چهارم در بیروت.

## از علی (علیه السلام) سؤال کن

ابن حزم اندلسی و دیگران با ذکر سند از ابن اُذینه عبدی نقل نموده که گفت: به نزد عمر رفتم و از محلی که باید عمره را آغاز کنم و لباس احرام بپوشم پرسیدم.

عمر گفت: «ایت علیاً فسله». به نزد علی برو و از وی سؤال کن، و چون به سراغ علی رفتم و از حضرتش سؤال کردم پاسخ داد از محلی که به مکه آمدی. - یعنی از میقاتگاه اختصاصی سمتی که وارد مکه شدی - پس مجدداً به نزد عمر رفتم و جواب علی را به او گزارش دادم.

عمر گفت: ما أجد لك إلا ما قال علی.

من جوابی برای سؤال تو ندارم مگر آنچه را که علی گفته است.

و به دیگر روایت گفت: جواب حکم همان باشد که پسر ابی طالب داده است. (۱۳۷)



(۱۳۷) محلی ابن حزم، ج ۷، ص ۷۶. استیعاب ابن عبدالبر، ۱۵۸/۸ و ۱۶۵. ریاض النضره، ج ۲، ص ۱۴۲ و در چاپ مصر، ۱۹۵/۲. ذخائر العقبی ص ۷۹ - به نقل از الموافقه ابن سمان. تاج العروس زبیدی، ۱۲۵/۷، ارجح المطالب امرتسری، ص ۱۲۱.

## مراجعه به علی(علیه السلام) در جنگ با ایرانیان

علامه محقق سید رضی در نهج البلاغه و دیگران در دیگر مصادر مربوطه آورده اند: بر اثر گزارشی مبنی بر تصمیم ایرانیان به قیام علیه اعراب و حکومت عمر، او شورائی مرکب از تعدادی از صحابه از جمله امیرمؤمنان علی(علیه السلام) تشکیل داد. و پس از مذاکره و سخنان بی محتوی و طرح های زیان بخش و خطرناک، از امیرمؤمنان علی(علیه السلام) درباره چگونگی برخورد با ایرانیان و جنگ و مقابله با آنها - کسب تکلیف و نظر خواهی کرد؟

پس امام(علیه السلام) که قبلاً ساکت بود با بیان کلام ذیل هم پیشنهادهای اطرافیان عمر را رد نمود، هم طرح ارزنده و سرنوشت سازی ارائه فرمود که با آمدن امام مجتبی(علیه السلام) به همراه نیروی اعزامی به اصفهان، و اجراء عملی طرح بدست آن حضرت کار مقابله با ایرانیان به فرار یزدگرد و پیروزی مسلمانان بر ایرانیان یهودی و زردشتی پایان گرفت و خورشید درخشان اسلام در نیمی از سرزمین ایران و بخصوص در اصفهان به تابش در آمد.

امام فرمود: «إِنَّ هَذَا الْأَمْرَ لَمْ يَكُنْ نَصْرَهُ وَلَا خِذْلَانُهُ بَكْتَرَهُ وَلَا بَقْلَهُ» (۱۵۴)

توضیح: قبل از ذکر ترجمه کلام امام بیان این مطلب بجا است که طرح عثمان در این مجلس به این شرح بود که: عمر دستور دهد لشکر مسلمانان شام از شام و سپاه یمن از یمن و جمعیت مکه و مدینه همه به همراهی خود عمر به کوفه و بصره روند و با این جمعیت انبوه در برابر دشمن قرار گیرند.

اما امام (بشرحی که طبری نوشته) بدنبال بیان متن خطبه اضافه فرمود: عمر به کوفه بنویسد دو سوم لشگرش را اعزام نماید و یک سوم آن را برای حفاظت محل باقی گذارد.

و به بصره دستور دهد تعدادی سپاه (به همراه سپاهیان کوفه) بفرستد، اما از شام اعزام نیرو نشود، زیرا خطر حمله روم (ترکیه فعلی) را (بشام) در پی خواهد داشت، همچنانکه خطر (حمله) حبشه (به یمن) ایجاب می کند که از یمن نیرو اعزام نشود.

و اما ترجمه خطبه بدین شرح است:

محققاً پیروزی و شکست این امر (اسلام) بستگی به فزونی و کمی جمعیت نداشته، این دین خدا است که آن را پیروز ساخت و سپاه او است که آن را آماده و یاری کرد تا بدانجا که باید برسد رسید، و به هر جا که باید طلوع کند، طلوع نمود، از ناحیه خداوند به ما وعده پیروزی داده شده، و می دانیم خداوند به وعده خود جامه عمل خواهد پوشاند، و سپاه خویش را یاری خواهد فرمود.

موقعیت زمامدار، همچون ریسمانی باشد که مهره ها را در نظام می کشد و آنها را جمع و به هم می پیوندد.

اگر ریسمان از هم بگسلد مهره ها پراکنده شوند و هر کدام بجائی افتند و سپس هرگز نتوان همه را جمع آوری نمود و از نو نظام بخشید.

عرب امروز گرچه از نظر تعداد کم، اما با پیوستگی به اسلام فراوان، و با اتحاد و تجمع و هماهنگی عزیز و قدرتمند است. بنابراین تو همچون محور آسیا باش! و جامعه را بوسیله مسلمانان عرب به گردش درآور، و با همکاری آنها در نبرد، آتش جنگ را برای دشمنان شعله ور ساز! زیرا اگر شخصاً از این سرزمین خارج شوی عرب از اطراف و اکناف سر از فرمانت بیرون خواهند برد - و آنگاه خواهی یافت - که آنچه پشت سر نهاده ای مهم تر از آن باشد که در پیش رو داری. راستی اگر چشم عجم ها فردا بر تو افتد خواهند گفت: این اساس و ریشه عرب است، چنانچه قطعش کنید راحت می شوید. و این فکر آنها را در مبارزه با تو و طمع در نابودیت حریص تر و سرسخت تر خواهد ساخت. و اینکه یادآور شدی آنها به جنگ مسلمانان آمده اند و نگران هستی خداوند سبحان بیش از تو این کار را مکروه و ناپسند می داند و او بر تغییر آنچه نمی پسندد توانا تر است. (۱۵۵)

---

(۱۵۴) نهج البلاغه، خطبه ۱۴۶. اخبار الطوال دینوری، ص ۱۳۴. الفتوح احمد بن اعثم کوفی، ۳۷/۲. تاریخ طبری، ۲۳۷/۴. ضمن حوادث سنه ۲۷.

(۱۵۵) جهت آگاهی تفصیلی بر چگونگی فتح نیمی از سرزمین ایران با طرح امام امیرمؤمنان (علیه السلام) و بدست امام حسن بن علی (علیه السلام) مراجعه شود به «تاریخ تشیع اصفهان» بقلم مؤلف کتاب حاضر چاپ ۱۳۷۴ شمسی.